SESOTHO PUO YA LAPENG

Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha (SKN)

Setatemente sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso

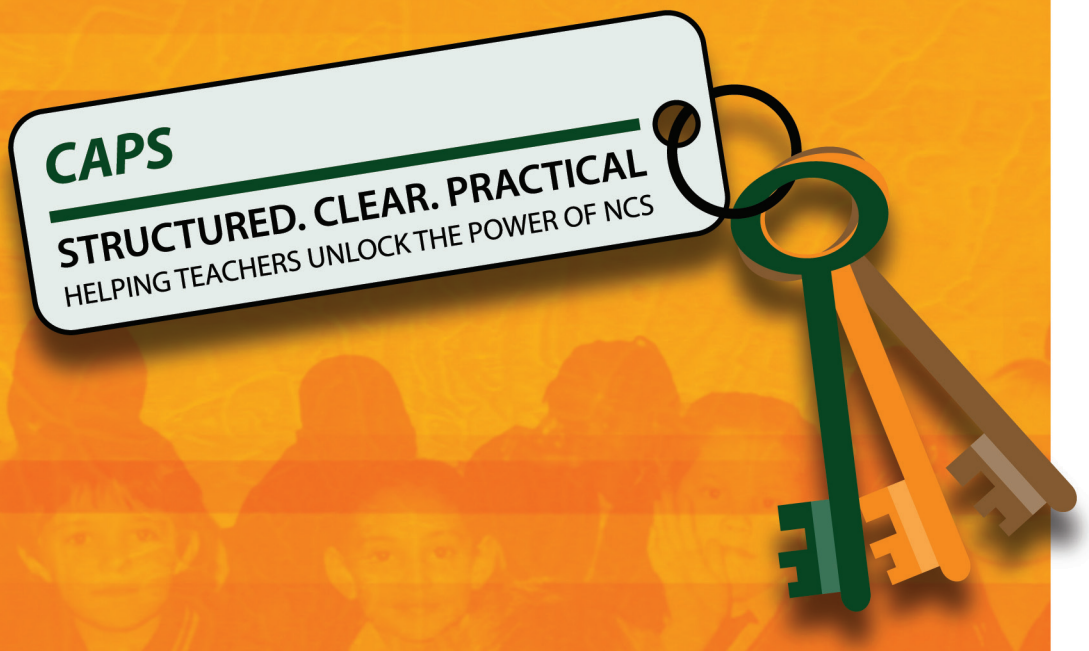

Mokgahlelo o Phahameng
Dikereiteng tsa 7-9

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SETATEMENTE SA LEANO LA KHARIKHULAMO LE TEKANYETSO
DIKEREITENG TSA 7 – 9

SESOTHO PUO YA LAPENG

DISCLAIMER

In view of the stringent time requirements encountered by the Department of Basic Education to effect the necessary editorial changes and layout to the Curriculum and Assessment Policy Statements and the supplementary policy documents, possible errors may occur in the said documents placed on the official departmental websites.

There may also be vernacular inconsistencies in the language documents at Home-, First and Second Additional Language levels which have been translated in the various African Languages. Please note that the content of the documents translated and versioned in the African Languages are correct as they are based on the English generic language documents at all three language levels to be implemented in all four school phases.

If any editorial, layout or vernacular inconsistencies are detected, the user is kindly requested to bring this to the attention of the Department of Basic Education.

E-mail: capslangcomments@dbe. gov. za or fax (012) 328 9828

Department of Basic Education
222 Struben Street
Private Bag X895
Pretoria 0001
South Africa
Tel: +27 12 357 3000
Fax: +27 12 323 0601

120 Plein Street Private Bag X9023
Cape Town 8000
South Africa
Tel: +27 21 465 1701
Fax: +27 21 461 8110
Website: http://www. education. gov. za

© 2011 Department of Basic Education

ISBN: 978-1-4315-0495-4

Design and Layout by: Ndabase Printing Solution

Printed by: Government Printing Works

FOREWORD BY THE MINISTER

Our national curriculum is the culmination of our efforts over a period of seventeen years to transform the curriculum bequeathed to us by apartheid. From the start of democracy we have built our curriculum on the values that inspired our Constitution (Act 108 of 1996). The Preamble to the Constitution states that the aims of the Constitution are to:

- heal the divisions of the past and establish a society based on democratic values, social justice and fundamental human rights;
- improve the quality of life of all citizens and free the potential of each person;
- lay the foundations for a democratic and open society in which government is based on the will of the people and every citizen is equally protected by law; and
- build a united and democratic South Africa able to take its rightful place as a sovereign state in the family of nations.

Education and the curriculum have an important role to play in realising these aims.

In 1997 we introduced outcomes-based education to overcome the curricular divisions of the past, but the experience of implementation prompted a review in 2000. This led to the first curriculum revision: the *Revised National Curriculum Statement Grades R-9* and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* (2002).

Ongoing implementation challenges resulted in another review in 2009 and we revised the *Revised National Curriculum Statement* (2002) and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* to produce this document.

From 2012 the two National Curriculum Statements, for *Grades R-9* and *Grades 10-12* respectively, are combined in a single document and will simply be known as the *National Curriculum Statement Grades R-12.* The *National Curriculum Statement for Grades R-12* builds on the previous curriculum but also updates it and aims to provide clearer specification of what is to be taught and learnt on a term-by-term basis.

The *National Curriculum Statement Grades R-12* represents a policy statement for learning and teaching in South African schools and comprises of the following:

(a) Curriculum and Assessment Policy Statements (CAPS) for all approved subjects listed in this document;

(b) *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12*; and

(c) *National Protocol for Assessment Grades R-12.*

MRS ANGIE MOTSHEKGA, MP
MINISTER OF BASIC EDUCATION

DIKAHARE

KAROLO YA 1: SETATEMENTE SA LEANO LA KHARIKHULAMO LE TEKANYETSO (SLKT) SELELEKELA LE BOITSHETLEHO 3

1.1 Boitshetleho 3

1.2 Tjhebokakaretso 3

1.3 Sepheo sa Kharikhulamo ya Afrika Borwa ka kakaretso 4

1.4 Kabo ya nako 6

1.4.1 Mokgahlelo wa Motheo 6

1.4.2 Mokgahlelo o Mahareng 6

1.4.3 Mokgahlelo o Phahameng 7

1.4.4 Dikereite tsa 10 -12 7

KAROLO YA 2: HO HLAHISA PUO YA LAPENG MOKGAHLELONG O PHAHAMENG 8

2.1 Dipuo setatementeng sa leano la kharikhulamo le tekanyetso 8

2.1.1 Dikgato tsa Puo 8

2.1.2 Bokgoni ba puo 9

2.1.3 Mekgwakatamelo ya ho ruta puo 9

2.2 Kabo ya nako ya Puo ya Lapeng 12

2.3 Disebediswa tse Tshehetsang Ho ithuta le Ho ruta 14

KAROLO YA 3 DIKAHARE LE MERALO YA HO RUTA BOKGONI BA PUO 15

3.1 Tjhebokakaretso ya bokgoni – ditshebetso le mawa, mefuta le bolelele ba ditema. 15

3.1.1 Ho mamela le Ho bua 15

3.1.2 Ho bala le Ho boha 28

3.1.3Ho ngola le Ho nehelana 39

3.1.4 Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo 52

3.2 Papetla ya phatlalatso ya ditema ho habahanya dikereite tsa 7 - 9 58

3.3 Meralo ya ho ruta 59

3.3.1 Kamoo ditema di hokelanang kateng saekeleng ya dibeke tse pedi 59

3.3.2 Kamoo ditema/mesebetsi e lokoditsweng ka teng saekeleng ya dibeke tse pedi. 60

3.3.3 Mefuta ya ditema tse kgethilweng le tse kgothaleditsweng 60

3.3.4 Ho momahana ha bokgoni ba puo saekeleng ya dibeke tse pedi. 60

3.3.5 Kamoo dibopeho le melao ya tshebediso ya puo di rutwang kateng 60

3.4 Meralo ya ho ruta 62

KAROLO YA 4: TEKANYETSO PUONG YA LAPENG 131

4.1 Selelekela 131

4.2 Tekanyetso e seng ya semmuso kapa ya tsatsi le leng le le leng 132

4.3 Tekanyetso ya semmuso 132

4.3.1 Ditlhoko tsa Tekanyetso ya semmuso tsa Puo ya Lapeng 133

4.3.2 Mefuta ya mesebetsi ka kotara 134

4.4 Lenane la tekanyetso. 136

4.5 Ho rekota le ho tlaleha 140

4.6 Bolekanyetsi ba tekanyetso. 141

4.6.1 Tekanyetso ya Semmuso (TES) 141

4.6.2 Mesebetsi ya molomo ya tekanyetso. 141

4.7 Kakaretso.....142

LENANE LA MANTSWE LE DITLHALOSO TSA ONA.....143

KAROLO YA 1: SETATEMENTE SA LEANO LA KHARIKHULAMO LE TEKANYETSO

1. 1 BOITSHETLEHO

Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Dikereiteng tsa R – 12 (SKN) se totobatsa leano la kharikhulamo le tekanyetso dikolong.

Setatemente sa Kharikhulamo sa Naha se ile sa hlophiswa botjha ka sepheo sa ho matlafatsa Kharikhulamo, mme diphetoho tsa kenngwa tshebetsong ka kgwedi ya Pherekgong 2012. Thutong e nngwe le e nngwe ho ile ha hlahiswa tokomane e le nngwe e tlamahaneng mmoho ya Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso sa Naha bakeng sa Ditatemente tsa Thuto, Ditataiso tsa Mananetsamaiso a ho Ithuta le Tataiso ya Tekanyetso ya Thuto Dikereiteng tsa R – 12

Setatemente sa Naha sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso Dikereiteng tsa R – 12 se ntlafaditsweng se kenngwa tshebetsong bakeng sa:

(a) Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha se Lekotsweng Botjha Dikereite tsa R – 9, *Government Gazette 23406 of 31 May 2002,* le

(b) Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha sa Dikereite tsa 10 – 12, *Government Gazette 25545 of 6 October 2003 and No. 27594 of 17 May 2005.*

1. 2 TJHEBOKAKARETSO

(a) *Setatemente sa Naha sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso Dikereiteng tsa 10 - 12 (Pherekgong 2012)* ke setatemente sa leano sa ho ithuta le ho ruta dikolong tsa Afrika Borwa, mme se fupere tse latelang:

(i) Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso la Naha la thuto e nngwe le e nngwe le amohetsweng e hlahisitsweng tokomaneng ya leano e bitswang *National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF) ;* le

(ii) Tokomane ya leano la Naha mabapi le lenaneo la ntshetsopele ya ditlhoko ya Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Kereiteng ya R - 12

(b) *Setatemente sa Naha sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso Dikereiteng tsa 10 - 12 (Pherekgong 2012)* se lokela ho balwa mmoho le *National Protocol for Assessment Grades R – 12 (Pherekgong 2012)*

(i) Sehlomathiso sa Tokomane ya leano e bitswang *The National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF),* e mabapi le *The National Protocol for Assessment Kereite ya R – 12*, e phatlaladitsweng phatlalatsong ya mmuso ya *Government Gazette, No. 29467* ya 11 Tshitwe 2006; le

(ii) Sehlomathiso sa Tokomane ya leano e bitswang *The National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF),* e mabapi le baithuti ba nang le ditlhoko tse ikgethang, e phatlaladitsweng phatlalatsong ya mmuso, *the Government Gazette, No. 29466* ya 11 Tshitwe 2006.

(c) Ditatemente tsa Dithuto, Ditataiso tsa Mananetsamaiso a ho Ithuta, le Tataiso tsa Tekanyetso tsa Dithuto Dikereiteng tsa R - 9 le Dikereiteng tsa 10 - 12 di a fediswa, mme bakeng sa tsona ho kenngwa *Ditatemente tsa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso tsa Naha Dikereiteng tsa 10 - 12 (Pherekgong 2012).*

(d) Tokomane ya leano, eo e leng sehlomathiso sa tokomane ya *National Senior Certificate*: *A qualification at Level 4 on the National Qualification Framework NQF), mabapi le baithuti ba nang le ditlhoko tse ikgethileng, e phatlaladitswe ho Government Gazette, No. 29466 of 11 December 2006 e kenyelleditswe tokomaneng ya leano ya Naha mabapi le lenaneo le ntshetsopele ya ditlhoko tsa Kharikhulamong ya Naha Kereiteng ya R – 12.*

(e) Tokomane ya leano, la Naha mabapi le lenaneo le ntshetsopele ya ditlhoko tsa Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Kereiteng ya R - 12*,* le dikarolo tsa la Kharikhulamo le Tekanyetso tse fuperweng ke Dikgaolo 2, 3 le 4 tsa tokomane ena di kenyelleditse dipehelo le dintlhatheo tsa *Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Dikereiteng tsa R – 12. E tla, ho ya karolo ya 6A* ya *South African Schools Act, 1996 (Act No. 84 of 1996)* di bopa motheo oo ho wona Letona la Thuto ya Motheo le hlahisang bonyane metheo le diphetho tseo moithuti a lokelang ho di fihlella, mmoho le ditsela tsa tshebetso le tsamaiso tsa tekanyetso ya phihlello ya moithuti dikolong tsa mmuso le dikolong tse ikemetseng.

1. 3 SEPHEO SA KHARIKHULAMO YA AFRIKA BORWA KA KAKARETSO

(a) *Setatemente sa Naha sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso Dikereiteng tsa 10 - 12* se fupere tsebo, bokgoni le makgabane a lokelang ho ithutwa. Se tla nnnetefatsa hore baithuti ba fumantshwa le ho sebedisa tsebo le bokgoni ka tsela e tla ntlafatsa maphelo a bona. Ka tsela e tjena kharikhulamo e ntshetsa pele mohopolo wa ho theha tsebo maemong a phedisano a selehae, empa e ntse e le sedi ditabeng tsa lefatshe tsa matjhabatjhaba.

(b) Maikemisetso ka *Setatemente sa Naha sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso Dikereiteng tsa 10 - 12* ke ho:

- ho hlomela baithuti ka tsebo, bokgoni le makgabane a hlokehang ho iphedisa le ho ba le seabo se nang le moelelo maemong a phedisano jwalo ka ha e le baahi naheng e lokolohileng, ho sa natswe boitshetleho ba bona dintlheng tsa phedisano le moruo, botjhaba, bong, mmele o phetseng hantle kapa bokgoni dithutong;
- ho ba neha tsela ya ho kena thutong e phahameng;
- ho phethahatsa tshebetso ya ha baithuti ba qetile dibakeng tsa thuto mme ba fetela mesebetsing; le
- ho neha boramesebetsi lesedi le felletseng (profaele) ka bokgoni ba moithuti.

(c) *Setatemente sa Naha sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso Dikereiteng tsa 10 - 12* se thehilwe dintlhathehong tse latelang:

- Diphetoho phedisanong; ho nnnetefatsa hore ho se lekalekane ha thuto ha ka nako e fetileng ho fediswe, le ho re batho bohle naheng ba fumantshwe menyetla e lekanang ya thuto;
- ho ithuta ka tshekatsheko le ka mafolofolo; ho kgothalletsa ho ithuta ka mafolofolo le ka ho sekaseka dintho, ho ena le ho nka ditaba di le jwalo feela e le dinnete ntle le ho di sekaseka;
- Tsebo le bokgoni ba boemo bo hodimo; ho tiisitswe bonyane dipehelo tsa tsebo le bokgoni tse lokelang ho fihlellwa Kereiteng ka nngwe mme di lokela ho fihlellwa ka boemo bo hodimodimo dithutong kaofela;

- Kgatelopele; dikahare le maemo a tse ithutwang tsa Kereite e nngwe le e nngwe di bontsha kgatelopele ho tloha boemong bo bonolo ho isa ho bo rarahaneng;
- Ditokelo tsa botho, kenyelletso ya bohle, toka ho tsa phedisano le tikoloho, ho kenyelletsa metheo le ditshebetso tsa toka ho tsa phedisano le tikoloho le ditokelo tsa botho jwalo ka ha di hlakisitswe ho Molao wa Motheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa. Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Dikereiteng tsa R – 12 (Kakaretso) se sedi haholo dintlheng tsa ho fapana ha batho tse jwalo ka bofuma, ho se lekane ha batho, botjhaba, bong, puo, dilemo, bokowa, le maemo a mang;
- Ho ananela tsebo le mahlale a seholoholo; kananelo ya nalane e mothamo le setso tsa naha ya rona ho bohlokwahadi mme tsena di phehisa kgodisong ya makgabane a fuperweng ke Molao wa Motheo; mmoho le
- Kamohelo, boleng le phethahatso; ho nehelana ka thuto eo boleng, bophara le botebo ba yona bo ka bapiswang le thuto ya mafatshe a mang.

(d) Sepheo sa *Setatemente sa Naha sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso le Tekanyetso Dikereiteng tsa 10 - 12* ke ho hlahisa moithuti ya tla kgona ho:

- hlwaya le ho rarolla mathata, le ho etsa diqeto a sebedisa bokgoni ba ho nahana ka tshekatsheko le ka boiqapelo;
- sebetsa ka phethahalo ka boyena mmoho le ba bang e le ditho tsa sehlotshwana;
- hlopha le ho tsamaisa mesebetsi ya hae ka ho nka boikarablelo le ka phethahalo;
- bokella, ho sekaseka, ho hlophisa le ho hlahloba tlhahisoleseding ka tshekatsheko;
- ikutlwahatsa ka phethahalo ka ho sebedisa bokgoni ba puo ka ditsela tse fapaneng – e bohuwang, matshwao (disimbolo), jj.
- sebedisa saense le theknoloji ka phethahalo le ka tshekatsheko a bontsha boikarabelo mabapi le tikoloho mmoho le bophelo bo botle ba batho ba bang; le
- bontsha kutlwisiso ya lefatshe jwalo ka ha e le karolo e nngwe ya tshebetso tse hokahaneng ka ho elellwa maemo a tharollo ya mathata ha a eme a le mang, a amana le ho itseng

(e) Kenyelletso ya bohle e lokela ho ba karolo ya ho hlophiswa, ya ho rala le ya ho ruta sekolong. Hona ho ka phethahala ha feela matitjhere a na le kutlwisiso e tebileng ya ho hlwaya le ho sebetsana le ditshita tsa ho ithuta, le ya ho itlhophisetsa ka ho etsa meralo ya ho sebetsana le ho fapafapana ha batho.

1.4 KABO YA NAKO

1.4.1 Mokgahlelo wa Motheo

(a) Nako ya ho ruta e abetsweng dithuto tsa Mokgahlelo wa Motheo e bontshitswe papetleng e latelang:

THUTO	KEREITE YA R DIHORA	KEREITE YA 1 – 2 DIHORA	KEREITE YA 3 DIHORA
Puo ya Lapeng	10	7/8	7/8
Puo ya Tlatsetso ya Pele		2/3	3/4
Mmetse	7	7	7
Bokgoni ho tsa Bophelo • Tsebo ya Motheo • Mesebetsi ya Bonono • Thuto ya Boithapollo ba Mmele • Bophelo bo Botle ba Botho le Phedisano	**6** (1) (2) (2) (1)	**6** (1) (2) (2) (1)	**7** (2) (2) (2) (1)
NAKO KAOFELA	**23**	**23**	**25**

(b) Nako ya ho ruta e abetsweng dithuto Dikereiteng tsa R, 1 le 2 e etsa dihora tse 23, mme Kereiteng ya 3 ke dihora tse 25.

(c) Dipuong dihora tse 10 di abetswe Dikereite tsa R – 2, mme dihora tse 11 di abetswe Kereite ya 3. Moedi wa dihora tse 8, mme bonyane dihora tse 7 di abelwe Puo ya Lapeng, ha bonyane dihora tse 3 tsona di lokela ho abelwa Puo ya Tlatsetso Dikereiteng tsa R – 2. Kereiteng ya 3 moedi wa dihora tse 8 le bonyane ba dihora tse 7 di abelwe Puo ya Lapeng athe Puong ya Tlatsetso teng ho ajwe bonyane dihora tse 3 ha moedi e lokela ho ba dihora tse 4.

(d) Tsebo ya Motheo ho tsa Bokgoni ho tsa Bophelo e abelwe hora e 1 Dikereiteng tsa R – 2, le dihora tse 2 jwalo ka ha ho bontshitswe ka masakaneng bakeng sa Kereite ya 3.

1.4.2 Mokgahleho o Mahareng

(a) Kabo ya nako ya ho ruta Mokgahlelong o Mahareng e ka tsela e latelang:

THUTO	DIHORA
Puo ya Lapeng	6
Puo ya Tlatsetso ya Pele	5
Mmetse	6
Saense le Theknoloji	3. 5
Mahlale ho tsa Phedisano	3
Bokgoni ho tsa Bophelo • Boiqapelo ho tsa Bonono • Boikwetliso ba Mmele • Bophelo bo Botle ba Botho le Phedisano	**4** (1. 5) (1) (1. 5)
NAKO KAOFELA	**27. 5**

1.4.3 Mokgahlelo o Phahameng

(a) Kabo ya nako ya ho ruta Mokgahlelong o Phahameng e ka tsela e latelang:

THUTO	DIHORA
Puo ya Lapeng	5
Puo ya Tlatsetso ya Pele	4
Mmetse	4. 5
Mahlale a Tlhaho	3
Mahlale a Phedisano	3
Theknoloji	2
Mahlale le Tsamaiso ya Moruo	2
Tlwaetso ho tsa Bophelo	2
Boiqapelo ho tsa Bonono	2
NAKO KAOFELA	**27. 5**

1. 4. 4Dikereite tsa 10-12

(a) Kabo ya nako ya ho ruta Dikereiteng tsa 10 – 12 e ka tsela e latelang:

THUTO	KABO YA NAKO KA BEKE (DIHORA)
Puo ya Lapeng	4. 5
Puo ya Tlatsetso ya Pele	4. 5
Mmetse	4. 5
Tlwaetso ho tsa Bophelo	2
Bonyane dithuto tse tharo tsa thuto efe kapa efe tse kgethilweng ho tswa **Sehlopheng sa B** Sekgomathiso sa B, Tafole ya B1 – B8 ya tokomane ya leano, *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculumn Statement Kereiteng tsa R – 12*, ho ya ka se entsweng seratswaneng sa 28 sa tokomane ya leano le boletsweng.	12 (3x4h)
NAKO KAOFELA	**27. 5**

Nako e abilweng bakeng sa beke le beke e ka sebedisetswa feela bakeng sa bonyane dithuto tsa SKN tse qollotsweng lenaneng le ka hodimo, mme e se ke ya sebedisetswa dithuto tse ding tsa tlatseletso ho tsena tse qollotsweng lenaneng la dithuto ka hodimo. Haeba moithuti a rata ho nka dithuto tse ding tsa tlatselletso hodima tsena tse qollotsweng lenaneng, ho eketswe nako ka hodimo ho e behilweng bakeng sa ho ruta dithuto tseo tsa tlatselletso.

KAROLO YA 2: HO HLAHISA PUO YA LAPENG MOKGAHLELONG O PHAHAMENG

2.1 DIPUO SETATEMENTENG SA LEANO LA KHARIKHULAMO LE TEKANYETSO

Puo ke sesebediswa sa ho nahana le ho buisana. E boetse ke mokgwa o tlwaelehileng o sebediswang ke batho ho ananela ditso le makgabane, ho etsa hore lefatshe leo ba phelang ho lona e be le etsang moelelo. Ho ithuta ho sebedisa puo ka phethahalo ho etsa hore baithuti ba kgone ho fumana tsebo, ho itlhahisa seo ba leng ho sona, ho hlahisa maikutlo le mehopolo ya bona, ho sebetsa mmoho le ba bang le ho laola lefatshe leo ba phelang ho lona. Hape puo e neha baihtuti ditshwantsho tse ka mohopolong tse matla, tse sutsitseng, tse tsetetsweng ka botebo ka kelellong, mme tse ka sebediswang ho ntlafatsa lefatshe leo ba phelang ho lona ba le etsa hore le be molemo ho feta kamoo le leng kateng. Ke ka puo moo re utlwahatswang ho fapafapanaha ditso, mme dikamano phedisanong di phethahatswale ho botjwa ke puo; hape ke ka puo moo dikamano tsena di ka fetofetolwang, tsa atoloswa le ho ntlafatswa.

2.1.1 Dikgato tsa Puo

Thuto ya puo Dikereiteng tsa Mokgahlelo o Phahameng e kenyelleditse dipuo tsa semmuso kaofela tsa Afrika Borwa e leng Afrikaans, English, isiNdebele, isiXhosa, isiZulu, Sepedi (Sesotho sa Leboa), Sesotho, Setswana, Siswati, Tshivenda, Xitsonga-mmoho le Dipuo tseo e seng tsa Semmuso. Dipuo tsena kaofela di ka ithutwa dikgatong tsa puo tse fapaneng.

Puo ya Lapeng ke puo ya pele eo baithuti ba ithutang yona mme ba qala ho e tseba. Leha ho le jwalo, boholo ba dikolo Afrika Borwa ha di nehelane ka dipuo tsa lapeng tsa baithuti bohle ba ingodisitseng dikolong, di kgetha ho ba le puo e le nngwe kapa tse pedi tseo di nehelanang ka tsona kgatong ya Puo ya Lapeng. Sephetho ke hore mabitso ana Puo ya Lapeng le Puo ya Lapeng a supa feela kgato ya bokgoni eo puo e nahelwang ka yona, ho sa bolelwe hore ke puo ya maswetso (ya letswele) kapa ke puo e ithutilweng (jwalo ka dipuong tsa tlatsetso). Kahoo leanong lena ha ho buuwa ka Puo ya Lapeng ho bolelwa kgato ya puo, e seng puo ka boyona.

Kgato ya Puo ya Lapeng e nehelana ka boiphihlelo ba puo bo bontshang bokgoni ba motheo ba ho ikgokahanya le batho ba bang bo hlokehang maemong a phedisano, mmoho le bokgoni ba ho sebedisa kelello bo hlokehang ho utlwisisa dithuto tsohle ho habahanya kharikhulamo. Ho toboketswa ho ruta bokgoni ba ho mamela, ho bua, ho bala ditema, bo tla etsa hore ba kgone ho bopa botjha, ho tebisa maikutlo le ho matlafatsa kutlwisiso ya bona ya lefatshe leo ba phelang ho lona. Empa le ha ho le jwalo, toboketso le kabo ya matshwao ho bokgoni ba ho mamela le ho bua ho tloha Kereiteng ya 7 ho ya hodimo di ka tlase ho tse nehwang bokgoni ba ho bala le ho ngola.

Puo ya Lapeng e bolela puo e seng ya lapeng empa e sebedisetswa bakeng sa mesebetsi e itseng ya puisano setjhabeng, ke hore, puo ya ho ithuta le ho ruta thutong. Kharikhulamo e nehelana ka tshehetso e matla bakeng sa baithuti ba tla sebedisa puo ya bona ya tlatsetso ya pele jwalo ka puo ya ho ithuta le ho ruta. Qetellong ya Kereite ya 9, baithuti bana ba lokela ho ba le bokgoni ba ho sebedisa puo ya bona ya lapeng hammoho le Puo ya Lapeng ka katleho le ka boitshepo bakeng sa merero e fapaneng ho kenyelleditswe le ho ithuta.

Baithuti ba bangata ba Afrika Borwa ba qala ho sebedisa puo ya tlatsetso, English, e le puo ya ho Ithuta le ho Ruta (PIR). Sena se bolela hore ba tshwanetse ho fihlella kgato e hodimo ya tshebediso ya English. Ba lokela ho tseba ho bala le ho ngola hantle ka English.

Kgato ya Puo ya Lapeng e akanya hore baithuti ha ba tsebo ya puo ha ba fihla sekolong. Tsepamo dilemong tse mmalwa tse qalang tsa sekolo, ke ho shebana le ho hodisa bokgoni ba moithuti ba ho utlwisisa le ho bua puo-bokgoni ba ho buisana le ba bang boemong ba sethatho. Dikereiteng tsa 2 le 3 baithuti ba qala ho bopa litheresi

motheong ona wa ho bua. Ba boetse ba kenya tshebetsong bokgoni ba litheresi boo ba seng ba ithutile bona Puong ya bona ya Lapeng.

Mokgahlelong o Mahareng le o Phahameng, baithuti ba tswela pele ho matlafatsa bokgoni ba bona ya Tlatsetso ya Pele e leng English, mme ba lokela hore ba be ba se ba qadile ho e tseba. Toboketso e kgolo ka hona e behwa hodima tshebediso ya Puo ya Lapeng bakeng sa ho nahana ka mabaka. Sena se dumella baithuti ho ntlafatsa bokgoni ba bona ba temoho ya ithuta bo hlokehang ha ho ithutwa dithuto tse kang Saense, Metse, jj, ka English. Hape ba kena ka matla ditemeng tsa dingolwa mme ba qala ho ba le bokgoni ba ho ananela, ho rata le ho nahana ka Puo ya Tlatsetso.

Nakong eo baithuti ba fihlang Mokgahlelong o Phahameng, ba lokela hore ba be le bokgoni bo botle ka Puo ya Lapeng mabapi le dikamano tsa botho le bokgoni ba ho utlwisisa dithuto. Leha ho le jwalo, nnete ke hore baithuti ba bangata ba ntse ba sa kgone ho buisana hantle ka Puo ya Lapeng mohatong ona. Phephetso Mokgahlelong o Mahareng, ka hona, ke ho fana ka tshebetso ho baithuti bana kharikhulamong e thusang baithuti hore ba kgone ho fihlella boemo bo lebelletsweng dikereiteng tse latelang. Boemo bona bo lokela ho ba ka tsela eo baithuti ba kgonang ho sebedisa Puo ya bona Tlatsetso boemong bo phahameng ba ho bua puo ho ba lokisetsa thutong e phahameng kapa lefatshe la mosebetsi. Ho kgothalleditswe hore ha ho kgoneha, baithuti Mokgahlelong o Phahameng ba lokela ho hlahiswa ho dikgopolo tse tshwanang bakeng sa saekele ya dibeke tse pedi dikgatong tsa dipuo tse pedi.

2.1.2 Bokgoni ba puo

Kharikhulamo ya Puo ya Lapeng e hlophilwe ho latela bokgoni bo latelang:

1	Ho mamela le Ho bua
2	Ho bala le Ho boha
3	Ho ngola le Ho nehelana
4	Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

2.1.3 Mekgwakatamelo ya ho ruta puo

Mekgwakatamelo ya ho ruta puo ditokomaneng tsena e itshetlehile hodima ditema, e momahane mme e latela mokgwatshebetso o itseng.

Mokgwakatamelo o itshetlehileng temeng le **mokgwakatamelo wa kgokahano** ka bobedi ba yona e tshehetswa ke tshebediso e tswellang le tlhahiso ya ditema. **Mokgwakatamelo o itshetlehileng ditemeng** o utolla tsela eo ditema di sebetsang ka teng. Sepheo sa mokgwakatamelo o itshetlehileng temeng ke ho ruta baithuti ho ba babadi, bangodi le babohi ba nang bokgoni, ba itshepang mme ba tadimang dintho ka ihlo le sekasekang, le ho ba bahlahisi ba ditema. Hona ho kenyelletsa ho mamela, ho bala, ho boha le ho sekaseka ditema ka sepheo sa ho utlwisisa hore di bopilwe jwang le hore tshusumetso ya tsona ke efe. Ka ho sebetsana le ditema ka tsela ena e sekasekang, baithuti ba hodisa bokgoni ba ho hlahloba ditema. Ditema tsa diketsahalo tsa nnete tsa bophelo ke mohlodi o moholo wa dikahare le maemo a tse ithutwang, wa tsela ya ho ithuta le ho ruta dipuo ka mokgwa o itshetlehileng puong e sebediswang, o hokahaneng. Mokgwakatamelo o thehilweng hodima ditema o kenyeletsa hape le ho hlahisa mefuta e fapaneng ya ditema ka maikemisetso a itseng le bakeng sa baamohedi ba ditaba ba itseng. Mokgwa ona o thehilwe hodima kutlwisiso ya mokgwa oo ditema di bopilweng ka wona.

Mokgwakatamelo wa kgokahano o sisinya hore ha moithuti a ithuta puo o lokela hore a iphumane a le hara dibui tsa puo eo mme a be le menyetla e lekaneng ya ho ikwetlisetsa yona le ho bua. Baithuti ba ithuta ho bala ka ho bala ka ho nka karolo mesebetsing ya ho bala haholo feela le ho ithuta ho ngola ka ho ngola haholo feela.

Ho ruta puo ho etseha ka tsela e momahaneng, le titjhere a etsa thuto ya boikwetliso bo lokileng, baithuti ba ithuta bokgoni bo loketseng ka dihlopha pele ba ka bo sebedisa ka bobona. Sebopeho sa thuto ka nngwe bo lokela ho ba bo kenyeletsang sehlopha kaofela pele ba ikwetlisa dihlopheng le ho etsa bokgoni bo botjha ka bonngwe.

Mokgwakatamelo wa tshebetso o sebediswa ha baithuti ba lokela ho hlahisa ditema tsa molomo kapa tse ngolwang. Baithuti ba latela mehato e fapaneng ha ba sebetsana le bokgoni ba ho mamela, ba ho bua, ba ho bala le ho ngola. Ba tshwanetse hore ba nahane ka baamohedi ba ditaba le sepheo ha ba etsa sena. Sena se tla etsa hore ba kgone ho utlwahatsa mehopolo ya bona ka tsela ya tlhaho, e lokolohileng. Mohlala, ha ho rutwa ho ngola ha ho tadinngwe feela sehlahiswa se phethetseng; ho tadingwa hape sepheo le tshebetso ya ho ngola. Nakong ya tshebetso ya ho ngola baithuti ba rutwa mokgwa wa ho hlahisa mehopolo, ho nahana ka sepheo le baamohedi ba ditaba, ho hlahisa mekgwaritso, ho boeletsa mesebetsi ho hlaola diphoso le ho nehelana ka sehlahiswa se fupereng mehopolo ya bona.

Mekgwakatamelo ya ho ruta dingolwa

Ho ruta dingolwa ho lokela ho tsepama hodima ho ruta kutlwisiso mme ho tla kenyelletsa mawa a tshebetso ya ho bala (pele ho ho bala, ho bala, ka morao ho ho bala). Lebakabaka le leholo la ho ruta dingolwa ka phaposing ke ho etsa hore baithuti ba be sedi ka tshebediso e ikgethang ya puo ya dingolwa e sutsitseng, ya bonono e sebedisang ditshwantsho tsa mohopolo mme e bile e na le moelelo o tebileng ho feta dintho tse ding tseo ba hlolang ba di bala. Ha boholo ba ditema tse ngotsweng e le tsa boithabiso, boswaswi le boiketlo, bangodi ba bang ba ngola dipadi, ditshwantshiso le dithothokiso hobane ba na le mehopolo, menahano le dinthontho; metheo, dikgopolo le ditumelo tseo haholo ba batlang ho di arolela kapa ho di senolela babadi ba bona ba ka moso. Tshebediso ya bona ya puo ka tsela e phephetsang mohopolo ke mokgwa o mong hape o senolang, o matlafatsang le ho pepesa mehopolo ya bona.

Ho ruta dingolwa ha se mosebetsi o bonolo, empa o ke ke wa phethahala ntle le ho leka ho fumana moelelo wa tsona ka tsela e tebisang mehopolo, e hlahlobang ka ihlo le ntjhotjho le ho hlahisa maikutlo a hao ka sona; ditlhahiso tse tswang ho baithuti le tsona di bohlokwa haholo. Ka ntle le hore ba ithute ho utlwisisa tema ya sengolwa ya bona, e tla ba ha ba so ithute ho lekaneng. Matitjhere le ona a leke ho kgina mehopolo ya bona le ditlhaloso tsa bona ka dingolwa mme ba fe baithuti menyetla e mengata ya ho sebetsana le ho buisana ka dingolwa ka bobona kamoo ho ka kgonehang kateng. Ho fumana moelelo wa sengolwa ha ho bolele hore o nepile kapa o fositse. Tabakgolo ke ho fuputsa se etsang moelelo ho mmadi.

Mekgwakatamelo e metle haholo ya ho ruta dingolwa e ka kenyelletsa ena e latelang kaofela kapa e meng ya yona:

- Etsa boiteko ba ho bala boholo ba tema kamoo ho ka kgonehang kateng ka phaposing, o sa emise ho shebana le mosebetsi o mong. Hona ho se ke ha nka nako e fetang dibeke tse pedi. Ke ntho ya bohlokwa hore baithuti ba be le mohopolo o hlakileng wa se etsahalang kgatong ya motheo ya sengolwa. Ho nka nako e telele o bala sengolwa ho tla ba kotsi kutlwisisong ya phetelo ya diketsahalo le poloto. Dihlopha tse ding di ka bala tema ntle le tshebetso eo e kaalo. Hono ho lokela ho kgothalletswa. Ho rutwe manollo ya thothokiso, e seng thothokiso ka boyona. Ho rutwe tse ngata kamoo ho ka kgonahalang ka phaposing. Baithuti le bona ba kgothalletswe ho ngola dithothokiso.

- Ho fumana moelelo wa dingolwa hantlentle ke bokgoni ba thuto e phahameng ya yunivesithing, mme ha ho le jwalo, sepheo sa ho ruta ditema tsa dingolwa ke ho bontsha baithuti kamoo puo ya bona ya lapeng e ka sebediswang ka boleng bo ka hodimo, ka bohlale le ka bokgabo ba puo. Hona ho bolela hore tema e lokela ho shebisiswa ho bona tsela eo e bopilweng ka yona, hore ho ka sebetsanwa jwang le yona mme ya hlophiswa botjha jwang ho hlakisa le ho toboketsa se bolelwang. Mosebetsi ona o ka kenyelletsa ho

hlahloba boteng kapa ho ba siyo ha karaburetso, ke mofuta ofe wa karaburetso o kgethilweng ke mongodi. Hobaneng; sebopeho sa dipolelo le diratswana, kapa sebopeho sa thothokiso; kgetho ya mantswe le bonono bo sebedisitsweng thothokisong kaofela; tshebediso ya disimbolo, modumo le mmala moo ho hlokehang teng. Boholo ba mosebetsi ona bo lokela ho itshetleha temeng, empa ho sekaseka tema ho latela mola ka mola ho ka ba le ditlamorao tse bosula.

- Bongodi ba boiqapelo bo hokahanngwe mmoho le ho ithuta ditema tsa dingolwa. Mesebetsi ya ho ngola e batlang kutlwisiso e tebileng ya sengolwa se balwang e ka thusa baithuti ho fihlela bohato boo ho bona ba kgonang ho ananela sengolwa ka boiqapelo. Dipuisano tsa ka phaposing di ka ba molemo haholo, empa ha feela baithuti bohle ba ka ba le seabo. Ho feta mona, dipuisano tsa ka phaposing tse lebisang mosebetsing o ngolwang di na le sepheo sa hlakileng mme di ka tswela baithuti molemo haholo.

- Qetellong, ho bohlokwa haholo ho hlahisa hore ho ruta dingolwa ha ho bolele ho ba le dikarabo tse nepahetseng. Tema kaofela e bolele ho hong, e seng feela dikotwana tsa yona; tsela e ntle ya ho bala tema ke e kenyelleditseng ho bala tema kaofela ka tsela ya ho fumana moelelo wa yona, ka ho sebedisa boiqapelo, ka ho hlahisa maikutlo a hao ka yona le ho utolla dikahare tsa yona.

Mekgwakatamelo e meng ya dingolwa e ka momahanngwa le ho ruta bakeng sa kutlwisiso le bakeng sa ho utlwisisa dintlha tse bohlokwa tsa dingolwa ke mekgwakatamelo **ya tatelano, ya mongodi, ya sehlooho le dingolwa.** Mekgwakatamelo ena e ka kopanngwa.

Mokgwengkatamelo wa tatelano baithuti ba ka fuputsa mme ba kopanye nako ya ho ithuta dingolwa mmoho le diketsahalo tsa histori tsa nako yeo ba phelang ho yona.

Mokgwengkatamelo wa mongodi, baithuti ba ka le seabo ka bobatsi le botebo boithutong ba mongodi, haholoholo thothokisong mme ba amahanye thothokiso ya hae le nako e itseng ya histori.

Ho mokgwakatamelo wa mookotaba baithuti ba ka tadima dihlooho tse kang toka, katleho, lerato, jj ho habahanya le dithothokiso tse mmalwa kapa ho habahanya le dingolwa tsa mefutafuta mme ba di bapise le e fapaneng ya dingolwa le diketsahalo tsa nnete bophelong. Ba ka iketsetsa diqeto mabapi le diketso tsa dibapadi mme ba tshwaele ka sehlooho.

Mabapi le **mokgwakatamelo wa dingolwa** baithuti ba kgobokanya, ba bapisa le ho sheba diphapano le ditshwano pakeng tsa mefuta e fapaneng ya dingolwa, mohl. phapang pakeng tsa dipoloto ka hara padi/palekgutshwe/tshwantshiso/dingolwa tsa boholoholo.

Mekgwakatamelo ya ho ruta tshebediso ya puo

Ho ruta dibopeho tsa puo ho lokela ho tsepama hodima hore na puo e sebediswa jwang le hore ho ka etswang ka puo, mohl. ho etsa moelelo jwang, o shebana le mathata le ditabatabelo jwang, ho tshwaetsa metswalle le basebetsimmoho, le hore na o theha jwang bophelo ba phedisano bo otlolohileng. Ho ruta dibopeho tsa puo e lokela ho ba mokgwa wa hore ntho di etsahale.

Ho ruta dibopeho tsa puo/dibopeho tsa thutapuo ho lokela ho itshetleha hodima ditema, ho hokahane le ho momahana.

Dipheo tse latelang di lokela ho nkelwa hloohong ha ho rutwa dibopeho tsa puo:

- Thutapuo e lokela ho behelwa baithuti jwalo ka disebediswa tseo ba ka di sebedisang ho ena le hore e be melao ya hore ho se etswe eng.

- Thutapuo e lokela ho rutwa bakeng sa ho bopa ditema moelelong wa tsona wa tshebediso – ka mantswe a mang e sebetsane le puo ya mmakgonthe.
- Ho kenngwa tshebetsong ha thutapuo ha ho a lokela ho behelwa meedi ho fihla manollong ya dipolelo tse mmalwa feela, - e lokela ho hlalosa mokgwa oo ka ona dipolelo di botjwang ho fana ka tema ka ho felella ha yona jwalo ka dipale, meqoqo, mangolo, dipehelo tseo baithuti ba ithutang tsona, ba di bala, ba di ngola sekolong.
- Ho kgothalletswa disebediswa tsa sethatho jwalo ka didayaloko, diinthaviu.
- Hokahanya sebopeho sa puo le tshebediso ya puo maemong a fapaneng a phedisano, mohl. Ho hlahisa maikutlo le mehopolo, ho tsebisa batho, ho bua kapa ho etsa pehelo ka dintho, diketso, diketsahalo kapa batho tikolohong, nakong e fetileng; ho etsa kopo, ho tshwaela, ho fana ka dijo kapa dino le ho amohela kapa ho hana ka hlompho, ho fana le ho arabela ditaelo, ho bapisa le ho batla ho tshwana le ho se Tshwane ha dintho.
- Sebedisa mesebetsi ya phaposi e amanang le dibopeho le mesebetsi ya puo. Mohl. Lekgathe lefetile ka moqoqophetelo le ho ngola pehelo; sekaohore le moqoqo o lebisang ho yena.
- Tsepama hodima mesebetsi ya phaposi e etsang moelelo. Ho fihlella melawana ya thutapuo ha se hore ho dumella baithuti ho sebedisa puo ka tsela e etsang meelelo e nang le tatelano. Seo re se batlang feela ke se amanang le sebopeho le mosebetsi ho tloha ka nqane ho kgato ya polelo, jk. Tsela eo ka yona batho ba sebedisang puo e buuwang (puisano) kapa puo e e ngolwang (tema) ka tsela e nang le tatelano le e nang le moelelo.

2.2 KABO YA NAKO YA PUO YA LAPENG

Nako ya ho ruta Puo ya Lapeng le Puo ya Lapeng ke dihora tse 5 le tse 4 ka ho latelana ka beke jwalo ka ha ho boletswe leanong. Leha hole jwalo, Mokgahlelong o Phahameng, ho kgothalleditswe hore dihora tse 5 di lokela ho abelwa puo ya ho ithuta le ho ruta mme dihora tse 4 ho puo e nngwe e tlamang. Dikolo tse sebedisang Puo ya Lapeng e le Puo ya ho ithuta le ho ruta di lokela ho aba dihora tse 5 bakeng sa puo eo.

Ho nehelanwa ka dikahare tsohle tsa puo tokomaneng ena, ka saekele ya dibeke tse pedi (dihora tse10 (8)). **Matitjhere ha se hore ba lokela ho tiisa dihlooho ka saekele ena empa ba lokela ho nnetefatsa hore bokgoni ba puo, haholoholo ho bala le ho ngola bo ikwetlisa kgafetsa**. Nako e abetsweng bakeng sa bokgoni bo bong le bo bong ba puo dikereiteng tsa 7-9 ke dibeke tse 36. Dibeke tse nne ke tsa ditlhlahlobo –dibeke tse pedi ke tsa tlhahlobo ya bohareng ba selemo, Phupjane mme dibeke tse ding tse pedi ke tsa tlhahlobo ya Makgaolakgang, Tshitwe.

Nakothuto e lokela ho fana ka thuto tse pedi tse hlahlamanang tsa puo ka beke. Saekeleng ya beke tse pedi nakothuto e latelang e bontsha nako e sisintsweng ya ho ruta mefuta e fapaneng ya bokgoni ba puo.

Nako e kgothalleditsweng bakeng sa Puo ya ho Ithuta le ho Ruta

BOKGONI	KABO YA NAKO SAEKELENG YA DIBEKE TSE PEDI (DIHORA)		
	KEREITE YA 7	KEREITE YA 8	KEREITE YA 9
*Ho mamela le Ho bua (mesebetsi ya molomo)	Dihora tse 2		
Ho bala le Ho boha	Dihora tse 3 metsotso e 30 (hora e le 1 metsotso e 45 bakeng sa temakutlwisiso le hora e le 1 le metsotso e 45 bakeng sa ditema tsa dingolwa)		
Ho ngola le Ho nehelana	Dihora tse 3 metsotso e 30		
Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.	Hora e le 1		
	***Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo** di hokahanngwe hara nako e abilweng dikarolong tse nne tsa bokgoni ba puo. Ho boetse ho na le nako e abilweng bakeng sa boikwetliso ba semmuso. Bokgoni ba ho nahana le ho fana ka mabaka bo kenyelleditswe bokgoning le maweng a hlokahalang bakeng sa Ho mamela le Ho bua, Ho bala le Ho boha, le Ho ngola le Ho nehelana.		

Nako e kgothalleditsweng bakeng sa puo e nngwe e tlamang

BOKGONI	KABO YA NAKO SAEKELENG YA DIBEKE TSE PEDI (DIHORA)		
	KEREITE YA 7	KEREITE YA 8	KEREITE YA 9
*Ho mamela le Ho bua (mesebetsi ya molomo)	Dihora tse 2		
Ho bala le Ho boha	Dihora tse 3 (hora e le 1 metsotso e 30 bakeng sa temakutlwisiso le hora e le 1 le metsotso e 30 bakeng sa ditema tsa dingolwa)		
Ho ngola le Ho nehelana	Dihora tse 2		
Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.	Hora e le 1		
	***Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo** di hokahanngwe hara nako e abilweng dikarolong tse nne tsa bokgoni ba puo. Ho boetse ho na le nako e abilweng bakeng sa boikwetliso ba semmuso. Bokgoni ba ho nahana le ho fana ka mabaka bo kenyelleditswe bokgoning le maweng a hlokahalang bakeng sa Ho mamela le Ho bua, Ho bala le Ho boha, le Ho ngola le Ho nehelana.		

2.3 DISEBEDISWA TSE TSHEHETSANG HO ITHUTA LE HO RUTA

Baithuti ba lokela ho ba le tse latelang bakeng sa ho ithuta Puo ya Lapeng Dikereiteng tsa 7 – 9:

DIKEREITE TSA 7 – 9	
DISEBEDISWA TSA SEHLOOHO	
Buka ya puo e kgethilweng (Tataiso ya titjihere le Buka ya moithuthi)	√
Padi	√
Dipalekgutshwe	√
Ditshomo	
Tshwantshiso	√
Dithothokiso	√
Bukantswe	√
DISEBEDISWA TSA BOPHATLALATSI	
Masedinyana	√
Dimakasine	√
Mananeo a radiyo/ditshwantshiso	√
Mananeo a thelevishene/diterama/didokhumenthari	√

Matitjhere a Puo Ya Lapeng a lokela ho ba le :

a) Tokomane ya Setatemente sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso

b) Leano la Thuto la Puo

c) Buka ya moithuti e kgethetsweng e sebediswang ke baithuti le dibuka tse ding bakeng sa sepheo sa mehlodi ho tlatselletsa dibuka tse kgethilweng

d) Bukantswe (ya puo e le nngwe, ya puo tse ngata, thesorase, ensaetlopedia)

e) Mefuta ya dingolwa tse kgethetsweng mosebetsi ona

f) Mefuta e fapaneng ya disebediswa tsa bophatlalatsi: masedinyana, dimakasine, dibroutjhara, diflayara, jj.

g) Ho fumana dithusathuto tse mamelwang le tse bohuwang tse lokelang ho sebediswa ka phaposing ya borutelo.

h) Disebediswa tse ding tsa bophatlalatsi (mefuta e fapaneng ya masedinyana, dimakasine le dibroutjhara

Mehlodi ya ka phaposing ya borutelo

a) Mefuta e fapaneng ya ditema ho kenyeletsa dikgato tsa ho bala tse fapaneng, mohl. Kgetho ya dibuka tse balwang ka ditema tse lekaneng kgatong e nngwe le e nngwe bakeng sa phaposi.

b) Mefuta e fapaneng ya masedinyana: dikoranta, dimakasine, dibroutjhara, diflayara, dipapatso, diphousetara, ditsebiso, jj.

c) Dithusathuto tse mamelwang/tse bohuwang.

KAROLO YA 3 DIKAHARE LE MERALO YA HO RUTA BOKGONI BA PUO

3.1 TJHEBOKAKARETSO YA BOKGONI BA PUO

3.1.1 Ho mamela le Ho bua

Ho mamela le ho bua di bohareng ba boithuto bohle. Ka ho mamela le ho bua ka katleho, baithuti ba bokelletsa le ho thuisa tlhahisoleseding, ho bopa tsebo, ho rarolla mathata le ho hlahisa maikutlo le mehopolo. Ho mamela ka hlokolotsi ho dumella baithuti ho lemoha dintlha tsa bohlokwa tsa bophelo, maikutlo a keneletseng ka hara ditema le ho phephetsa boemo le puo e hlohleletsang.

Bokgoni ba ho mamela le ba ho bua ha bo tshwane, empa bobedi bo tsamaya mmoho, bo bong bo itshetlehile ho bo bong. Bobedi bo dula bo ntse bo le teng ka phaposing ya ho rutela ka tsela e sa lemohuweng ha baithuti ba amohela tlhahisoleseding le ho buisana ka yona. Ho mamela le ho bua ka tsela e hlophisitsweng ya semmuso ha mesebetsi e itseng e ikgethang e jwalo ka ngangisano, ho hloka ho rutwa ka tsela e tsepameng. Ho mamela le ho bua ka tsela e laolwang le e sa laolweng ho hokahane le ho bala, ho ngola le tshebediso ya puo, mme ho bua ho ka neha ditema tse ngotsweng sebopeho sa tema ya molomo (jk. ho balla hodimo) .

Tshebetso ya ho mamela le mawa

Ditaelo tsa ho mamela kamehla di kenyeletsa ho sebetsa ka dielemente tsa tshebetso ya ho mamela. Ona ke mosebetsi wa mekga e meraro o bopang mawa a ho mamela ka boikemelo bakeng sa ho manolla le ho utlwisisa puo le mefuta e meng ya tse mamelwang. Ha se mehato kaofela ya tshebetso ena e tla latelwa ka nako tsohle. Mohlala, ha baithuti ba mametse tlhaloso e rekotilweng ba tla hloka ho etsa mosebetsi wa **pele ho ho mamela** o tla ba lemosa ka ditlhoko tsa ho tsepama ho mameleng le ho ba thusa ho etsa kamano le boiphihlelo ba bona. Mesebetsi ya **ho mamela** e tla ba thusa ho hopola dintlha le ho lekola molaetsa. **Kamorao ho ho mamela** ho ka kenyeletsa baithuti ho arabela seo ba se utlwileng dipuisanong.

Mesebetsi ya temakutlwisiso ya ho mamela le mesebetsi ya tekanyetso e fa baithuti monyetla wa ho mamela.

Pele ho ho mamela ho atametsa baithuti maemong a ho mamela. Ho ba dumella ho tsosa tsebo ya bona e fetileng ya sehlooho, le ho ba lokisetsa ho mamela.

- Akanya ho tswa sehloohong hore tema e ka ha eng
- Shebana le tlotlontswe ya sehlooho eo baithuti ba sa e tlwaelang
- Matitjhere a seta dipotso tsa pele ho ho mamela ho tsepamisa thahasello ya baithuti.
- Baithuti ba lokela ho ba malala-a-laotswe mohlala, ka pensele le leqephe la ho Ngola dinoutso
- Tsosolosa/qholotsa tsebo e boitshetlehong pele ba mamela

Nakong ya ho mamela – ho botsa, ho elellwa, ho nyalanya, ho ngola dinoutso, ho hlalosa

- Sekaseka:
  - molaetsa,
  - sebui le
  - bopaki ba sebui.

- Etsa dikgokahano tsa kelello.
- Fumana moelelo.
- Botsa dipotso.
- Etsa qeto kapa netefatsa tse lohothwang.
- Sheba morao mme o lekole.

Kamorao ho ho mamela ho latela boiphihlelo ba ho mamela.

- Botsa dipotso
- Buang ka seo sebui se buileng ka sona
- Lekola dinoutso botjha
- Kgutsufatsa nehelano ka molomo
- Fetisetsa tlhahisoleseding ho tswa ho ya molomo ho ya ho e ngotsweng, mohl. Sebedisa tlhahisoleseding ho leibola dayakeramo.
- Sekaseka le ho lekola ka hlokolosi seo ba se utlwileng
- Hokahanya tlhahisoleseding e ntjha le ya kgale
- Iketsetse diqeto, lekola, fana ka maikutlo a hao, araba ka tshwanelo

MEKGWA E FAPANENG YA HO MAMELA	
Ho mamela bakeng tlhahisoleseding e ikgethang	Ho mamela, ho na le ho utlwa feela, ho tla dula e le ntho e bohlokwa e arabelang lefatshe la modumo. Lefatsheng leo ho lona theknoloji e seng e tlisitse medumo e fapaneng e mengata, mantswe, mmino, le ho bua, ho ithuta ho mamela seo o batlang ho se utlwa feela ho batla ho le bohlokwa. Boholo ba tse ngotsweng ka tlase ka mona ha se ntho tse ntjha/tse sa tlwaelehang ho baithuti mokgahlelong ona, mme matitjhere a hloka ho sebetsa ka ditshebetso tsena feela jwalo ka ha ba nahana hore baithuti ba bona ba a di hloka. • Ho tsosolosa/tsosa tsebo ya boitshetleho pele ho ho mamela • Netefatsa maikemisetso a sebui • Fana ka tsepamo e feletseng mosebetsing wa ho mamela mme o bontshe thahasello • Fata moelelo • Lekola kutlwisiso ya molaetsa ka ho etsa dikopanyi, ho lepa le ho netefatsa ditlamorao, ho iketsetsa diqeto, ho lekola le ho sheba morao. • Etsa dinoutso tse nang le kelello, ho rala, ho hlopha, ho kgutsufatsa, ho etsa lenane la tse hlokehang, ho ngola ka tsela e fapaneng le ya sethatho, ho pheta botjha le ho hlalosa. • Arola molaetsa ho tswa ho sebui • Ela hloko kamano pakeng tsa maemo le kgetho ya mantswe le sebopeho • Hlwaya, hlalosa le ho lekola melaetsa • Utlwisisa ditaelo, ho latela ditshupiso mmapeng le ho latela melao • Ngola fatshe dintlha tsohle tse bohlokwa tsa tshehetso • Sebetsa tlhahisoleseding ka : ho bapisa, ho latela ditaelo, ho tlatsa dikgeo, ho supa diphapang, ho tshwaya dintho, ho fetisa tlhahisoleseding, ho latellisa, ho nyalanya, ho hlalosa moelelo • Etsa mosebetsi wa ho latella ka ho: araba dipotso, bo lekola botjha dinoutso, ho hlophisa mehopolo, ho kgutsufatsa, ho hlakisa, ho sheba morao, ho bua kapa ho ngola
Temakutlwisiso ya ho mamelwa le ho buuwa	• Pheta pale hape • Hopola dintlha tse itseng temeng • Nahana ka dintlha tsa bohlokwa le melaetsa e temeng • Nahana ka dintlha tse sekamelang lehlakoreng le tse nang le leeme • Buisanang ka baphetwa, poloto le sebaka • Hlahisa maikutlo • Hlakisa dipotso
Ho mamela bakeng sa tshekatsheko e tebileng le tekolo	Boholo ba ditshebetso tse ngotsweng ka tlase di thusa haholo ha ho ithutwa ditema tsa dingolwa, tsa dipapatso le ditokomane tsa dipolotiki. Ka mora mosebetsi wa ho mamela, matitjhere ka tlwaelo o fa baithuti monyetla wa ho buisana, empa ho boetse ho bohlokwa he fetolela mesebetsi ena ho ba e ngolwang. Qotso e kgutshwanyane ho tswa setshwantshong sa difilimi, mohlala, se ka sebediswa ho qala moqoqo wa phetelo (“O utlwang hantlentle? A ko re hlalosetse.”). Kgetho ya mantswe a mmalwa a tletseng maikutlo ho tswa temeng, kapa ho tswa ho baleng thothokiso a ka kenngwa mongolong e amanang le maemo ao ho ngolwang ka ona. Kenyeletsa mantswe ana setatementeng sa kgohlano se hanyetsanang le se builweng puong; kapa sebedisa mantswe ao thothokisong ya hao hore kutlwisiso ya hao ya mantswe ao e hlake. • Hlwaya le ho hlalosa dipuo tse susumetsang, ya maikutlo le e hlohleletsang, e leeme, e kgethang le ho nka lehlakore • Etsa phaphang pakeng tsa ntlha le mohopolo feela. • Bontsha temoho ya sehalo le ho se hlalosa, sebaka le Tshebediso ya puo • Arabela setaele, sehalo le rejistara le ho lekola ka tshwanelo • Utlwisisa tatelano e nang le kelello ya tlhahisoleseding • Etsa diqeto tsa hao mme o fane ka bopaki • Etsa dikakanyo mme o lepe ditlamorao • Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantswe fomate le qapodiso

MEKGWA E FAPANENG YA HO MAMELA	
Mamela bakeng sa kananelo le ho arolelana le ba bang	Mesebetsi ena ya ho mamela e ikwetliswa hantle dipuisanong, dipuisanong tsa dihlopha tse nyane le dipuisanong dife kapa dife tse rerilweng hantle. Ho sheba ditlilipi ho tswa difiliming ho ka thusa haholo ho manolla dintlha tse tshwanang le tse ngotsweng ka tlase. • Ho arabela maemong a dipuisano • Ho sebedisa mokgwa wa ho sielana sebaka puisanong • Ho sireletsa ntlhakemo • Botsa dipotso ho boloka puisano e tswella • Arabela puo, letshwao la puo, kopano ya mahlo le puo ya mmele • Bontsha kutlwisiso ya kamano pakeng tsa puo le setso ka ho bontsha hlompho bakeng sa melao ya setso • Arabela makgetha a lerato la ditema tsa dingolwa, mohl., morethetho, lebelo, matshwao a modumo, karaburetso

Bolelele ba ditema tse ka sebediswang bakeng sa temakutlwisiso ya ho mamela

MOSEBETSI	KEREITE YA 7	KEREITE YA 8	KEREITE YA 9
Ditema tse telele tsa temakutlwisiso ya ho mamela mohl., Pale, inthaviu, dipapadi tsa kalaneng, direpoto tsa koranta	150-200/ho fihla ho metsotso e 5	200-250/ho fihla ho metsotso e 5	250-300/ho fihla ho metsotso e 5
Ditema tse kgutshwane tsa temakutlwisiso ya ho mamela mohl., ditsebiso, ditema tsa tlhahisoleseding, ditaelo, ditshupentsho	mantswe a 60-70/1-2 ya metsotso	mantswe a 70-80/1-2 ya metsotso	mantswe a 80-100/1-2 ya metsotso
Temakutlwisiso ya ho bala/ditema tsa ho bala ka botebo	150-200 ya mantswe	200-250 ya mantswe	250-300 ya mantswe

Ho bua

Mokgahlelong o Phahameng baithuti ba lokelwa ho rutwa kapa ho bua ka bolokolohi le ka ho nepahala hobane sena ke letlotlo la bohlokwa haholo maphelong a bona, bakeng sa bobona le la profeshinale.Ho bopa boitshepo bona ke taba ya bohlokwa ho feta thekninki efe kapa efe e kgethehileng kapa leano la ho bua hara setjhaba. Baithuti ba lokela ho tseba hore ha ba bua ha ho na ho ba le metlae le ho somana, mme ba tshepiswe ke titjhere hore o tla ba thusa, tshehetsa le ho ba kgothatsa ka nako tsohle.

Baithuti ba Mokgahlelo o Phahameng ba lokelwa ho rutwa dithekniki tsa motheo tsa ho fana ka puo e ntle. Ho mamella ho ho holo ho bontshwe ho baithuti ba nang le tlhoko e hlahiswang ke ho buisana ha molomo ho bona.

Mawa le Tshebetso ya ho bua

Ho ruta ho bua ho lokela ho kenyelletsa tsebo ya tshebetso ya ho bua le mawa a dipuisano (boeletsa, bopa dipolelo/dipolelwana hape, sebedisa mantswe a mang ho ena le a itseng, dipontsho, ho etsisa, medumo le ho kopa thuso). Baithuti ba lokela ho bontshwa mamello e itseng ka baka la kgatello eo ba e fumanang ka mesebetsi ya molomo eo ba lokelang ho e etsa. Thuto ya tshebetso ya ho mamela ho kenya mehato e latelang:

- Ho ngola moralo – ho etsa diphuphutso le ho hlophisa.
- Ho ikwetlisa le ho nehelana.

Ho ngola moralo – ho etsa diphuphutso le ho hlophisa.

Baithuti ba tshwanela ho bontsha bokgoni ba ho ngola moralo, ho etsa diphuphutso le ho hlophisa bakeng sa nehelano ya molomo ka ho: -

- Sebedisa rejistara e loketseng, setaele le lentswe ho ka baamohedi, sepheo, maemo le mookotaba.
- Sebedisa puo e loketseng (kgetho ya mantswe) ka ho
  - sebedisa maetsi, makgethi a mefuta le mahlalosi ho fana ka moelelo o itseng, ditaba le tlhaloso e hlakileng ha o bua, mohlala, ho fana ka puo, ho pheta pale, le ho ngangisano.
  - sebedisa tsebo ya mahlalosonngwe le malatodi, dihomofounu, dihomonimi le polelo bakeng sa lentswe
  - sebedisa mantswe a adinngweng/melata, mantswe a maswetso le a matjha
  - sebedisa puo ya bonono (mekgabisopuo, maele le dikapolelo) sehalo, maikutlo le qabolo.
  - sebedisa dikgutsufatso
  - sebedisa dikutu, dihlongwapele le dihlongwanthao
  - sebedisa botona le botshehadi, bonngwe le bongata le nyenyefatso
  - sebedisa dikgato tsa papiso (makgethi) le mahlalosi
- Ho bontsha temoho e hlokolosi ya tshebediso ya puo ka ho:
  - nehelana ka dintlha le bolela mehopolo
  - sebedisa moelelo o totobetseng le o patehileng, le moelelo o akantsweng
  - sebedisa makgabane la ditjhadimo tsa bona, tshekamelo, ho bona dintho ka lehlakore le le leng, puo e fehlang maikutlo, e susumetsang le e hlohleletsang, mohl. Puong e hlohleletsang..
- Ho sebedisa mehlodi e meng eo ho yona ho ka tadingwang tse itseng e kang didikshenare/dibukantswe le thesorase ho kgetha tlotlontswe e nepahetseng e hlakileng le ho etsa nehelano a sebedisa dinoutso le ditshehetso tse itseng, disebediswa tse mamelwang le/kapa tse bohwang dikerafo ho matlafatsa kgahleho le nepahalo ya nehelano

Ho ikwetlisa le ho nehelana

Baithuti ba lokela ho nehelana le ho bontsha bokgoni ba nehelano ya molomo ka ho:

- Bua le baamohedi ka ho otloloha
- Supa mehlodi e loketseng e ileng ya sebediswa
- Kenyeletsa mefuta ya dintlha le mehlala ka tlhokeho ya mosebetsi
- Sebedisa selelekela le qetelo tse nang le sefutho (mohl. diqotso tse tswang dibukeng tsa dingolwa, bontsha ka mehlodi e hlahisang dintlha ka matla, dipalenyana tsa bophelo tse qabolang)
- Ho ntshetsa pele mehopolo le kgang – dikahare tsa sethatho, tsa boiqapelo, tse momahaneng, a bontsha tswelopele e nang le moelelo le tlhahlamano ya dintlha, mehlala le mehopolo.
- Sebedisa dikarolo tsa sebopeho sa puo

- Sebedisa matshwao a sebopeho a jwalo ka tatelano e tlwaelehileng, dihlooho, sesosa le sephetho, ho lekanya le ho bapisa, qaka le tharollo mmoho le ho tsebisa le ho susumetsa,
- Sebedisa sehalo se nepahetseng
- Nehelana le ho ntshetsa pele dintlha tsa tshehetso tse hlokileng, mme a bile a kgetha bopaki bo lokelang (mohl. Dipalopalo, bopaki, diketsahalo tse ikgethang), ba boemo bo hlokehang empa e le bopaki bo ka netefatsang, ho kenyeleditswe le ho kgodiseha le ho napahala ha bona
- Sebedisa ditlwaelo tse loketseng kapa tsela e nepahetseng ya ho ikgokahanya le batho (mohl. Bomme le bontate ...), kapa phetapheto (mohl. “Ke batla ho toboketsa hore ....; Ke sa pheta ke re ....jj.)
- Sebedisa dibopeho le melao ya tshebediso ya puo jwalo ka:
  - dibopeho tsa maetsi le mathusi ho bontsha lekgathe le sekao ka tshwanelo
  - sebedisa dikarolo tsa puo bo bontsha puisano ya ka mehla le mehla ya molomo.
- sebedisa dipolelo tse sa hlokeng ho arajwa, dikgefutso le phetapheto
- Sebedisa mawa a puo e buuwang le e sa buuweng (mohl. sehalo, tlhahiso ya lentswe/modumo wa lona, volume, lebelo, ho bopa dipolelo, ho sheba baamohedi mahlong, tshebediso ya metsamao ya sefahleho, metsamao/puo ya mmele) ha a nehelana.

MEFUTA YA DITEMA TSA HO MAMELWA LE HO BUUWA	
Puo e hlophisitsweng	Ho tsebisa/qophella/arolelana le ho tiisa ntlhakemo le mohopolo. • Kgetho e nepahetseng ya se fuputswang - Ho be le bopaki bo itseng ba hore diphuputso di entswe - Sebopeho (selelekela, mmele le qetelo) - Kgokahano le sehlooho ka tsela e hlakileng e nang le moelelo - Kgang kapa ntlhakemo e qholotsang karabelo e nang le ho tswa ho ba bang. - Mehopolo e nahanisisitsweng ka boqhetseke e bontshang kelohloko ya bamamedi le sepheo
Puo e sa hlophiswang	Ho nehelana ka puo ntle le ho etsa boitokisetso pele ho nako/ho hlophisa kakanyo ka nako yona eo/ho sebedisa dithekniki tsa puisano ka nako e kgutshwane. • Sebedisa sebopeho se loketseng (selelekela, mmele le qetelo) • Sepheo se loketseng • Sebedisa sehalo, lebelo, ho tadima baamohedi mahlong, motsamao wa mmele le tshebediso ya mmele • Rejistara le sehalo se loketseng baamohedi • Sebedisa tlotlontswe e loketseng le ho phethahala le sebopeho sa puo. • E kgutshwane hape e matla.
Ho bala ho hlophisitsweng (Ho balla hodimo)	• O bontsha kutlwisiso ya tema • Tema e balwa ka bolokolohi le bokgeleke • Lentswe le hlahiswa ka bophefa • Mantswe a qapodiswa ka tsela e hlakileng • O sebedisa kgefutso ka tsela e ntle • O hokahana le baamohedi ba ditaba • Kgetho ya tema e bontsha kelohloko ya baamohedi ba ditaba • Bolelele ba tema bo nepahetse

MEFUTA YA DITEMA TSA HO MAMELWA LE HO BUUWA	
Ho bala ho sa hlophiswang (Ho balla hodimo)	Ho arolelana tema e ngotsweng ke wena kapa ba bang/ho thabisa • Ha o bontshe kutlwisiso ya tema • Tema ha e balwe ka bolokolohi • Lentswe ha le hlahiswe ka bophefa • Mantswe ha a qapodiswe ka tsela e hlakileng • Ha o sebedise kgefutso ka tsela e ntle • Ha o hokahane le baamohedi ba ditaba • Kgetho ya tema ha e bontshe kelohloko ya baamohedi ba ditaba • Bolelele ba tema ha bo a nepahala
Ngangisano/ Dibeite	Ho ngangisana o nkile lehlakore le fapaneng la ntlhakemo hodima sehlooho se kgethilweng. Ena ke puisano ya mmuso bakeng sa ho bonwa ke batho bohle le ho ba le seabo. **Tsamaiso ya debeite/ngangisano:** • Dihlopha tse pedi tsa dibui, hangata ditho tse tharo sehlopheng ka seng, ba dumellana kapa ba kgahlanong le sehlooho. Sehlooho se etse tshisinyo e itseng, mohl, 'Mohope wa Lefatshe e bile ketsahalo e ntle bakeng sa moruo'. E se be feela 'Mohope wa Lefatshe'. • Tsamaiso ya ngangisano e laolwa ke modulasetulo ya tla: - Hlahisa maikutlo/ntlha le ho nehelana ka boitshetleho. ba yona - hlahisa sebui ka seng - boloka toka - laola nako – dibui di behelwa moeding wa nako - laola dipuisano ha maikutlo/ntlha e hlahiswa/bulelwa bohle (sheba ka tlase) - laola tsamaiso ya ho vouta (sheba ka tlase) • Sebui sa pele se dumellanang le tabakgolo se hlahisa lehlakore la sona le tshehetsang sehlooho • Sebui sa pele se kgahlanong (se **ngangisana**) le maikutlo/ntlha se beha lehlakore la sona la taba, mme se ka ngangisana le dintlha tse behilweng ke sebui sa pele (se ka lehlakoreng le leng) . • Sebui sa bobedi sa lehlakore le tshehetsang lehlakore se ahella hodima se behwang ke sehlopha sa habo, se hlahisa dintlha tse ntjha tse tlatselletsang lehlakore lena, mme se hanana le se builweng ke sebui se sa tswa bua. • Sebui sa bobedi se ka lehlakoreng le ka kganyetsanong le sona se etsa jwalo le sona. • Sehlooho se ribollelwa ba mametseng (baamohedi ba ditaba) bakeng sa phehiso le dipotso • Kamorao ho dipuisano (diphehiso) tsena sehlopha se ngangisanang se akaretsa dintlha tsa sona. Sebui sa boraro se pheta dintlha tsa sehlopha sa sona, mme se leke ho susumetsa bamamedi ho vouta kgahlanong le sehlooho, se nehelana ka mabaka. Sebui se ka hanyetsana le dintlha tse seng di builwe. • Sebui sa boraro se lehlakoreng le dumellanang le sehlooho le sona se etsa jwalo. • Ngangisano e ka kwalwa, mme sephetho se fumanwa ka ditsela tse fapaneng, mohl, ka ho lekola tekanyetso (matshwao) ya baahlodi, kapa ho voutwe ka ho dumellwana kapa ho hananwe le sehlooho.
Dayaloko	• Nahana ka puisano e bileng teng pakeng tsa batho ba babedi. • Qala le ho ntshetsa pele puisano • Sebedisa ditlwaelo tsa ho sielana sebaka • Sireletsa ntlhakemo ya hao • Mamela ba bang, buisanang • Tlatsa dikgeo le ho kgothatsa sebui • Hlakisa moelelo moo ho hlokehang • Nehelana le ho tshehetsa mohopolo; tiisa taba ya hae

MEFUTA YA DITEMA TSA HO MAMELWA LE HO BUUWA	
Inthaviu	Ho fumana tlhahisoleseding kapa ntlhakemo ho tswa ho mong kapa moifo • Sebedisa bokgoni ba ho botsa dipotso, ho susumetsa, ho ngola dinoutsho, akaretsa, ba ho mamela le bokgoni bo bong bo sa bontshweng ke puo • Etsa moralo le ho itokisa: tiisa sepheo, tlhahisoleseding e hlokehang, sebopeho, dipotso, nako, sebaka, tatelano, tikoloho yeo ho kopanelwang ho yona (sheba makgetha a ho ngola) • Sebedisa mawa a ho tsamaisa inthaviu ka mehato - Selelekela (ho itsebisa, le ho hlahisa sepheo) - Tikoloho e mofuthu (ho bopa tikoloho ya ho tshepana) - Dipotso (botsa dipotso tse akaretsang ho isa ho tse tobileng, tse loketseng sehlooho; sebedisa puo e sutsitseng, e susumetsang empa e bontsha tlhompho le ho ba sedi; mamela ka mafolofolo; lekola dikarabelo, arabela ka phethahalo ho bontsha ho ba le tsebo) - Kakaretso (rekota dikarabelo ka ho nka dinoutsho; akaretsa; hlahlamanya le ho hlophisa dikarabelo le dintlha tsa bohlokwa ka tatellano e nang le moelelo) - Phethelo (leboha mmotsuwa; nehelana ka dintlha tseo ho ka ikgokahangwang ho tsona)
Raporoto (ya semmuso le e seng ya semmuso)	• Fana ka pehelo ya maemo a ditaba ka ho otloloha, mohl., kotsi, sephetho sefe kapa sefe • Hlahisa sehlooho tlhahisoleseding (boitshetleho, sepheo le dintlha tse lokelwang ho shejwa.), mmele (Mang? Hobaneng? Kae? Neng? Eng? Jwang?), maphethelo, dikgothalletso, direferense, dihlomathiso • Moralo: Bokella le ho hlophisa tlhahisoleseding le ho fana ka dintlha • Sebedisa rejistara ya puo e seng ya semmuso le setaele • Sebedisa - Lekgathe lejwale (ntle le dipehelong tsa histori) - Mabitso - Motho wa boraro - Tlhaloso e nang le dintlha - Mantswe a theknikhale le dipolelo - Puo ya semmuso e se nang ho ikamahanya le motho
Fana ka ditshupiso	Ho bolella motho e mong hore a ka fihla jwang sebakeng se itseng • Sebedisa ditshupiso ho bolella motho e mong hore a ka fihla jwang sebakeng se itseng • Sebedisa puo e sebopeho sa ditaelo • Sebedisa motho wa bobedi ya emetseng puisano pakeng tsa sebui le moamohedi. • Ela tse latelang hloko ha o fana ka ditshupiso: - Sebedisa dipolelo tse kgutshwanyane mme tse hlakileng - Sebedisa tatelano e tlwaelehileng - Bua ka tshupo e itseng ka ho otloloha - Lekanya bohole ba sebaka - Fana ka bonyane palo ya diterata tse lokelang ho tlolwa pele o fihla mo o yang - Fana ka tlhahisoleseding ya matshwao a naha e ka bonwang ha bonolo tseleng - Sebedisa mantswe a bontshang boemo - Sebedisa mantswe a bontshang tshupiso - Sebedisa mantswe ho kopa tshupiso - Sebedisa mantswe ho bontsha kananelo
Ditaelo	Hlalosa kamoo sesebediswa se itseng se ka sebediswang ka teng, kapa ho pheha sejo, ho lokisa phoso, jj. • Hlalosa **mosebetsi** wa sesebediswa se ka sebediswang ka teng, kapa kamoo ho hong (ho itseng) ho etswa ka teng • Hlalosa tse hlokahalang ho ka etsa seo • Hlahisa dintlha tsa taelo ka ho hlaka, ka nepo le ka tatellano

MEFUTA YA DITEMA TSA HO MAMELWA LE HO BUUWA	
	• Sebedisa tlotlontswe, maikutlo kapa puo e theknikhale Etsa moralo le ho lokisa (sheba makgetha a ho ngola) - Utlwisisa maemo mmoho le sephetho se tobilweng ka ho nehelana ka ditaelo - Hlalosa tsela yeo ntho e itseng e sebetsang kapa e sebediswang ka yona - Hlahisa ditaelo ka tatelano e nepahetseng, tsela e hlakilleng e nang le moelelo - Sebedisa dimanyuwale, ditaelo le ditshebetso. - Ela hloko tlotlontswe, thutapuo, popeho ya dipolelo, puo e theknikhale e ka sebediswang • Nehelano

MEFUTA YA DITEMA TSA HO MAMELWA LE HO BUUWA	
Fana ka tlaleho/ raporoto ya molomo **Raporoto ya molomo; tekolobotjha**	• Etsa nehelano ya molomo ka ketsahalo e itseng, mohl. Ya seyalemoya/radiyo kapa thelevishene kapa diphumano ka inthaviu e ileng ya tshwarwa. • Etsa moralo le ho itokisa - Tiisa hore sephetho sa nehelano ya molomo ya semmuso ke sefe - Akanya tlotlontswe, thutapuo, le dipolelo tse tla sebediswa - Fuputsa ho fumana tlhahisoleseding e loketseng ho tswa ho sebui, mmoho le puo e lokelang ho sebediswa ho hlahisa dintlha • Nehelana; sheba tse latelang: - Ho hlake hore ho entswe diphuputso • Sebopeho (selelekela, mmele le qetelo) se be teng • Kgokahano le sehlooho e hlake, e utlwahale mme e hlahise dintlha tse nepahetseng ka tatelano e nepahetseng • Ho hlahiswe kgang kapa ntlhakemo e qholotsang karabelo ka tsela e sekasekang ho tswa ho ba bang • Hlahisa dintlha ka tsela e hlakileng, o bontsha kelohloko ya bamamedi le sepheo; nehelana ka tsela e ya semmuso, e tletseng ka dintlha mme e sa tshehetse lehlakore • Baithuti ba kgothalletswe ho sebedisa puo ya mmele ka tsela e tshwanelehileng, empa e seng ka tsela e hlaha e sa kgahliseng. Sebedisa puo e hlakileng, e se nang leeme • Hlophisa nehelano ya molomo ka mekga e meraro: - Selelekela: Hohela thahasello ya bamamedi; araba dipotso tse kang: Mang? Eng? Kae? Neng? - Mmele: Hlophisa dintlha tsa sehlooho tsa raporoto ka tatelano e utlwahalang; sebedisa tlhahisoleseding nepahetseng; tshehetsa dintlha tsa sehlooho tlhahisoleseding e tswang diphuputsong; sebedisa dipolelo tse hlalosang ho natefisa raporoto - Qetelo: Akaretsa mme o toboketse ntlha ya bohlokwahadi. ngola qetelo e kgutshwane. Phethela ka ho hlahisa ntlha e ka sehloohong. Sebedisa dintlha tsa bohlokwa ho bopa mohopolo wa hao mabapi le sehlooho sa raporoto • Sebedisa ditema tse bohwang tse jwalo ka diphoustara kapa ditransperensi tsa projektara, mme o ikwetlisetse ho di sebedisa pele ho nehelano • Sebedisa dinoutso ho rala moralo wa ho qetela wa raporoto • Sebedisa dinoutso ho etsa nehelano ya raporoto/tlaleho • Etsa patlisiso • Hlophisa disebediswa ka kgokahano. Kgetha le ho hlahisa mehopolo ya sehlooho, mme o tiise ka mehlala • Sebedisa sebopeho se nepahetseng, tlotlontswe, puo le ditlwaelo • Sebedisa mabotsi, kgefutso le phetapheto • Sebedisa sehalo, tlhahiso ya lentswe, lebelo, ho Sheba baamohedi ba ditaba mahlong, maemo, tshebediso ya ditho tsa mmele • Sebedisa selelekela le qetelo tse phethahetseng • Sebedisa setaele le rejisetara tse loketseng • Kenyeletsa disebediswa tse loketseng tse kang tse bohwang, tse mamelwang le/kapa tse bohwang le ho mamelwang hong, mohl, ditjhate, diphoustara, disebediswa tse ding le ditshwantshiswa tse ding

MEFUTA YA DITEMA TSA HO MAMELWA LE HO BUUWA	
Dipuisano tsa foramo/phanele	Ho arolelana maikutlo a fapaneng kapa tlhahisoleseding ho tswa mehloding e fapaneng Sebui se lokela ho: • sheba mehopolo e fapaneng • mamela ba bang • amohela dintlha ha ho hlokeha • sitisa dibui tse ding • etsa dikgokahano tse nepahetseng pakeng tsa dintlha • dula sehloohong • leka ho tlisa batho bohle dipuisanong - kena hanong ka hlompho - hlahisa maikutlo le ho fana ka mabaka a tshehetsang • Sebui ka seng ke bua ka ntlha e itseng ya sehlooho • Tshebediso ya dipolelo tse molaong • Mesebetsi ya modulasetulo - Boloka toka - Ho tsamaisa nako - Dula lenane tsamaisong - Kgothalletsa bonkakarolo - Ho dula o sa nke lehlakore - Ho kopa ditshisinyo kapa divoutu
Bonketsisane	Baithuti ba fuwa maemo, hangata e lokela ho ba bothata kapa maemo a itseng, ao ba lokelang ho a arabela ka ho nka karolo e itseng. Ho Bonketsisane bo ka nna ba se lokisetswe, kapa baithuti ba ka bolellwa feela ka bokgutshwanyane ka karolo eo ba tla e bapala. Ditekolo tsena di bulehile mme din a le batho ba bapalang ho tsona. Bo ka sebediswa kae: Tekanyetsong ya bokgoni bo fapaneng bo kenyeletsang ba boitshwaro le ba dikamano tse pakeng tsa batho
Dipuisano/ puisano e seng molaong	Ho arolelana ka mehopolo, maikutlo le ntlhakemo le dihlopha tsa batho le ka boinnotshi • Qala le ho boloka puisano e tswella • Melao ya ho sielana sebaka • Sireletsa boemo ba hao • Dipuisano tsa ho tseka • Tlatsa dikgeo le ho kgothatsa sebui • Arolelana mehopolo le boiphihlelo le ho bontsha kutlwisiso ya dikgopolo
Ho tsebisa sebui	Ho fa bamamedi tlhahisoleseding ka sebui/moeti • Fumana tlhahisoleseding e lokelang ho tswa ho sebui • Sebedisa setaele kapa rejistara ya semmuso • Tsosa thahasello le tebello baamoheding, mohl, ka ho ba bolella tlhahisoleseding ya boitshetleho bo itseng le diphihlello tsa hae • Aha ditebello mohl., ka ho kgefutsa, le ho kenyeletsa ho itseng • Qetella ka matla le ka boitshepo

MEFUTA YA DITEMA TSA HO MAMELWA LE HO BUUWA	
Diteboho	• Ho leboha sebui ka mora ho fana ka puo ho bamamedi • Sebedisa rejistara ya semmuso • Mamela sebui ka hloko, ho tla hlwaya dintlha tsa sehlooho tsa puo ya hae • Bitsa dintlha tsa bohlokwa tsa puo • Qetella ka matla le ka boitshepo

Nako e sisintsweng bakeng sa ditema tse lokelang ho hlahiswa tswa kgokahano ya molomo

DITEMA	NAKO DIKEREITE TSA 7 - 9
Dipuisano, dingangisano, dipuisano tsa foramo/sehlopha/phanele, dipuisano tsa sehlopha	Metsotso e 10 – 15
Didayaloko	Metsotso e 4 – 6
Ditaelo le ditshupiso	Metsotso e 2 – 4
Diinthaviu	Metsotso e 8 – 10
Ho bala ho hlophisitsweng	Metsotso e 2 – 3
Puo e hlophisitsweng, raporoto, tekolobotjha	Metsotso e 2 – 3
Puo e sa hlophiswang	Metsotso e 2 – 3
Ho pheta pale	Metsotso e 5 – 7
Kopano le ditsamaiso	Metsotso e 7 – 10

Dipolelo tse sebediswang Sesothong – Letoto leo ho ka tadingwang ho lona.

HO KOPA/HO KOPA TUMELLO YA…	HO SITISA MOTHO HO SEO A NTSENG A SE ETSA
• Na nka…..? • Ke kopa …. • E be ho ka loka ha nka…..? • Na ho nepahetse ha nka….? • Na ho tla be ho lokile ha nka…? • Ho ka ba jwang ha nka …? • Ntumelle hle ke … • Na o ka dumela ha nka …?	• Ntshwarele, na nka...? • Tshwarelo, o bona ho lokile ha nka...? • Ntshwarele hle, na o a tseba ka...? • Phephi hle, a ke o nthuse mona ka…
HO THUSA	**HA O KOPA THUSO**
• A na nka o thusa? • Nka o thusa? • A na ho na le seo nka o thusang ka sona? • Na o tla thabela ho thuswa? • A na o hloka ho thuswa? • Ke eng seo nka o thusang ka sona kajeno?	• Na nka o thusa ka…..? • Na o nthusa ka ho…..? • Ke hloka ho thuswa ka … • A ke o nthuse ka ho … • A ke o kenye letsoho ka ho …

HO KOPA TSHWARELO • Ntshwarele. • Ke kopa tshwarelo…. • Ke maswabi ka … • Phephi hle … • Ke kopa tshwarelo … • Ntshwarele hle.	**HO TLETLEBA** • Ke letsitse, empa ke lokela ho o bolella sena... • Ke mohau ho o tshwenya, empa... • Mohlomong o lebetse ho... • Ke nahana hore o lebetse ho... • Ntshwarele haeba ke tswile lekoteng, empa... • Ke a kgolwa ho na le ho se utlwane ka... • O se ke wa nkuka hampe, empa ...
HO NEHELANA KA KELETSO • Ke nahana o ke o ….. • O tla lokela ho….. • Ha o lokele ho…. • Ha ke ne ke le wena, ke ne ke tla ……. • Ha ke ne ke le maemong a hao, ke ne ke tla… • Ho molemo hore o …. • O se ke wa ……. • Leha o ka etsa eng, o se ke wa …….	**HO HLAHISA TAKATSO** • Na o tla rata ho …. • Nka mpa ka …… • Hobaneng ha re sa...? • Ke bona ho le molemo ha …….. Wena o e bona jwang? • O nahana hore re etse jwang? • Ha e ne e ba ke ho ya ka nna, ke ne nka … • Ke nahana hore re ….
HO LEKANYA, AKANYA • Ke tla re ho batla ho lokile ho ka ... • Mohlomong ke tla hloka … • E ka nna ya ba o ... • Ho bonahala ... • Mohlomong o hloka… • Mohlomong ba batla ... • Ho thata ho ka bolela, empa ke lekanya… • Ha ke nepisise, empa ke nahana	**HO NEHELANA KA TLHAHISOLESEDING E SA OTLENG BOTSEKENG** • Ho na le …. • Ho na le tse ka bang… • Ho na le palo e kalo ka ……lekanya ho re e ka fihla ho ….. • E ka ba … • Ke mofuta wa … • Ke tsa mofuta wa ….. • Ho thata ho ka bolela, empa ke lekanya… • Ha ke nepe hantle, empa ke nahana…
HO SADISA HANTLE/HO LAELA • Maeto a malelele, matsatsi a phomolo, maeto a makgutshwane • Tsamaya hantle… • Phomola hamonate... • E ba le leeto le bolokehileng… • Matsatsi a phomolo a monate… • Natefelwa! • Phomolo e monate moo … **TUMEDISO KAMORA LEETO** • O tsamaile leeto le jwang? • Leeto la hao/phomolo ya hao e bile jwang…? • Leeto la hao le bile jwang?	**HA O ITEKOLA** • E sebeditse hantle/ka tshwanelo hobane… • Ke entse sena hantle hobane… • Ho ka be ho nepahetse haeba ke ne ke ... • Ho ka be ho ile ha ntlafala ha … • Tswelopele e/ha e bonahale hobane … • Hona ho atlehile hobane ……

3.1.2 Ho bala le Ho boha

Bokgoni bo bopuweng hantle ba **ho bala le ho boha** bo bohareng ba ho ithuta ka katleho ho habahanya le kharikhulamo. Baithuti ba ntshetsapele bokgeleke ba bona ba ho bala le ho boha ka ditema tse fapaneng tsa dingolwa le tse seng tsa dingolwa, ho kenyeleditswe le ditema tse bohuwang. Baithuti ba elellwa hore mofuta wa sengolwa le rejistara di hlahisa sepheo jwang, baamohedi le maemo a ditema. Ka ho bala ka phaposing le ka boikemelo baithuti ba batho ba nahanang ka hlokolosi le ho ba le boiqapelo.

Ho bala/ho boha ho hokahanya dielemente tsa pedi: (1) ho ithuta le ho sebedisa mawa bakeng sa ho fumana moelelo le kutlwisiso wa tema (2) ho ithuta le ho sebedisa tsebo ya dibopeho tsa tema. Bobedi dintlha tsena di lokela ho ba teng ha ho rutwa ditema tsa dingolwa le tseo e seng tsa dingolwa.

Tshebetso le mawa a ho bala

Thuto ya ho bala e ka latela mehato e meraro bakeng sa ho ntlafatsa kutlwisiso ya tema. Ha se hore mehato kaofela e lokelwa ho sebediswa ka nako tsohle. Mohlala, ha baithuti ba bala mofuta wa tema kapa wa sengolwa oo ba sa o tlwaelang, ba tla lokela ho etsa mosebetsi o etswang **pele ho ho bala** oo e leng ona o tla ba hlokomedisa makgetha a ka hodimo feela a mofuta ona wa tema, mme hona ho tla ba thusa ho hokahanya seo ba se balang le seo ba seng ba ntse ba na le sona. Mosebetsi wa ka **nako ya ho bala** o tla ba thusa ho sekaseka ka botebo sebopeho sa yona hammoho le sa puo e sebedisitsweng. Mosebetsi wa **ka morao ho ho bala** ke o ka etsang hore baithuti ba leke ho hlahisa mofuta ona wa tema ka ho ingolla ona.

- Pele ho ho bala
- Nakong ya ho bala
- Mesebetsi ya kamorao ho ho bala

Pele ho ho bala

Baithuti ba ka hlophisetswa tema ka ditsela tse fapaneng leha hona ho itshetlehile mofuteng wa tema le boemo ba moithuti. Hona ho qholotsa kamano le tsebo ho moithuti

- Baithuti ba kgothaletswa hore ba ipopele ditebello tse itseng ka tema tse itshetlehileng ditemosong tse patehileng tse hlahiswang ka ditshwantsho kapa dinepe, mofuta wa tema, moralo wa tema, leqephe la sehlooho, le hlahisang papetla ya dikahare, le hlahisang dikgaolo, la tlhaloso ya mantswe, la dihlomathiso, la difutunoutso.
- Okola le ho tlodisa mahlo makgetha a tema: dihlooho, dihloohwana, mantswetlhaloso, ditlhakisetso, dikerafo, ditjhate, didayakeramo, mongolo o ntshofaditsweng, mongolo o tshekalletseng, dinomoro, dimmapa, matshwao, karolwana e welang tlasa *menu* o itseng khomphutheng (jk. ha o phetla menu wa sebopeho o fumana boholo ba mongolo*, diratswana, bulete le dinomoro*), fuputsa mantswe a sehlooho
- Ho tlodisa mahlo bakeng mehopolo ya sehlooho le ho fana ka mehopolo ya hae pele a bala
- Ho okola bakeng sa mehopolo e tshehetsang
- Ho akanya o sebedisa tlhahisoleseding e o e fumaneng ka ho okola le ho tlodisa mahlo.

Nakong ya ho bala

- Ho akanya moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le wa ditshwantsho ka ho sebedisa bokgoni ba ho fumana moelelo wa mantswe ka tshebediso ya ona
- Ho bala/boha hape
- Ho bopa ditshwantsho kelellong
- Ho akanya moelelo (papiso, maemo, popeho ya mantswe, jj.)
- Ho ngola dinoutso
- Ho kgutsufatsa mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang/diratswana ho ya ka bolele bo hlokehang
- Ho hlakisa dintlha
- Ho akanya
- Ho hlalosa/lekola dikakanyo le diqeto tsa mongodi.

Kamorao ho ho bala

- Ho araba dipotso tse qholotswang ke tema ho tloha ho tse boemo bo tlase ho isa ho bo hodimo
- Etsa diqeto/bopa maikutlo a hao
- Ho lekola/ho buisana ka meelelo ya tema e fapaneng.
- Ho bapisa le ho lekanya
- Ho hokanya/ngola kgutsufatso
- Ho utolla tema bakeng sa ho ithuta thutapuo le tlotlontswe, mohl. Jwalo ka ho e ngola makgatheng a fapaneng (moo ho hlokehang).
- Ho hlahisa hape ditema ka mongolo wa bona (moo ho loketseng)
- Temoho e hlokolosi ya tshebediso ya puo:
  - Dintlha le mohopolo
  - moelelo o otlolohileng le moelelo o patehileng/akantsweng
  - moelelo wa sethatho le moelelo o ritsitseng
  - boitshetleho ba ditema le mongodi maemong a tsa phedisano le a tsa dipolotiki
  - tshusumetso e hlahiswang moelelong ke kgetho le tlohelo ya dintlha tse itseng
  - kamano pakeng tsa puo le matla
  - puo e fehlang maikutlo le e hlohleletsang, puo e leeme, e nang le tshekamelo, puo e kgethollang, e tadimang ditaba ka lehlakore le le leng ho fapafapana ha tshebediso ya puo (jwalo ka puo ya tikoloho e itseng, puo ya sehlotshwana, jj) dikakanyo, dikgopolotaba, dintlha tse tshehetsang, mabaka a ho kenyeletsa kapa ho tlohela tlhahisoleseding.

- qapa ditema tse ntjha, jk. ho fetola pale ho e etsa terama, dayaloko; ho sebedisa tema bakeng sa ho ithuta tlotlontswe le thutapuo, mohl., ho ngola botjha ka lekgathe lesele.

Tlhaloso ya ditema tse bohwang (mefuta ya ditema tse tshwantshisitsweng le tse bohwang) :

Ho baithuti ba bangata sekerene sa khomphuta, ho na le leqephe le ngotsweng, ke mohlodi o moholo wa tlhahisoleseding ya bona. Litheresi e bohwang ke tikoloho ya bohlokwa ya ho ithuta, mme sekerene sa khomphuta ke mohlodi o matla. Hlahloba ka moo sebopeho se leng ka sehloohong ka teng websaeteng e tsebahalang; kamoo babapatsi ba ngokwang kateng; ka moo motsamao le mmala di leng ka sehloohong ho hlohloletsang basebedisi ho fetela pele ho sebedisa diwebsaete tse ding.

- Dithekenike tsa tshusumetso : puo e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo, le e hlohleletsang
- Kamoo puo le ditshwantsho di bontshang le ho bopa makgabane le tjhadimo ka teng
- Molemo wa tshebediso ya mefuta le boholo ba mongolo, dihlooho le dihloohwana
- Sekaseka, ho fumana moelelo, lekola le ho araba mefuta ya dikhathunu/metlae ya khomiki

Mesebetsi ya ho bala le mofuta wa mobadi ya akangwang

Ho bala ho hlophisitsweng (Ho balla hodimo)

- Sebedisa sehalo, tlhahiso ya lentswe, lebelo, ho sheba baamohedi mahlong, le tshebediso ya ditho tsa mmele
- Qapodisa mantswe ntle le ho atolosa moelelo wa ona

Ho bala ho sa hlophiswang (ho balla hodimo)

- Bala ka bokgeleke o latela sepheo.
- Sebedisa sehalo, tlhahiso ya lentswe, lebelo, ho sheba baamohedi mahlong,
- Qapodisa mantswe ntle le ho atolosa moelelo wa ona

Temakutlwisiso e balwang

- Bakeng sa ho shebisisa le ho bala tema ka tsela e hlokolosi (temakutlwisiso e balwang)
- Ho utlwisisa tema ka bophara ba yona - makgetha a tema – dithaetlele, dipontsho, dikerafo, ditjhate, didayakeramo, dihlooho, dihlowana, ho nomora, mantswe a ngolwang tlaase setshwantshong, dihloho tsa ditaba, fomate, jj, kholomo ya koranta, jj.
- Ho bontsha boikemelo ha a bala (ho bala bakeng sa boithabiso, tlhahisoleseding le ho ithuta)
- Temoho e hlokolosi ya Tshebediso ya puo (ho lemoha moelelo wa sethatho le moelelo o ritsitseng wa mantswe le hore a jere meelelo le melaetsa e patehileng, mohl, ho tadima ditaba ka lehlakoreng le le leng, tshekamelo le maikemisetso a sebui.)

HO BALA KA BOTEBO

a) Ho bala ka botebo ditema tse ngolwang tse kgutshwane bakeng sa KUTLWISISO boemong ba lentswe.

Baithuti ba sebedisa mawa a fapaneng ho fumana moelelo wa tema. Ba aha tlotlontswe ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe, le ho ka ho ngola.

- Sebedisa bukantswe le lenane leo ho tadingwang ho hong ho lona ho fumana moelelo, mopeleto, qapodiso le ho bona hore lentswe ke setho sefe sa puo le mantswe a sa tlwaelehang.
- Hlwaya moelelo wa dihlongwapele (jk. mo-, ba-, se-, jj.) le dihlongwanthao (jk. –hadi, nyana, -ana)
- Fumana moelelo wa mantswe le kamano ya ona le mantswe a mang a habo ona ka ho sebedisa tsebo ya metso, dihlongwanthao le dihlongwapele.
- Sebedisa maemo ao tema e thehilweng hodima ona (jk.tlhaloso e polelong), ditemoso (jk. difeelwane, doqotso) le ditemoso tsa dikrafiki (jk. ntshofatso ya mongolo) ho fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang.
- Ho elellwa le ho sebedisa maele le dikapolelo tse tlwaelehileng, mohl. Pela e ne e hloke mohatla ke ho romeletsa, ho matha la Ntshwekge.
- Ho hlwaya tlhaho le tshebediso ya mantswe a matjha, mohl. Seleng le maadingwa. (ubuntu, toropo, sekolo)
- Ho tseba phapang mahareng a mantswe a tarakanyang: dihomonimi, dihomofounu, disinonimi, mohl. komelo/toro
- Ho ela hloko dikgutsufatso le diakronimi.
- Sebedisa tsebo ya melao ya puo ho fumana moelelo wa mantswe. Sheba Sebopeho sa puo – Lenane leo ho ka shejwang ho lona ka tlase mona.

b) Ho badisisa ditema tse kgutshwane ka botebo bakeng sa KUTLWISISO boemong ba polelo le ba seratswana.

Baithuti ba sebedisa tsebo ya bona ya thutapuo ho utlwisisa sebopeho sa dipolelo le tlhophiso ya ditema. Ho ithuta ka tema boemong bona ho nehelana ka monyetla wa ho ruta dibopeho tsa puo ka tsela e momahaneng**.**

- Hlwaya moelelo le tshebediso ya dibopeho le melao ya puo. Sheba Sebopeho sa puo – Lenane leo ho ka shejwang ho lona ka tlase mona.
- Ho hlwaya sebopeho sa ditema tse sebedisitsweng bakeng sa dipheo tse fapaneng (mohl. Tlhaloso, sesosa-le-sephetho) ho babahanya kharikhulamo mmoho le kamano ya tsona ya mantswe a supang ho kopanya dipolelo/makopanyi, (mohl, ka letsohong le leng, sa pele, hobane) Sheba Ho ngola le Ho nehelana bakeng sa mefuta ya ditema tse loketseng.

c) Ho badisisa ditema tse kgutshwane ka botebo bakeng sa KUTLWISISO boemong ba tema yohle, kapa ho utlwisisa tema yohle.

Baithuti ba sebedisa tsebo ya bona ya dingolwa mmoho le ya ho ithuta ditema ka tsela ya semmuso ho utlwisisa.

- Ho amahanya tema le boitemohelo ba bona.
- Ho hlwaya sengolwa le sepheo sa yona (mohl. kgang e batlang e susumetsa)
- Hlwaya le ho hlalosa tjhadimo le maikemisetso a mongodi.
- Ho hokahanya karolo/tema yohle hore o tle o tsebe ho fihlella qetello
- Ho nka diqeto, bopa le ho netefatsa mehopolo ya hae.

d) Ho badisisa ditema tse kgutshwane ka botebo bakeng sa HO KGUTSUFATSA LE HO NGOLA DINOUTSO.

Baithuti ba sebedisa kutlwisiso ya bona ya dibopeho tsa tema bakeng sa ho e kgutsufatsa. Sheba mawa a ho bala a boletsweng ka hodimo.

- Ho okola le ho tlodisa mahlo bakeng sa dintlha tsa sehlooho le mookotaba
- Arohanya mehopolo ya sehlooho ho mehopolo e tshehetsang.
- Ngola mehopolo ya sehlooho hape (di ngole ka mantswe a hao)
- Ngola dipolelo ka tatelano le ho sebedisa makopanyi le makopanyi a moelelo ho di hokela mmoho ho etsa tema.

e) Ho badisisa ditema tse kgutshwane ka botebo bakeng sa TEMOHO E HLOKOLOSI YA TSHEBEDISO YA PUO.

Baithuti ba sebedise kutlwisiso ya bona hore puo e ka bopa le ho boloka dikamano tse matla dipakeng tsa mohlahisi wa tema le mmadi. Ba sekaseke ntlhakemo eo tema e hlahiswang ho tswa ho yona.

- Hlwaya le ho buisana ka puo e fehlang maikutlo le e hlohleletsang
- Hlwaya le ho buisana ka leeme le tshekamelo, le ho sheba ditaba ka lehlakore le le leng
- Hlwaya le ho buisana ka dikakanyo le ho hlalosa tshusumetso ya tsona
- Akanya sepheo sa ho kenyeletsa kapa ho siya tlhahisoleseding e itseng
- Hlwaya le ho buisana ka moelelo o akanngwang
- Hlwaya le ho buisana ka moelelo wa sethatho le moelelo o ritsitseng
- Hlwaya moelelo wa sethatho le oo e seng wa sethatho
- Hlokomela ntlhakemo ya mongodi/mohlahisi.

f) Ho bala ditema tse kgutshwane TSA DIMEDIYA TSE FAPANENG LE TSE BOHUWANG. (Ditema tsa dimediya tse fapaneng di sebedisa mehlodi e bohuwang le e ngotsweng, temeng e le nngwe, mohl. dipapatso, dikhathunu. Di ka boela tsa hokahanya puo e buuwang mmoho le puo ya ditho tsa mmele.)

Baithuti ba sebedisa tsebo ya bona ya ho bopa ditshwantsho tsa kelello le ya dielemente tse bohuwang ho utlwisisa mokgwa oo di tshehetsang ho ngolwa ha ditema tsa mefuta e fapaneng ya bophatlalatsi.

- Hlwaya le ho buisana ka moo dielemente tsa ditema tse bohwang di hokahanngwang le ditema tse ngolwang tsa dimediya tse ngata, mohl, sebopeho le ditshwantshiso, tlhahisoleseding ya dikrafiki.
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo le molaetsa ho ditema tsa tlhahisoleseding, mohl. Dikerafo, dipapetla, didokumenthari, ditjhate, dimmapa.
- Hlwaya le ho buisana ka molaetsa le phethahalo ya dielemente tsa tema e bohwang ya dipapatso le kamano mahareng a dielemente tse ngolwang le tse bohwang.
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo le molaetsa wa ditema tse bohuwang o bontshang kamano, mohl. Dimmapa tsa monahano, didayakeramo, diphae tjhate, dimmapa, meralo.
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo, boleng ba kananelo ya botle le moralo wa ditema tse bohwang tse bopilweng bakeng sa kananelo ya botle, mohl, dinepe, difilimi/ditshwantsho tse bohwang, le dielemente tsa moralo.
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo le molaetsa wa ditema tse bohwang tse hlahiseditsweng ho ballwa monate le ho thabisa, mohl, filimi/setshwantsho se bohwang, dikhathunu, dividiyo tsa mmino le dipalenyana tsa dikhomiki.
- Hlwaya le ho buisana ka molaetsa le bohlokwa ba ditema tse bohwang tse reretsweng ho tshehetsa ho bua, mohl, diphoustara, didayakeramo, le tlhahisoleseding
- (Ho ithuta difilimi - bakeng sa boimatlafatso feela) Hlwaya, utlwisisa, sekaseka le ho lekola kamano dipakeng tsa modumo, puo, ketso le dielemente tse bohwang filiming/setshwantshong se bohwang le mefuteng e meng ya tsa kutlo le ho boha.

HO ITHUTA DITEMA TSA DINGOLWA SEMMUSO

Baithuti ba bala, ba lekola le ho arabela kananelo ya boleng ba botle (makgabane) ba ditema tsa dingolwa. Ba sebedisa puo e phahameng ya thuto ya dingolwa ka sepheo sa ho utlwisisa le ho ananela dielemente tsa ditema tsa dingolwa.

ELA HLOKO: Kgatello ha ho ithutwa ditema semmuso e tla fetoha ho ya ka sengolwa se kgethilweng bakeng sa ho ithuta.

- Utlwisisa boleng bo kgethehileng ba dibopeho tse fapaneng tsa dingolwa, mohl, hore thothokiso e na le matshwao a sa tshwaneng le a padi
- Hlwaya le ho hlalosa bonono le bokgeleke ba puo le disebediswa tsa bonono (mekgabisopuo) tse hlahelang ditemeng tse fapaneng, mohl, papiso, tshwantshiso, mothofatso, alethereishene, leetsisa, pheteletso, kganyetso, phoqo, kobiso, mothipoloho, disimbolo mmoho le puo e haellwang ho fihlela moelelo wa nnete)

- Hlwaya le ho hlalosa maikemisetso a mongodi/mohlahisi.
- Hlalosa kgetho le bohlokwa ba **dithothokiso** le hore dielemente di tshehetsa jwang molaetsa/mokotaba. Dielemente di ka kenyeletsa dikapuo, karaburetso, dielemente tsa sebopeho le disebediswa tsa modumo, mohl, raeme, lehlaso, morethetho, alethereishene
- Hlalosa kgetho le bohlokwa **tshwantshisong/terameng** le hore di tshehetsa jwang molaetsa/mokotaba. Ho feta mona dikapuo le karaburetso, dielemente di ka kenyeletsa dikapuo, karaburetso, dielemente tsa sebopeho, mohl, poloto, sehlohlolo, popeho ya dibapadi, ditshupiso tsa kalaneng, sephetho se sa lebellwang, tikoloho.
- Hlalosa kgetho le bohlokwa ba **dipalekgutshwe/padi (nobele) /difilimi/ditshwantsho tse bohwang** le hore dielemente di tshehetsa jwang molaetsa/mokotaba. Ho feta mona dikapuo le karaburetso, dielemente di ka kenyeletsa seabo sa mopheti, sebopeho sa dielemente, mohl, poloto, tlhekelo, kgolo, kgohlano, sehlohlolo, mothipoloho, tharollo, tikoloho

HO BALA/HO BOHA HO EKEDITSWENG

Baithuti ba ithuta mawa a akantsweng bakeng sa ho bala ka botebo le ho ithuta ditema tsa semmuso bakeng sa mosebetsi o ekeditsweng wa kharikhulamo bakeng sa boithabiso le ho etsa diphuputso. Tataiso ya titjhere e hlokolosi bakeng sa lenaneo la ho bala.

- Ho kgona ho kena laeborari le ho tseba ditlwaelo tsa poloko ya dibuka
- Ho nehelana ka bopaki ba ho bala/ho boha ho ekeditsweng sebopehong sa puo (e etswang) dipuisano le dibuka, difilimi/ditshwantsho tse bohwang/tekolokakaretso ya mananeo
- Ho bala/ho boha ditema tse fapaneng tse batsi, mohl, dibuka, dimakasine, dikoranta, diwebsaete, difilimi/ditshwantsho tse bohwang, didokhumenthari, dipale tse hlahang ka tatellano e tswelang pele ka nako ya sekolo leha sekolo se se tswile.

Mehlala ya mefuta ya dipotso

Dipotso tsa tsebo	*Ho etsahetse eng kamora moo …? A ke o bolele lebitso la … Hlalosa se ileng sa etsahala … Ke mang ya buileng le …? Moelelo wa … ke eng?*
Dipotso tsa kutlwisiso	*Mophetwa wa sehlooho ke mang …? Nehelana ka mohlala wa … Hlalosa ka mantswe a hao ….*
Dipotso tsa tshebediso ya tsebo	*Na o ka nahana maemo a mang ao ho ona ho… Na o hopola hore re ne re tadimile tshwantshiso – o hlalosa jwang tshwantshiso e hlahelang moleng wa 4 thothokisong eo o sa tswa e bala?*
Dipotso tse sekasekwang	*See se tshwana jwang le seo o se hlalositseng ka hodimo …? Hoo ho fapana jwang le maemo a hlalositsweng moleng wa …? Mokotaba o hlahiswang temeng ee ke ofe? O nahana eng ka...?*
Dipotso tse hokelang dintlha/tlhahisoleseding mmoho	*Re ithutile dintlha tse ngata tse fapaneng ka Molefi (Haeso Mafotholeng) – bokella dintlha tseo tse hlalosang Molefi. Ke motho wa semelo sefe?*
Dipotso tse lekolang kutlwisiso	*E ama jwang …? Na o nahana tsela e nngwe e ntle ho feta ee ….? Ke thothokiso efe ho tsee tse pedi eo e ratang? Hobaneng?*

Ho kgetha mofuta wa ditema kapa sengolwa

Matitjhere a lokela ho netefatsa hore hara selemo baithuti ba bala mefuta e batsi ya ditema mmoho le dingolwa. Ho be le tekatekano dipakeng tsa ditema tse telele le tse kgutshwane le ho bala ka maikemisetso a fapaneng, mohl, ho bala tema bakeng sa ho ananela botle (ho ithuta dingolwa ka tsela ya semmuso), ditema tse phatlalatswang mediyeng, ditema tse bohwang bakeng sa ho ithabisa (Sheba “Ditema tse sebediswang bakeng sa ha ho rutwa bokgoni ba puo ka mokgwa o momahaneng”).

MEFUTA YA DITEMA TSA HO BALA	
Thothokiso	Ho na le dipotso tse pedi feela tseo moithuti a lokelang ho ipotsa tsona ka thothokiso: Ke eng se phetwang moo? Ke tseba seo jwang? Potso ya bobedi e se e entse e ama karabo ya potso ya pele; ha ya pele yona e ama seo potso ya pele e tla se hlahisa. Bangodi ba dingolwa kaofela ba ngola hobane ba na le ho hong hoo ba batlang ho ho hlahisa – ho hong hoo ba nahanang hore ho tla tsosa thahasello, mme ho bohlokwa setsong sa bao a ba ngollang. Re ithuta tema ho tshehetsa, ho sebetsana le ho hlakisa le ho senola seo bangodi ba re bolellang sona. Mosebetsi ona o re qosa hore re tadime tshebediso e hlokolotsi ya puo, le tsela yeo dipolelo, ditemanathothokiso le thothokiso yohle e bopilweng ka yona, re shebe tshebediso ya karaburetso, morethetho, lebelo le modumo, mmoho le maikutlo ao ditshwantsho tseo di a hlahisang. Tsena tsohle di etswa e le teko ya ho fihlela qeto ka molaetsa kapa moelelo wa thothokiso oo sethothokisi se hopolang hore re tla o fumana thothokisong. Hangata ha ho ke ho be le tumellano e tshwanang ka molaetsa wa thothokiso. Dintlha tse latelang di tla matlafatsa kutlwisiso ya molaetsa o habilweng • moelelo o otlolohileng/totobetseng • moelelo o hlahiswang ke tshebediso ya puo ya bonono/o akanngweng/o patehileng • sehalo • mookotaba le molaetsa • karaburetso • sebopeho se ka ntle sa thothokiso: melathothokiso, mantswe, ditemanathothokiso, kgokahano ya mela, tlohelo, raeme/morumo, morethetho, matshwao a puo, phetapheto, poeletsamodumo/ alithereishene (poeletsadumanosi=asonense le poeletsatumammoho=khonsonense, kgefutso/sejura/ kgefutsohare, enjambamente (pholletso/pholletsi/motjetje/molamotjetje)

MEFUTA YA DITEMA TSA HO BALA	
Terama	Bohlokwa ba tshwantshiso ha bo felle feela puong le mantsweng a ho yona: e ama hape le motsamao, lentswe, kganya le lefifi, tshebetsommoho, tsa kalaneng. Tsela yeo tshwantshiso e tsamayang ka yona (lebelo) e bohlokwa; mokgwa oo dibapadi di hokahanang, seo ba se etsang ha ba sa bue; hore metsamao ya difahleho tsa bona e ka fetola jwang moelelo wa mola – tsena tsohle di ka lahleha ha tshwantshiso e ka balwa jwalo ka ha eka ke padi. Le ha ho le jwalo, ha se mohopolo o motle ho bontsha 'vidiyo' ya tshwantshiso ho fihlela baithuti ba bala tshwantshiso, ba buisana ka yona le ho e 'tshwantshisa' pontsheng. Ha sena se sa etswe, 'vidiyo' e ba yona nnete ya tshwantshiso, ebile e ke ke ya ba molemo ho senola meelelo e ikgethang ya sengolwa seo. Monahano o bapala karolo ya bohlokwa ha ho balwa terama. Ho bopa setshwantsho sa kalana ka hloohong le kamoo dibapadi di hlahellang ka teng le ho nahana kamoo puo kapa mola wa bona e ka buuwang ka tsela e fapaneng, ke dintlha tsa bohlokwa tsa ho ruta tshwantshiso ka phaposing. Poloto le sekapoloto; ke tsela yeo mongodi wa tshwantshiso a hlahisang dibapadi ka yona le kamoo dibapadi di holang ka teng tshwantshisong; tikoloho le boitshetleho (kamoo di phehisang ka teng kutlwisisong ya tshwantshiso) ; lebelo; tshebediso ya karaburetso le ditshwantsho; dithekenike tsa tshwantshiso tse jwalo ka boipuiso/puonotshi; sephetho se sa lebellwang; ditaelo tsa kalaneng; ho bopeha ha tsitsipano, boswaswi, masisapelo kapa kobiso, kaofela di lokela ho ithutwa ha tshwantshiso e ntse e balwa. Dintlha tsena tse latelang di tla matlafatsa kutlwisiso ya moithuti ya tema: • sebopeho sa tshwantshiso: poloto le sekapoloto (tlhekelo, tlhahiso le kgolo ya diketsahalo, kgohlano, sehlohlolo, mothipoloho, phethelo/tharollo, ho tjebela mmadi pele le ho hetla morao/hopola tse fetileng) • popeho le kgolo ya dibapadi • seabo sa mopheti le ntlhakemo ya mongodi • mookotaba le molaetsa • boitshetleho, tikoloho le nako – kamano le mophetwa le mokotaba • sebopeho sa tshwantshiso: tlhekelo/tlhahiso, kgolo le sehlohlolo) • maikutlo le sehalo • mothinya le qetelo e sa lebellwang • ditaelo tsa kalaneng • kamano pakeng tsa puisano/boipuiso/puonnotshi le ketsahalo • sephetho se sa lebellwang • nako
Ho ithuta difilimi (bakeng sa boimatlafatso feela)	Ho ithuta ka difilimi ha ho tshwane le ho bala padi. Le ha ho sebetsana le difilimi ho ka latela paterone ya padi le tshwantshiso ka setlwaedi, dithekniki tsa ho tsamaisa filimi/tsa baesekopo tse lokodisitsweng ka tlase mona di lokela ho shebisiswa. "Ho bala filimi" ka bohlokolotsi le ka nepahalo ho itshetlehile haholo ho ka moo mmohi a leng sedi ka teng dintlheng tse kang bohlophisi, ditshwantsho tsa khamera, tatellano ya ditshwantsho tsa khamera, ho nkuwa ha dikarolwana tsa ditshwantsho (dinepe), moaparo, tshebediso ya mabone. Ho kgona ho bala filimi mona boemong bona, ho matlafatsa bobohi ba motho ka tsela e ke keng ya lekanngwa; mmohi ha e be motho feela ya bohang filimi ntle le ho ba 'karolo ya yona' ya setseng mola wa diketsahalo morao; empa o ba le seabo le kutlwisiso e mo fang kutlwisiso e hlakileng ya ho re motsamaisi, molekanyetsi, le ba bang, ba hlohloleditseng le ho sothasothileng tseo re di bohang kateng: . • puisano le diketsahalo, le kamano ya tsona le mophetwa le mokotaba; • poloto le sekapoloto, tlhahiso ya baphetwa, kgohlano, sepheo sa tshwantshiso, • sebopeho sa • tshwantshiso, ho kenyelleditswe sephetho se nkang mothinya o sa lebellwang mmoho le qetello; • sebopeho le ditaelo tsa tshwantshiso • molaetsa le mokotaba le kamoo di loholletsweng dintlheng tsohle tsa tema; • dithekenike tse sebediswang ha ho etswa difilimi: (tse bohwang, tse mamelwang le ho bohwa hong) tse jwalo ka tshebediso ya mmala, ya dihloohwana, ya ho kopanngwa ha filimi, ya puisano, ya mmino, ya modumo, tshebediso ya mabone, bohlophisi le ho hokahanya mmoho, ho e freima, mokgwa wa ho nka ditshwantsho, dithekenike tsa khemera, qatsohiso le ho behella morao

MEFUTA YA DITEMA TSA HO BALA	
Padi, Dipalekgutshwe, Ditshomo	Dipadi le mefuta e meng ya diprosa ya ho pheta pale di lokela ho balwa, ho buisanwe ka tsona mme di natefele ba di balang. Ho balla tema tsena hodimo ka phaposing ya ho rutela hangata ho bohlokwa haholo, haholoholo ha baithuti ba sa ratisise hakaalo ho bala, kapa ba hanana le ho bala tlasa mabaka a itseng. Bala ka potlako, mme o tsose le ho tshwarella thahasello ka ho sebedisa mawa a bonolo a ho bala ka ho tsosa ditebello kapa dikakanyo; hlahloba le ho natefelwa ke sengolwa. Mesebetsinyana e bonolo e kang kgutsufatso e botjwang ka monahanong (kgutsufalletsa motswalle diketsahalo tsa pale ka mantswe a mmalwa; ho boloka setshwantsho sa monahano se ntse se le teng ka phaposing, bula faele kapa profaele ka baphetwa ba sehlooho; batla le ho hlokomela ho hlahella ha mantswe le ditshwantsho tse toboketsang mehopolo le mookotaba paleng) di ka thusa ho boloka baithuti ba tsamaya mmoho le pale. Hang ha pale e se e qadilwe ho balwa baithuti ba lokela ho elellwa diphapano pakeng tsa phetelo (*ho tla etsahala eng jwale*?) le poloto (*ke hobaneng ho etsahala hono*?) ; ba utolle le ho fumana meelelo ya pale e ka bang teng; ba lekole hore na mongodi o sebedisitse puo jwang ho bopa mophetwa (tlhaloso le puo ya mmui) ; na baphetwa ba ikgokahanya jwang ka bobona; tikoloho (puo e hlalosang le ho bua ka dibaka paleng empa e se ka maikemisetso ho etsa jwalo) mme hape ba leke ho utolla dikgopolo le mehopolo e sa totobalang empa di laola tsela ya pale yohle. Ditso kaofela, mmoho le batho ba bangata ba phela maphelo a tswakaneng le dipale. Eng kapa eng yeo titjhere a e etsang ka dipadi le dipale ka phaposing, ho ka sehloohong e lokela ho ba ho sebetsana le pale ena ka sepheo sa ho natefelwa ke yona. Dintlha tse latelang di tla matlafatsa kutlwisiso ya moithuti ya tema: • mofuta wa sengolwa • poloto le sekapoloto (tlhekelo, tlhahiso le kgolo ya diketsahalo, kgohlano, sehlohlolo, mothipoloho, phethelo/tharollo), ho tjebela mmadi pele, ho hetla morao/hopola tse fetileng) • kgohlano – sesosa, qaleho, kgolo, tharollo • baphetwa • popeho le kgolo ya baphetwa • karolo ya mophethi/mongodi, ntlhakemo • mookotaba le melaetsa • boitshetleho, tikoloho le nako – kamano le mophetwa le mookotaba • maikutlo, mothinya o sa lebellwang/qetelo • ho fanyehwa le ho makala
Ditema tse ding tse ka balwang	Diphoustara, ditjhate, dimmapa, dikerafo, dikhathunu, dimakasine, dikoranta, diwebsaete, difilimi, didokumenthari, dipapadinyana tsa TV sekolong le hae.

BOLELELE BA DITEMA TSE TLA BALWA			
TEMA	**KEREITE YA 7**	**KEREITE YA 8**	**KEREITE YA 9**
Tema bakeng sa ho balla hodimo	Dipolelo tse 5 – 6 Seratswana se le 1	Dipolelo tse 5 – 8 Diratswana tse 2	Dipolelo tse 5 – 10 Diratswana tse 3
Temakutlwisiso ya ho bala/ditema tsa ho bala ka botebo	Mantswe a 350-400	Mantswe a 400-450	Mantswe a 450-500
Ho bala ka boikemelo	Thothokiso, palekgutshwe, ditshomo, padi le terama – jwalo ka ha ho balletswe ho SLKT le ditema tsa dipale tse sa kgolweheng	Thothokiso, palekgutshwe, ditshomo, padi le terama – jwalo ka ha ho balletswe ho SLKT le ditema tsa dipale tse sa kgolweheng	Thothokiso, palekgutshwe, ditshomo, padi le terama – jwalo ka ha ho balletswe ho SLKT le ditema tsa dipale tse sa kgolweheng
Kgutsufatso	mantswe a 70-80 ho tswa temeng ya mantswe a 250	mantswe a 70-80 ho tswa temeng ya mantswe a 260	mantswe a 70-80 ho tswa temeng ya mantswe a 280

DITEMA TSE SEBEDISWANG HA HO RUTWA BOKGONI BA PUO KA MOKGWA O MOMAHANENG, MOKGAHLELONG O PHAHAMENG

Ntle le ditema tsa dingolwa tse ithutwang semmuso, mefuta ya ditema tse sebediswang Mokgahlelong o Mahareng di kenyelletsa ditema tse ngotsweng, tse bohwang le tsa dikgokahano tsa mefutafuta, tse sebediswang ka merero e fapaneng. Ditema tse ding di tla sebediswa bakeng sa ho ananela botle ba tsona; tse ding di tla ithutwa e le mehlala le tsela ya ho di ngola.

Ditema tsa dingolwa tse ithutwang semmuso. Mefuta e fapaneng e lokelang ho ithutwa Mokgahlelong o Phahameng

Mefuta ya dingolwa e baletsweng

Dingolwa

Thothokiso

(Kereite ya 7 – dithothokiso tse 5-10)

(Kereite ya 8 – dithothokiso tse 10-12)

(Kereite ya 9 – dithothokiso tse 12-15)

Padi

(Kereite ya 7 – maqephe a 30-40)

(Kereite ya 8 – maqephe a 40-50)

(Kereite ya 9 – maqephe a 50-60)

Dipalekgutshwe

(Kereite ya 7 – dipale tse 4-5) maqephe a 3-5 pale ka nngwe

(Kereite ya 8 – dipale tse 5-7) maqephe a 3-5 pale ka nngwe

(Kereite ya 9 – dipale tse 7-10) maqephe a 3-5 pale ka nngwe

Ditshomo

(Kereite ya 7 – dipale tse 4-5) maqephe a – 3-5 pale ka nngwe

(Kereite ya 8 – dipale tse 5-7) maqephe a – 3-5 pale ka nngwe)

(Kereite ya 9 – dipale tse 7-10) maqephe a – 3-5 pale ka nngwe

Terama

(Kereite ya 7 – Dipono tse 1-2) maqephe a 10-20

(Kereite ya 8 – Dipono tse 2-3) maqephe a 20-30

(Kereite ya 9 – Dipono tse 3-5) maqephe a 30-50

Bakeng sa boimatlafatso

Difilimi Meqoqo Diterama tsa radiyo/ Didokumenthari

Ditema tse ngolwang bakeng sa tlhahisoleseding

Dibukantswe

Diensaetlelophedia

Disekejule

Buka ya dinomoro tsa founu

Diteksbuku

Thesorase

Dipapetla tsa nako

Dibukana tsa mananeo a TV

Ditema tse ngotsweng tsa mediya

Diatikele tsa makasine

Diatikele tsa koranta

Tsa bohlophisi ba dikoranta

Ditsebiso

Dipapatso

Dibopeho tse ngolwang tsa ditema tse mamelwang

Didayaloko

Dipuo

Dipina

Metlae

Ditema tse ngolwang mahareng a batho le tsa kgokahano.

Mangolo

Dibukangollo

Dimemo

Di-imeile

di-sms, thwitha

Dinoutso

Direpoto

Ditema tse ngolwang mahareng a batho ba kgwebo.

Mangolo a semmuso

Lenanetsamaiso le metsotso

Ditema tsa dimediya tse ngata/ tse bohuwang bakeng sa tlhahisoleseding

Ditjhate, dimmapa

Dikerafo, dipapetla, diphae tjhate

Dimmapa tsa monahano, didayakeramo

Diphoustara

Diflayara, diphamfolete, dibroutjhara

Matshwao le disimbole

Didokumenthari tsa TV

Maqephe a web, maqephe a inthanete, diblog

Feisebuku le dineteweke tse ding tsa phedisano

Tshebediso ya tlhahiso ya datha

Diteransepharensi

Ditema tsa mediya tse fapaneng/tse bohwang bakeng sa sepheo sa ho ananela botle.

Difilimi

Difotokerafo

Ditshwantshisi

Ditema tsa mediya tse fapaneng/ tse bohwang bakeng sa sepheo sa boithabiso le boikgathollo.

Difilimi

Mananeo a TV

Dividiyo tsa mmino

Dikhathunu, dikharikhetjha

Metlae ya khomiki

Metlae (ka ditshwantsho)

Kerafiti

Ditema tse mamelwang.

Mananeo a radiyo

Ho balwa ha diterama

Ho balwa ha dipadi kapa dipalekgutshwe

Dipuo tse rekotilweng

Dipapatso radiyong, TV, koranteng le makasineng

3.1.3 Ho ngola le Ho nehelana

Ho ngola ke sesebediswa se matla sa puisano se dumellang baithuti ho hlahisa menahano le mehopolo ya bona ka momahano. Kwetliso ya ho ngola kgafetsa maemong a fapaneng, mesebetsing le dithutong e etsa hore baithuti ba buisane ka tshebetso le ka boiqapelo. Ho ngola ho hatelang pele hantle ka ho sebedisa diforeime tsa ho ngola, ho hlahisa bangodi ba nang le bokgoni, ba mefuta e fapaneng, ba tla kgona ho sebedisa bokgoni ba bona ho ntshetsapele le ho nehelana ka sengolwa se loketseng, ditema tse bohuwang ekasitana le ditema tsa bophatlalatsi bo fapaneng bakeng sa sepheo se fapaneng.

Ho ngola ho bohlokwa hobane ho susumetsa baithuti ho nahana ka thutapuo le mopeleto. Sena se kgothalletsa baithuti ho bopa puo, ho potlakisa boithuto ba puo le ho eketsa phethahalo. Baithuti ba tla ithuta ho ngola ditema tse fapaneng tsa boiqapelo le bakeng sa kgokahano, tshimolohong ka tshebediso ya diforeime bakeng sa tshehetso mme hanyanehanyane ba ithute ho ngola ho hlahisa ditema tse ngolwang tse hlophisehileng, le thutapuo e nepahetseng.

Tshebetso le mawa a ho ngola

Ho ruta ho ngola ditema ka mehla ho tla kenyelletsa ho sebetsa ka tsela/tshebetso kapa mehato ya ho ngola. Empa le ha ho le jwalo ha se mehato yohle e tla sebediswa ka mehla ha ho ngolwa tema. Mohlala, ha baithuti ba ngola mofuta wa tema o tlwaelehileng ha ho hlokehe hore ba sekaseke sebopeho sa yona le makgetha a puo ka botebo bo bokaalo. Hape ho ka ba le dinako tseo matitjhere a tla tshwanelang ho tsepamisa maikutlo popehong ya dipolelo le diratswana, kapa baithuti ba ngole ditema tse se nang mekgwaritso ha ba itokisetsa ditlhahlobo. Tshebetso ya ho ngola e na le mehato e latelang:

- Ho ngola moralo/boitokisetso ba ho ngola
- Ho ngola mokgwaritso
- Ho boeletsa mosebetsi
- Ho boella tema bakeng sa ntlafatso
- Ho hlaola diphoso
- Ho nehelana

Ho ngola moralo/boitokisetso ba ho ngola

- Sekaseka sebopeho, makgetha a puo le rejistara ya mofuta wa tema o kgethilweng.
- Etsa qeto ka sepheo le baamohedi ba ditaba ba tema e tla ngolwa le/kapa ho takwa
- Etsa qeto ka ditlhokeho tsa sebopeho, setaele, ntlhakemo.
- Ngola dintlha tse tlang kelellong, o sebedisa mohlala, mmapa wa monahano, manane a nkang sebopeho sa bolepo ba seokgo, ditjhate tse bontshang tatelano kapa manane.
- Lekola mehlodi e loketseng, kgetha tlhahisoleseding e loketseng.

Ho ngola mokgwaritso

- Sebedisa dintlha tsa sehlooho le tse tshehetsang tse tswang mohatong wa moralo ka phethahalo
- Hlahisa mokgwaritso wa pele o etseng hloko sepheo, babadi, sehlooho le mofuta wa mosebetsi o ngolwang
- Shebisisa kgetho ya mantswe ka ho sebedisa mantswe, dipolelwana le dipolelo tse loketseng, tse hlalosang, mme di na le sefutho ho etsa hore seo e se ngolang se hlake ka ho fetisisa
- Bontsha ntlhakemo ya hao ka ho hlalosa makgabane, seo o se dumelang mmoho le boitemohelo ba hao
- Sebedisa mokgwa wa bongodi kapa setaele ka ho amanya puo ya sehalo hore di tsamaelane le sepheo sa ho ngola mmoho le baamohedi ba ditaba
- Bala mekgwaritso ka tshekatsheko mme o fumane hape le tlalehopoeletso ho tswa ho ba bang (baithutimmoho) ;
- Kenyelletsa dintlha tse tobaneng le tema e hlokehang (tshebediso ya diqotso, fana ka mabaka a nnete a hlakileng ho tshehetsa dintlha tsa hao)

Ho boeletsa mosebetsi, ho bala hape bakeng sa ntlafatso, ho hlaola diphoso le ho nehelana

- Sebedisa makgetha a behilweng bakeng sa ho lekola mosebetsi wa hao le wa ho ba bang ka kakaretso, ho tlisa ntlafatso
- Lokisa kgetho ya mantswe, sebopeho sa dipolelo le diratswana (eketsa ka tlhahisoleseding e nngwe hape, sebedisa mantswe/dipolelwana tse hokelang tse loketseng).
- Ho sebetsa ka tatelano le ho momahana diratswana
- Qoba meelelomengata, tshebediso ya mantswe a mangata a sa hlokeheng, ho iphetaka, puo e seng ya semmuso le e hlohlontshang ditsebe
- Lekodisisa dikahare, setaele le rejistara
- Lekola tshebediso e nepahetseng le e loketseng ya matshwao a puo, mopeleto le thutapuo
- Lokisa sehlahiswa sa ho qetela o kenyeletsa moralo, mohlala, dihlooho le difonte
- Nehelana ka tema

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo ha ho ngolwa.

Baithuti ba tla ithuta hore puo **e sebediswa jwang**, mme ba tla ntshetsapele puo e arolelanwang bakeng sa ho bua ka puo (puo ya boemo bo phahameng), ho etsa hore ba kgone ho lekola ka tsela e hlokolosi ditema tse ding bakeng sa moelelo, ka phethahalo le ka nepahalo. Ba tla boela ba kgona ho sebedisa tsebo ena ho etsa mosebetsi wa teko ka puo ho bopa moelelo ho tloha maemong a lentswe le polelo ditemeng tsohle le ho bona hore tema e amana jwang le maemo a yona. Ka ho ngola mefuta e fapaneng ya ditema, baithuti ba atolosa tshebediso ya bona ya tlotlontswe le ho sebedisa kutlwisiso ya bona ya **Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo** ka nepo.

Tsebo ya dibopeho le melao ya tshebediso ya puo e tla thusa baithuti ho hlahisa ditema tse nang le moelelo tse kopaneng. Dibopeho tsa puo di lokela ho rutwa bakeng sa ho bopa ditema maemong a tshebediso a tsona.Thuto ya dibopeho tsa puo ha e a lokela ho itshetleha ho tshekatsheko ya dipolelo tse ikemetseng di le inotshi. E lokela ho hlalosa ka moo dipolelo di bopilweng ka teng ho bopa ditema kaofela tse kang dipale, meqoqo, mangolo le ditlaleho tseo baithuti ba ithutang le ho di bala sekolong.

Melao ya puo (mopeleto le matshwao a puo):

- Sebedisa sebaka mahareng a mantswe, ditlhaku tse kgolo, feelwana, ditsejana, dikgutlopedi, ho sehela mela, matshekelle, kgutlwanafeelwana, tlami, le masakana ka tshwanelo.
- Sebedisa tsebo ya melao le dipaterone tsa mopeleto ho peleta mantswe ka nepo:
  - Tsebo ya dipaterone le maloko a mantswe
  - Tsebo ya metso, dihlongwapele le dihlongwanthao
  - Tsebo ya ho arola mantswe a ngolwang a kopane kapa a arohane
- Sebedisa dibukantswe le tse ding tse lekolang mopeleto
- Sebedisa dikgutsufatso le diakeronime ka nepo ho tsamaelana le bophatlalatsi le baamohedi ba ditaba ba fapaneng.

Kgetho ya mantswe

- Sebedisa maetsi a fapaneng, makgethi le mahlalosi ho fana ka mohopolo o itseng, dintlha le tlhaloso e hlakileng ha a ngola, mohlala, moqoqo o hlalosang.
- Sebedisa mahlalosonngwe, malatodi, dihomofounu, dihomonime, lentswe le leng ho bontsha dikgopolo
- Sebedisa puo ya semmuso le eo e seng ya semmuso (selenge, jakone) ka tshwanelo
- Sebedisa mantswe a adimilweng le mantswe a maswetso ka tsela e loketseng
- Nehelana ka dintlha le ho utlwahatsa mehopolo.
- Hlahisa moelelo o otlolohileng (totobetseng), o patehileng, o akantsweng, (o fuperweng ke tema).
- Ba ipeha boemong ba bangodi ka melaetsa e otlolohileng le e patehileng
- Ba ikutlwahatse dintlheng tse kang makgabane, ditjhadimo, leeme, ho nka dintho ka lehlakore le le leng feela, puo e fehlang maikutlo, puo e susumetsang le e hlohleletsang, e fumanwang ditemeng tse kang moqoqo wa kgang, diatikele tsa dikoranta.
- Bontsha tlhompho ka ho sebedisa mantswe a itseng ha ho ngolwa ditema tse kang dayaloko, diinthaviu
- Sebedisa mehlodi e kang dibukantswe, le thesorase ho kgetha tlotlontswe e totobetseng, e kgohlelang.

Rejistara, setaele le boikutlwahatso

- Sebedisa rejistara e loketseng: ya semmuso, e seng ya semmuso, mohl. ho sebedisa setaele se iketlileng seo ekang ho iqoqelwa le motho wa pele ha ho ngolwa lengolo la setswalle, le puo ya semmuso lengolong la semmuso

- Sebedisa puo ya bonono (mekgabisopuo, dikapuo, maele), sehalo, maikutlo le qabolo, ka tsela e loketseng
- Bua le mmadi ka ho otloloha ka tsela e mo tobileng
- Bona kananelo kapa lerato bakeng sa molaetsa
- Sebedisa dintlhakemo/ditjhadimo tse fapaneng feela ha ho hlokeha

Popeho ya dipolelo

- Ngola mefuta e fapaneng ya dipolelo tsa bolele bo fapaneng.
- Sebedisa dikarolo tsa puo ka nepahalo.
- Sebedisa moetsi, leetsi, moetsuwa, dikao, makgathe, sebopeho sa tiiso (tumelo) tatolo, maetsi, sebopeho sa boetsi kapa boetsuwa, puo ya mmui le puopehelo ka nepahalo
- Sebedisa mabotsi (hobaneng, hokae, jwang, eng)
- Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, mohl. dipolelo, dipotso, polelonolo, polelokopane, polelorarane, polelokopane- polelorarane
- Sebedisa makopanyi, maemedi, mahlalosi le mantswe ho bopa dipolelo tse nang le moelelo
- Sebedisa mefuta e fapaneng ya maemedi ho bontsha ho tsepama, ho toboketsa, boetsuwa le ho qoba tshebediso ya mantswe a mangata a sa hlokeheng
- Sebedisa tatelano ya mantswe e nepahetseng dipolelong ho bontsha tjantjello le ho toboketsa
- Sebedisa mahokedi ka nepo

Ho bopa diratswana

- Ngola dikarolo tse fapaneng tsa seratswana: polelo ya sehlooho, mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang, selelekela se phethahetseng, mmele, qetelo mmoho le polelo e kwalang.
- Ngola mefuta e fapaneng ya diratswana le ditema o sebedisa matshwao a amehang kapa mantswe le dipolelo tse hokahanyang tse kang:
    - Tatelano ya dintho: wa pele, bobedi, boraro,
    - Ditlhaloso/sesosa le sephetho: ka hoo, ka baka leo, ka lebaka la hore, ho tloha ka nako eo, ho etsahetse hobane, ho utlwahala ke hona hore jj.
    - Mokgwa wa tshebetso: pele, bobedi, boraro, jj.
    - Papiso/ho tshwana le ho fapana: tshwana, fapana, nyenyane ho, kgolo ho, leha ho le jwalo, empa he
    - Tatelano e bontshang ya bohlokwa ba dintho: ka mehla, qetellong
    - Tlhahlamano ya bodulo ba ho hong: ka hodimo ho, ka tlase ho, ka lehlakoreng le letona, le letshehadi, jj.
    - Ho akaretsa: ka kakaretso, ho qetella sena/ho phethela,
    - Seratswana se kgethang: ka mohopolo wa ka, tumelo ya ka, monahano, kutlwisiso, ke nahana/hopola hore, ke nka hore, ke dumela, ho fihla ho nna hore, ke kgetha ho/ke rata/ha ke rate/ke tshepa hore/ke ikutlwa

- Seratswana sa se hlophisang: ke ya mofuta wa, e ka arolwa ka, e wela tlasa, e hokelwa mmoho le, ke karolo ya, e kgohlela hantle ho, e kgobokanngwa le, e amana le, e tsamaya mmoho le
- Seratswana se hlalosang: ka hodimo, ka tlasa, ka thoko ho, pela, leboya/botjhabela/bophirima/borwa, boholo, mmala, sebopeho, sepheo, bolelele, bophara, lebelo, e tshwana le, eka ke
- Seratswana se lekolang/hlahlobang: ntle-/mpe, nepahetse/fosahetse, itshwere hantle/itshwere hampe, nepile/fositse, bohlokwa/ha e bohlokwa, sisinya, /hlahisa hore, kgothalletsa, eletsa, pheha kgang
- Seratswana se hlalosang: se hlaloswa ka hore, ke sa mofuta (o itseng)
- Seratswana se qetellang: ho phethela, ho akaretsa, ka kakaretso, ka bokgutshwane, jwalo ka ha o bona

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
MEQOQO	
Moqoqo wa phetelo	Ho ngola ka tsela ya phetelo ke ho hlahisa lethathama la diketsahalo ka tlhophiso e itseng e nang le moelelo. Ana ke a mang a makgetha a hlalosang moqoqo wa phetelo: • Ngola pale/ho pheta diketsahalo ka nako e fetileng/palenyana ya boiqapelo e seng ya nnete • Sebedisa poloto e kgolwehang • Hangata ho sebediswa lekgathe lefetile • Sebedisa seratswana sa selelekela se hohelang • Ikgopotse ntlha e lokelwang ho hlahiswa • Sebedisa qetelo e sa tlwaelehang e thabisang • Etsa bonnete ba hore o ntshetsa pele kgahleho ka setaele, maano a bonono le diketso • E hlahisa dintlha tse qholotsang. • Sebedisa disebediswa tse hlalosang
Moqoqo wa tlhaloso	Ho hlalosa ke mokgwa o sebediswang hangata ho bopa tikoloho le maikutlo ho feta setshwantsho: difilimi di fihlela sepheo sena ka ho boha, bangodi ba se fihlela ka ho ngola, moo kgetho ya mantswe e hlahiswang ke moelelo o akantsweng ho ena le o otlolohileng. • Hlalosa motho e mong/ho hong dumella mmadi ho itemohela sehlooho ka tsela e hlakileng • Bopa setshwantsho ka mantswe • Kgetha mantswe le dipolelo ka hloko ho fihlela sephetho se batlehang • Sebedisa dikutlo tsa pono, tsa modumo, tsa tatso le tsa ho ama • Sebedisa dikapuo
Moqoqo wa kgang	Meqoqo ya kgang e nehelana ka kgang e tshehetsang sehlooho kapa e kgahlano le sona (‘mabaka ao ka wona ke dumelang hore basadi ba matha ho feta banna’). • Meqoqo ya kgang e batla e na le leeme kapa tshekamelo ka ha o nka lehlakore; tshehetso kapa kgahlano/thahasello e tsitsitse mme e hlahiswa ka matla a maholo; e wela lehlakoreng le le leng feela; qetelo e hlahisa ntlhakemo ya mongodi le mabaka a hae ka ho phethahala. - Bontsha mohopolo o ikgethang kapa ntlhakemo le ho ngangisana bakeng sa ho sireletsa kapa ho kgothalla boemo. - Tshehetsa ntlhakemo ka ho hlaka ho fihlela qetellong - Leka ho kgodisa mmadi ho arolelana ka ntlha ya hae ka boyena - Qala ka ntlhakemo ya mongodi ka sehlooho ka tsela ya sethatho e hohelang. - Fana ka mefuta ya dingangisano ho tshehetsa ntlhakemo - Tsepamisa maikutlo ho dintlha KAPA kgahlanong le tsona - Hlahisa ntlhakemo ya hao le mehopolo e matla - Sebedisa mefuta e fapaneng ya mekgabisopuo le dithekniki tse susumetsang puo ya bonono - Sebedisa puo e fehlang maikutlo - Qetella ka tokodiso e matla, e hlakileng le e se nang qeaqeo, e bontshang ntlhakemo ya mongodi

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore	Meqoqo e sa tshehetseng lehlakore e batla e lekalekana mme e hlahisa mahlakore a kgang ka bobedi; empa mongodi a ka ba le tshekamelo a itlhahisa; ho sebediswa puo e fehlang maikutlo, empa kgang e hlolwa ka ho hlahisa mabaka a utlwahalang, a etsang kelello. Qetelo e siya mmadi a se na pelaelo ya ntlhakemo ya mongodi. • Sepheo ke ho fana ka tjhebo ya nnete e tsitsitseng ya mahlakore ka bobedi a phehisano/ngangisano • Akanya ka dikgopolo tse fapaneng tsa sehlooho seo ho buisanwang ka sona. • Nehelana ka mehopolo e phehisanang • Tsitsisa phehisano/ngangisano ho dumellana le ho hanana le sehlooho. • Mongolo o lokela ho hlaka, o etse kelello mme o se be leeme • Etsa dipolelo tse nang le mabaka a utlwahalang le a tsheheditsweng hantle • Sebedisa sehalo se se nang maikutlo le se kgodisehang ntle le ho inyatsa • Qetela ka ho bontsha mohopolo o itseng
Moqoqo o tebisang maikutlo	Meqoqo e tebisang maikutlo e nehelana ka maikutlo, menehano le mehopolo ya mongodi ka sehlooho se itseng, hangata ke ka ntho eo ba e boulellang haholo, ba nang le maikutlo a matla ka yona. E ye e be kamoo mongodi boyena a bonang dintho kateng, e seng ho ya ka seo e leng tlwaelo; o hloka ho botjwa ka hloko, empa hakaalo ha e hloke qetelo e ikgethang ka ho hlaka. Hape ha o hloke ho nehelana ka kgang e lekalekaneng, le ha o ka nna wa etsa jwalo ka nako e nngwe. Sehalo e ka ba sa boswaswi kapa sa ho tlisa mehopolo. • Nahana ka mohopolo • Fana ka dipontsho tsa phudueho le maikutlo • Nahana ka wena moo maikutlo le phudueho di bapalang karolo ya bohlokwa. • Ikemisetse ho bopa le ho bokella hape kapa maikutlo a mongodi ka mobadi. • Bolela mehopolo, menahano kapa maikutlo a bontshang botshepehi le kameho ya hao
Moqoqo o tshehetsang lehlakore **(bakeng sa boimatlafatso)**	• Fana ka mehopolo kapa tlhahisoleseding ka tatelano • Hlalosa mehopolo kapa fana ka dintlha ka tatelano • Etsa dipatlisiso ka mehopolo mme o tshehetse ka dintlha le ka dibopeho • Hlakisa dikgopolo tse sa tlwaelehang • Hlophisa dintlha ka tatelano mme o tlose mobadi nthong ya e tsebang o mo ise ho eo a sa e tsebeng • Ngola ka lekgathe lejwale

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
DITEMA TSA KGOKAHANO	
Lengolo la semmuso	Leha ho ngola mangolo a setswalle/ao e seng a semmuso a nketswe karolo ke mediya ya eletroniki, mohl. Imeile, feks, le hara tse ding sms, baithuti ba ntse ba tshwanetse ho rutwa sebopeho sa ho ngola mangolo ka phethahalo. Mefuta ya ho ngola e lokela ho tloha ho mangolo a tlwaelehileng ho ya ho a leloko le metswalle, ho tloha ho a seng a semmuso ho ya ho boradikoranta, ho tse ding. Baithuti ba lokela ho ngola mangolo a semmuso a nnete, ebe kamoo ho hlokehang kateng, ba a romele mme ba emele dikarabo. Ha mangolo a kopang tlhahisoleseding ka sehlahiswa, yunivesithi, bophaphathehi kapa ho nka maeto, mesebetsi, jj. a ka romelwa dibakeng tse nepahetseng, a tla feela a arajwe. Ka mokgwa o jwalo, bohlokwa ba lengolo la semmuso bo a totobala. • Ikwetlise ka ho ngola mefuta e fapaneng ya mangolo a semmuso, mohl. Lengolo la kopo ya mosebetsi, lengolo le yang ho mohlophisi wa koranta, lengolo la tletlebo, jj. • Latela ditlhokeho tse fapaneng tsa lengolo la semmuso tse kang sebopeho le setaele sa ho ngola. • Ngola ka puo e otlolohileng le e bonolo • Hopola hore ya ngollwang o tshwanetse ho utlwisisa seo a se bolellwang e le hore sephetho kapa karabo e be e kgotsofatsang. • Bongodi bo lokela ho ba bo hlakileng, bo otlolohileng, bo tobileng taba o sa ye lolololo mme ho be le kelello nthong tsohle tse buuwang. • Le na le selelekela, mmele le qetelo • Le na le diaterese tse pedi, mongodi le moamohedi wa lengolo • Le na le tumediso ya semmuso e latelang aterese ya moamohedi wa lengolo • Le na le sehlooho kapa polelo ya sehlooho o latelang ditumediso mme o lokelwa ho sehellwa mola • Bongodi bo bontshe rejistara ya puo ya semmuso. • Qetelo e be ya semmuso, mme e latelwe le ke sefane sa mongodi mmoho le ditlhaku tse qalang ka mabitso a hae.
Lengolo la setswalle/ leo e seng la semmuso	Le ha ho ngolwa ha lengolo la setswalle/le seng la semmuso ho nketswe sebaka ke mediya ya elektroniki, mohl., emeile, fakse le sms hara tse ding, baithuti ba ntse ba lokela ho rutwa ho ngola lengolo. Mehlala ya ho ngola e lokela ho tloha lengolong le tlwaelehileng le yang malokong a lelapa le metswalle ho isa ho a seng a semmuso a yang boqolotsing ba ditaba. • Ngolla batho ba haufi le wena, mohl. metswalle, ba leloko jj. • Ngolla ho hlahisa maikutlo, mohl. ho lakaletsa mahlohonolo, kutlwelo bohloko, keletso jj. • Ho sebediswa setaele le rejistara • Ngola ka puo e hlwahlwa e bonolo • Bontsha tatelano e utlwahalang ya dintlha, o ntse o hodisa ntlha eo o e habileng. • Le na le selelekela, mmele le qetelo • Le na le aterese e le nngwe feela, e leng ya mongodi, letsatsi la mohla leo lengolo le ngolwang le ngolwa ka tlasa aterese • Tumediso ke ya puo e seng ya semmuso ho ya ho e batlang ho ba ya semmuso, mme yona e ngolwa ka tshohong le letshehadi, mme e latela aterese • Qetelo e tloha ho eo e seng ya semmuso ho ya ho e batlang ho ba ya semmuso, mme e latelwa ke lebitso la mongodi.

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
Lenanetsamaiso la kopano	Ho ngola dimemorandamo, mananetsamaiso le metsotso di ka kgona ho sebetsa feela ha di na moelelo. Tsela e molemo haholo ya ho etsa mesebetsi ena e etswe hantle ke ha o ka etsa hore baithuti ba bohe vidiyo kapa ba be teng kopanong ya nnete mme ba ngole metsotso; ba akanye lenanetsamaiso mmoho le metsotso ya nnete ya kopano. Ntle le moo baithuti ba lokela ho hlahisetswa dibopeho tsena ka tsela e phephetsang kelello e le ka nnete. Ipopele lenanetsamaiso la komiti eo o inahanetseng yona mme o re baithuti ba ngole metsotso kamoo ba nahanang hore e ne e tla ba kateng, ba latela lenanetsamaiso leo o ba fileng lona. Ho hlokomelwe hore metsotso e ngolwang ka tsela e tjena e fapane le ho ngola metsotso maemong a nnete. • Fana ka dintlha tse tla tshohlwa kopanong ka bokgutshwanyane. • Romela dintlha tsena ho ba menngweng kopanong pele ho letsatsi la kopano. • Hangata le ngolwa ke modulasetulo le mongodi, mme ho tse ding ba… - Ba sheba dintho tse ileng tsa fetisetswa pele ho metsotso ya kopano e fetileng - Ba etsa lenane le ho bokella dintho tse ka hlokang ho tshohlwa kopanong • Hlophisa dintlha ho latela bohlokwa le bohlokolosi ba tsona pele ho kopano. • Lekanya hore ntlha ka nngwe e tla abelwa nako e kae.
Metsotso	• Ke rekoto ya tse etsahetseng kopanong. • Amohela metsotso jwalo ka rekoto ya nnete kopanong e latelang e a tlama, mme e dula e le jwalo ho fihlela mong a hana/a sa dumellane le tsona. • E bontsha tse etsahalang : - Lebitso la mokgatlo; - Letsatsi, sebaka le nako eo kopano e neng e tshwerwe ka yona - Lenane la ba neng ba le teng kopanong; • Qotsa diqeto tse nkuweng jwalo feela ka ha di nkuwe • Nehelana ka kakaretso ya se ileng sa sisinngwa ha ba ha dumellwana ka sona • Ngola ka lekgathe lefetile. • Tlohela dintho tse se nang molemo le metlae • Di ba tsa semmuso le ho tlama hang ha di qetwa ho saenwa le ho ngolwa mohla ke modulasetulo ka mora ho balwa le ho amohelwa kopanong e latelang.
Puo	• Nahana mme o qala ka setaele seo o tla se sebedisa, neng, kae, hobaneng (lebaka), mang (mmadi) le eng • Puo e lokela ho hohela le ho tsosa tjantjello • Hodisa dintlha ka bokgeleke mme o qobe ho sebedisa mantswe le dipolelo tse tapileng, tse jwalo ka le a bona he jwale, e sa le neng, jj. • Nka qeto ya hore o tla phomola le ho sebedisa ditho tsa mmele (ka tlhaho) neng le ka sepheo sefe. Se tlose mahlo ho baamohedi. • Sebedisa dihalo tse fapaneng (le dintlha) empa o tshwanetse o utlwahale • Sebedisa dipolelo tse kgutshwane tse nang le mehopolo e bonolo, o qotsa mehlala e tlwaelehileng • Seholla o ntse o fana ka ditlhahiso tse utlwahalang • Nahana ka qetelo. Siya baamohedi ka kgopolo (kapa tse pedi) • Sebedisa dithuso tse bohwang kapa tse tshwarehang empa mantswe a tle pele. • O ka sebedisa dinoutso ha feela e tla ba moo o shebang teng ho ikgopotsa. • Sebedisa puo e bontshang boholo, bohlokwa le boitshetleho

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
Imeile/sms	Ho tsebisa le ho boloka dikamano • Aterese ya moamohedi-eo hangata e leng lebitso la moamohedi le sevara, mmoho le lebitso la naha eo sevara e leng teng. Mohl. mathibl *(lebitso)* @ yahoo (sevara) uk *(naha).* • CC: bana ke baamohedi bao imeilie eo baamohedi ba e romellwang le bona. • Sehlooho: Ena ke kgutsufatso ya dikahare tsa imeilie.. • Molaetsa. • Lebitso la moromedi. EH: Aterese ya moromedi e hlahella ka boyona ha imeile e fihla. Moromedi a ka kgetha ho kenya dintlha tse ding qetellong. Sena se bitswa sikinetjhara/mosaeno.
Inthaviu	Rekoto e ngotsweng ya inthaviu: • Sebui se seng se phephetsa se seng ka ho se botsa dipotso • Bontsha dintlha tsa bohlokwa tsa motho ya botswang dipotso, ditalente/bokgoni, bofokodi, jj. • Ngola mabitso a dibui ka lehlakoreng le letshehadi la leqephe • Sebedisa kgutlwana ka mora lebitso la mophetwa ya buang. • Ngola sebui se setjha se tla bua moleng o motjha
Tlaleho (ya semmuso le eo e seng ya semmuso)	Diraporoto ke ditokomane tsa semmuso, mme di sebetsa ka phethahala ha se lekolwang e le sa nnete mme se le bohlokwa ho baithuti. Ha ho ntho e nyahamisang jwalo ka ho ngola diraporoto tseo e seng tsa nnete, kapa ho ngola raporoto eo mongodi a se nang thahasello ho hang ho yona. • Fana ka tlaleho ya ketsahalo eo kamoo e etsahetseng kateng, mohl. Kotsi ya mmileng, diphumano tse hlahelletseng. • Bontsha sehlooho, selelekela (boitshetleho, sepheo le mosebetsi o lokelang ho etswa), mmele (Mang? Hobaneng? Hokae? Eng? Jwang?), diqeto, ditshisinyo, ba ka botswang, dihlomathiso • Rala: bokelletsa le ho hlophisa tlhahisoleseding mme o ngole ka dintlha • Sebedisa puo e tswakaneng, e batlang e le ya semmuso ho isa ho ya semmuso, mmoho le rejistara le setaele. • Sebedisa - Lekgathe lejwale (ntle le ha eba e le diraporoto tsa histori) - Mabitso a tlwaelehileng - Motho wa boraro - Ditlhaloso tse hlakileng, tse fupereng dintlha - Mantswe le dipolelo tse theknikhale; - Puo ya semmuso e sa kenyeletseng maikutlo a hao
Tokomane ya Boitsebiso le diphihlello (CV)	Ka ha bongata ba batho kajeno ba sebedisa meralo e seng e ntse e bopilwe, ho ka thusa haholo ho lekola hore meralo e metle ka ho fetisisa e botjwa ke eng, mme o ka e sebedisa le ho e tlatsa ka tsela efe e tla thusa. Ho bohlokwa ho ela hloko hore Tokomane ya Boitsebiso e nngwe le e nngwe e lokela ho tobana le maemo a itseng, mohl. Tokomane ya Boitsebiso ya mosebetsi o itseng e lokela ho bua ka ho ameha ha mongodi karolong eo ya mosebetsi a o batlang feela. • Itlhahise, o iponahatse lefatsheng ka tokomane ena. • Boiponahatso ba ha bo lokela ho ba matla o sa qala feela. • Hlahisa tlhahisoleseding ka tsela e hlakileng, ho se tshekamelo le ka bokgutshwane • Toba sekgeo sa mosebetsi oo o o batlang. - Nehelana ka : - Tlhahisoleseding ka wena - Mangolo a thuto a o a fihletseng - Boitemohelo ba mosebetsi (haeba bo le teng) - Batho bao ho ka ikgokahangwang le bona ho batla tlhahisoleseding ka wena, mmoho le dinomoro tsa bona tsa mehala

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
Bukatsatsi/ Dayari	• Bukatsatsi ke sesupo sa diketsahalo tsa letsatsi • Mongodi o rekota le ho nahana ka boitemohelo ba hae tsatsi le leng le le leng • E ngolwa ka ntlhakemo ya mongodi, e phetwa ke motho wa pele (mmui) • E ngolwa ka puo e bonolo le e tobileng • Sehalo se tla laolwa ke se ngolwang
Ho fana ka ditshupiso	• Sebedisa **ditshupiso** ha o bolella motho e mong hore o fihla jwang sebakeng se itseng • Sebedisa boholo mokgwa wa taelo • Le ha taba ya “wena” e sa hlahelle, ka nako tsohle e bolela motho wa bobedi ya emetseng puisano mahareng a sebui le momamedi. • Hlokomela dintlha tse latelang tsa bohlokwa: - Toba le ho hlaka - Ditshupiso di tshwanetse ho ba ka tatelano - Hangata bontsha tshupiso e ikgethang - Bontsha bohole ka ho akanya - Fana ka palo ya diterata ho akanya tse lokelang ho tshelwa - Fana ka tlhahisoleseding mabapi le matshwao a naha a fumanwang tseleng - Sebedisa mantswe a bontshang boemo - Sebedisa mantswe a bontshang tshupiso - Sebedisa mantswe ho kopa ditshupiso - Sebedisa mantswe ho bontsha kananelo
Ho fana ka ditaelo	Ho hlalosa ka moo mosebetsi o ka phethwang ka teng/ho pheha dijo/ka moo sesebediswa se itseng se ka sebediswang ka teng, jj. • Hlalosa ka moo mosebetsi o itseng o etswang ka teng. • Rala le ho itlhopha (sheba makgetha a ho ngola) . - Utlwisisa maemo le hore na sehlahiswa sa ho fana ka ditaelo e tla ba sefe - Bontsha tatelano e hlakileng, e nepahetseng e nang le moelelo ya ditaelo - Sebedisa dimanyuwale, ditaelo le ditshebetso - Sheba tlotlontswe, thutapuo, puo e theknikhale kapa dipolelo tse ka sebediswang • Ho nehelana
Papatso	• Papatso e hohele le ho hapa mobadi – netefatso ya hore mantswe a sebedisitseng a ya hlahella. • Etsa hore mobadi a rate sehlahiswa kapa a sebedise tshebeletso eo • Etsa hore hantlentle mobadi a rate/a be a ilo reka seo ho buuwang ka sona • Hopola tse latelang ha o rala papatso - Mmaraka o tobilweng (batho ba reretsweng papatso) - Sebaka sa moo e tla behwa (hore papatso e tla hlaha kae le neng – mediyeng efe, ka nako mang le ho kae lenaneong leo le haswang ka nako eo kapa leqepheng lefe la makasine) - Bohohedi (papatso e hohela/susumetsa ho le hokae) - Sebopeho le fonte/boholo ba mongolo - Tjhadimo (ho na le bonnete kapa tjhe) le papiso mahareng a ntlha le mohopolo. - Mmala o kgethilweng o na le tshusumetso efe - Puo e sebedisitsweng (hore ke puo e tapileng, phetapheto, bonono, jj)

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
Diphoustara/ diflayara	• Di ka ba ka dibopeho tse fapaneng • Sebedisa mapetjo kapa matshwao/diloko • Hangata di ba le sebopeho sa ntho e bonwang • Sebedisa dithekniki tsa papatso • Sebedisa sebopeho se takilweng/tshwantshisitsweng ho etsa papatso e be e hohelang le e tla hopoleha • Puo ya bonono le ya bothothokisi ho hlahisa tshusumetso. • Etsa hore puo e hopolehe, mohl. tshwantshiso, papiso, poeletsomodumo, phetapheto, raeme, morethetho
Ho tlatsa foromo ya mosebetsi	• Sebedisa foromo bakeng sa mabaka a fapaneng, mohl. Ho batla mosebetsi kapa nako/matsatsi a phomolo, ho kenela ditlhodisano kapa, jj. • Nehelana ka tlhahisoleseding jwalo ka ha e hlokwa ke beng ba sebaka/tulo eo foromo e fetisetswang ho yona. • Bolela se hlokehang, ho latele dikgutlwana, mohl. **Sefane:** • Tlatsa ka nepo
Obitjhuari	Ho keteka le ho tsebisa ba bang ka lefu la e mong. • Mofu ke mang, ke wa ha mang; batswadi ba hae ke bomang, . Tlhaho ya hae: sebaka moo a hlahetseng teng, letsatsi la tswalo le selemo, seabo sa hae setjhabeng. Tsa kgolo ya mofu: dikolo, mangolo a thuto, mosebetsi, lenyalo, seabo sa hae setjhabeng. Dipalenyana tsa bophelo ba hae-ho ka hlahiswa diketsonyana tse amang maikutlo tseo a hopolwang ka tsona. Tsa lefu la hae: letsatsi le tsela eo a orohileng lefatsheng ka yona, sebaka sa moo a hlokahalletseng teng., sesosa sa lefu la hae le ba leloko le metswalle di ka abelanwa le setjhabase tlilo mo boloka. Mmadi o lokela ho tseba mofu e le ka nnete. • Maballo: bao a ba siyang. Seboko sa habo: hangata ho qetellwa ka theneketso e mofuthu ka seboko sa habo, nakong e nngwe ho ka nna ha kenngwa thoko e amang/thobang maikutlo. Sebedisa pebofatso, mohl. o orohile/o fetile ho ena le hore o re o shwele. Puo, setaele le rejistara ke tsa semmuso. Ho ka kenyelletswa molaetsa o mokgutshwane wa matshediso ho ba leloko.
Tumellano/ Kontraka	Ke tumellano e tlamang e kenweng ka batho ba babedi kapa dihlopha. Moelelo wa tumellano ke ho bopa setlamo. Tumellano e ka boela ya etswa ka molomo (Ho kgothalletswa hore tumellano ya molomo e boelwe e ngolwe ho bontsha ditshenyehelo le ditokiso tsa yona) • Dikarolo tsa tumellano/kontraka: Mabitso (ya dumelang, ya nkang kontraka, dipaki) • Maemo a bopaki/tumellano (dikahare tsa tumellano/kontraka – ho kenyelleditswe mosebetsi o tshwanetsweng ho etswa, nako ya ona le tjhelete ha eba ho ba le kameho ho yona) • Mesaeno (batho/dihlopha bohle/tsohle tse amehang) • Letsatsi le sebaka (tumellano e saenilwe neng le hokae)
Lengolo la lefa/ Wili/testamente	Wili/lengolo la lefa le nka qeto kapa ho bolela hore ho etsahala eng ka leruo/thepa kamora lefu la hae. E netefatsa hore ditakatso tsa mofu di a phethwa kamora lefu la hae. Wili e tshwanetswe ho lekolwa kgafetsa le ho bolokwa sebakeng se bolokehileng. E lokela hoba le tse latelang: • Mabitso a monga lengolo la lefa/wili • Letsatsi leo lengolo/wili e ngotsweng ka lona • Tjhelete, leruo le thepa. • Batho ba tlang ho sielwa lefa/Dibenefishiari • Moabi wa leruo/Eksekhutara (motswalle, wa leloko, mmuelli)

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
Melao le leano	Sehlopha sa melao ya bohlokwa e busang mokgatlo, mohl. Mokgatlo o patanang, mokgatlo wa batjha, stokfele, mokgatlo wa bolo. • Ho dumellana ka melao ke dihlopha tse amehang. • Melao e a tlama • E ka ntlafatswa nako le nako • Sebopeho se lokela ho kenyeletsa lebitso la mokgatlo kapa sebaka/tulo moo e fumanwang teng botho/maemo a melao, mohla wa kamohelo, mosaeno, jj.
DITEMA TSA DINGOLWA LE TSA BOPHATLALATSI/MEDIYA	
Phetelo e etswang ke wena	Pheta ka tseo o ileng wa itemohela tsona bophelong ba hao. • Ho lelekela: hlahisa tikoloho kapa maemo a diketsahalo, mohl. E ne e le nakong eo dikolo di kwetsweng ka yona. • Phetelo ya diketsahalo tse neng di etsahale, hangata ka tlhahlamano ya tsona, mohl. Ke ile ka ya habo Tumelo...yaba... • Ho ka ba le dintlha tse eketsang ketsahalo ka nngwe, mohl. O ne a maketse ha a mpona. • Ho ikgopotsa - polelo e kwalang e kenyeletsang mohl., ke tshepa re tla bonana hape. Re bile le nako e monate • Hangata e ngolwa ka lekgathe lefetile. • E bolelwa ka motho wa pele kapa wa boraro • Ho sebediswa makopanyi a bontshang nako, mohl. pele, nako eo, kamora moo, pele ho moo, qetellong, ka nako eo • E tsepama ho motho a le mong kapa batho ba nkang karolo ka dihlopha • Setaele e ka ba seo e seng sa semmuso
Dayaloko	• E bontsha moqoqo pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta • Ho rekotwa puo ha e ntse e buuwa jwalo, ho tswa ntlhakemong ya sebui ka ho otloloha • Ngola mabitso a dibui ka lehlakoreng le letshehadi la leqephe • Sebedisa kgutlwana ka mora lebitso la sebui • Sebedisa mola o motjha bakeng sa puo e nngwe le e nngwe e ntjha ya sebui • Eletsa dibui (kapa babadi) ka mokgwa oo ba tshwanetseng ho bua kapa ho hlahisa ketso e boletsweng ka masakaneng pele mantswe a buuwa. • Etsa moralonyana pele o qala ho ngola
Tekolokakaretso	Ha se ka mehla tekolokakaretso e latelang sebopeho se itseng. Ha ho qobelle hore ho buuwe ka dikarolo tse itseng tsa buka, filimi kapa CD. Ka kakaretso sa bohlokwa seo balekodi ba se hlahisang ke seo ba se lekolang, le hore ke mang a amehang; tse ding ha di bohlokwa ho bona. Ditekolokakaretso tse ngolehileng hantle ke tse hlalosang nnete ya se lekolwang; ditekolokakaretso tse ngolehileng hampe ke tse sehollang feela ntle le lebaka, sepheo e le ho qhaqha le ho heletsa. Ho thabisa e ntse e le karolo ya tekolokakaretso, mme ho balekodi ba bangata ke letshwao leo ba tsebahalang ka lona. Hlahisa ditekolokakaretso tse tswang mehloding e fapaneng ho bontsha baithuti hore tema ena e ngolwa ka mekgwa e fapaneng. • Ke karabelo ya motho ka mosebetsi wa bonono, filimi, buka, ketsahalo e itseng. jj. • Molekodi o hlahisa seo re ka reng ke “kahlolo”/pono ya hae ya mosebetsi oo a o lekolang. • Mmadi wa tekolokakaretso ha a tlameha ho dumelana le molekodi. • Balekodi ba babedi ba ka lekola tema e le nngwe ka ditsela tse fapaneng. • Fana ka dintlha tse loketseng, mohala, lebitso la mongodi/mohlahisi/monga mosebetsi wa bonono, sehlooho sa buka/mosebetsi, lebitso la baphatlalatsi/khampani e phatlaladitseng seo mmoho le theko (moo e bang ho a hlokeha) .

MEFUTA YA DITEMA TSE NGOLWANG	
Tema ya dithothokiso	• Ngola ka dipuisano le boitemohelo - Batho - Tlhaho - Dintho tsa phedisano - Theknoloji jj • Ho latela sebopeho - Sehlooho - Ditema • Puo ya bothothokisi • Dumella laesense ya bothothokisi, mohl. se ka sheba matshwao a puo, kapa dibopeho tsa puo
Atikele ya koranta	• Hlahisa dintlha ka bokgutshwanyane, empa ka nepahalo. • Haba ho fetisa molaetsa le bohlokwa ba wona, o sa lahle mmadi morao • Kgutsufatsa ka nepo, o sa nyotobetse nnete. • Fana ka sehlooho se setle, se hohelang, o be o eketsa ka sehloohwana se hlakileng • Qala ka dintlha tsa bohlokwa haholo, tse amang mantswe : mang, eng, jwang, neng, kae, hobaneng le ho fihla boemong bofe
Atikele ya makasine	Hangata diatikeleng tsa makasine re fumana hore dintho tseo mongodi wa atikele a di ratang le tseo a sa di rateng, le setaele se ikgethang sa bongodi ba hae di hlahella pele atikeleng, mme sena se lokela ho kgothalletswa baithuti. Hape ba lokela ho ngola diatikele tsa dimakasine tse phephetsang ka ntho e nngwe le e nngwe eo ba kgathatsehang ka yona, hammoho le diatikele tse makatsang, moo baithuti ba somang, ba phoqang le ho nyefola, kapa ba tshehang kapa ho seholla taba e itseng. Bongata ba diatikele tsa dimakasine tseo baithuti ba di balang ke tsa mofuta ona. Inthaneteng ho fumanwa diatikele tsa mefutafuta, mme dikahare le setaele sa ho ngolwa ha tsona ha di a fapana hakaalo le tse tholwang dimakasineng, haholoholo tse fumanwang dibolokong, tseo hona jwale e leng mokgwa o tsebahalang haholo wa ho ngola. Baithuti ba ka kwetliswa ho bopa diboloko tsa bona dipampiring (le jwale re kgolwa hore ho se ho na le baithuti ba nang le diboloko tsa bona) mme hona ho tla ba matlafatsa bongoding ba bona ka ha ba tla ela hloko baamohedi ba ditaba, ho potlaka ha taba le sehalo se nepahetseng. Sebedisa tse latelang: • Sehlooho e be se hohelang, se thahasellisang • Setaele e be se sebedisang puo ya mmui, a bua le mmadi ka ho otloloha - Setaele e ka ba se hlalosang le sa puo ya bonono, se phephetsang maikutlo a babadi - Atikeleng ho kenyeleditswe mabitso, dibaka, dinako, maemo le dintlha dife feela tse ka hlokehang ho nehelanwa ka tsona. - Atikele e tsose le ho tshwarella thahasello ya mmadi ho bala atikele ho fihla qetellong. - Diratswana ha di a lokela hoba telele haholo mme di lokela ho kgothatsa ho balwa ha atikele. - Fonte e lokela hoba bobebe le ho hohela.
Dokumenthari	• Phuputso e nang le dintlha ka bophelo ba motho eo dokumenthari e entsweng ka yena mohl. Mohlodi/mmampodi (tsa dipapadi, thuto, bodumedi), le tlaleho ka diphumano tsa teng. • Sena se ka kenyeletsa dintho tsa bohlokwa le diphephetso tseo motho eo dokumenthari e buuwang ka yena a kopaneng le tsona pele a fihla sehlohlolong. • Mabitso, dibaka, dinako, boemo le dintlha tse ding tsa bohlokwa di lokela ho kenngwa dokumentharing. • Qala ka dintlha tsa bohlokwa haholo, mang, eng, jwang, neng, kae, hobaneng le ho fihla boemong bofe.

BOLELELE BA DITEMA BAKENG SA PUO YA LAPENG (TSE LOKELANG HO HLAHISWA KE BAITHUTI)			
MOSEBETSI	**KEREITE YA 7**	**KEREITE YA 8**	**KEREITE YA 9**
Seratswana • **Mantswe** • **Dipolelo**	Mantswe a 100 –120 Dipolelo tse 8 – 10 Diratswana tse 4 - 6	Mantswe a 120 – 140 Dipolelo tse 8 – 12 Diratswana tse 5 - 8	Mantswe a 140 – 160 Dipolelo tse 8 – 12 Diratswana tse 5 - 8
Moqoqo	Mantswe a 150 – 200 Diratswana tse 4 - 6	Mantswe a 200 – 250 Diratswana tse 5 - 8	Mantswe a 250 – 300 Diratswana tse 5 - 8
Thothokiso	Ditemana tse 2 - 3	Ditemana tse 3 - 4	Ditemana tse 4 - 8
Palekgutshwe, ho kenyelletswa le ditshomo	Leqephe le le 1 diratswana tse ±6	Maqephe a 2 Diratswana tse ±12	Maqephe a 3 Diratswana tse ±24
Dayaloko (ya pono e le nngwe)	Leqephe le le 1	Maqephe a 2	Maqephe a 3
Ditema tsa kgokahano tse telele, mohl. mangolo	Mantswe a 120-140	Mantswe a 140-160	Mantswe a 160-180
Ditema tse kgutshwane	Mantswe a 80 - 90	Mantswe a 90 – 100	Mantswe a 100 – 110
Kgutsufatso	Mantswe a 50 – 60 bakeng sa tema ya mantswe a 240	Mantswe a 60 – 70 bakeng sa tema ya mantswe a 260	Mantswe a 70 – 80 bakeng sa tema ya mantswe a 280

BOLELELE BA DITEMA BAKENG SA PUO YA LAPENG (BAKENG SA BAITHUTI HO SEBETSANA LE TSONA)			
MOSEBETSI	**KEREITE YA 7**	**KEREITE YA 8**	**KEREITE YA 9**
Ditemakutlwisiso tse telele tse mamelwang mohl. pale, diinthaviu, dipapadi, ditlaleho tsa ditaba	150 - 200/ho fihlela ho metsotso e 5	200 - 250/ho fihlela ho metsotso e 5	250 - 300/ho fihlela ho metsotso e 5
Ditemakutlwisiso tse kgutshwane tse mamelwang mohl. ditsebiso, ditema tsa tlhahisoleseding, ditaelo, ditshupiso	mantswe a 60 - 70/ metsotso e 1 - 2	mantswe a 70 - 80/ metsotso e 1 - 2	mantswe a 80 - 100/ metsotso e 1-2
Temakutlwisiso e balwang/ditema tse balwang ka botebo	mantswe a 150-200	mantswe a 200-250	mantswe a 250-300

Bolelele ba ditema bakeng sa ho bala ho atolositsweng ha bo a kgethelwa ka ha sena se itshetlehile mofuteng wa tema, ho rarahaneng ha puo le boemo ba ho bala ha baithuti.

3.1.4 Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo di bolela melao e busang ho sebediswa ha matshwao a puo, ditlhaku tse kgolo, dialfabethe, medumo, mantswe, dipolelo le diratswana ho mesebetsi ya molomo le mesebetsi e ngolwang. Melao ena e kenyelletsa mopeleto, qapodiso, thutapuo, temoho ya tshebediso e hlokolosi ya puo, jj.

Bokgoni ba ho mamela, ho bala le ho ngola, ha bo na ho ka hlakiswa ntle le tsebo e hlwahlwa ya sebopeho sa puo le tshebediso ya sona. Baithuti ba boela ba hloka tlotlontswe e batsi, hoo ka mohlomong re ka reng ke ntlha e nngwe ya bohlokwa bakeng sa ho buisana hantle ha batho. Tlotlontswe e batsi e bohlokwa haholo bakeng sa bokgoni dipuong tsohle, haholoholo bakeng sa ho bala le ho ngola. Tsela e phethahetseng ya baithuti ho phahamisa thutapuo ya bona le tlotlontswe ya bona ke ho bala haholo/ka botebo ha ba le sekolong ka diphaposing le ha ba le hae.

Baithuti ba tla ithuta hore **Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo** di sebediswa jwang, mme ba tla ntshetsa pele puo ka kopanelo bakeng sa ho bua ka puo (puo e boemong bo hodimo) e le hore ba ka lekola ditema tsa bona le tse ding ka tshehollo ho ya ka moelelo, bokgabane le ka nepahalo. Ba tla kgona hape ho sebedisa tsebo ena ho etsa mosebetsi wa teko ka puo e le ho fana ka moelelo ho tswa maemong a lentswe le polelo ho isa temeng tse tletseng, ekasitana le ho bona ka moo tema le maemo a yona di nyalanyang ka teng. Ka sebetsana le mefuta e fapaneng ya

ditema, baithuti ba atolosa tsebo ya bona ya tlotlontswe le ho sebedisa kutlwisiso ya bona ya **Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo** ka nepo.

Ho lebelletswe hore Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo di rutwe maemong jwalo ka ha bokgoni ba dipuo tse ding bo rutwa le ho ntshetswa pele. Meralo ya ho ruta e na le lenane la Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo (dikarolo) tse lokelwang ho phethwa kereiteng e nngwe le e nngwe. Ha o kgetha ditema tsa ho mamela le ho bala bakeng sa saekele e nngwe le e nngwe ya dibeke tse pedi, etsa bonnete ba hore di na le dikarolo tse ding tsa puo tseo o batlang ho di phetha. Bopa mesebetsi e amanang le ditema tsena e tla etsa hore baithuti ba tsebe ho sebedisa dikarolo tsena maemong. Ka mokgwa oo, ka ditema tseo ba di ngolang baithuti ba tla kenyelletsa ho ngolwa ha dikarolo tsena. Neha baithuti ba hao tataiso ka tshebediso e loketseng le ho nepahala ya dikarolo tsena. Kgetha tse ding tsa dikarolo tseo baithuti ba hao ba nag le bothata ka tsona, mme o ba thuse ha ba ntse ba ngola dihlakiso tsa semmuso. Mokgahlelong o Phahameng, hora e le nngwe saekeleng ya dibeke tse pedi e beheletswe ka thoko bakeng sa ho ruta le ngola ditlhakiso tsa semmuso tsa Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.

Papetla e fumanwang ka tlaase mona e bontsha Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo tseo baithuti ba lebelletsweng ho ithuta tsona nakong ya ditshebetso tsa ho mamela, ho bua, ho bala le ho ngola. Dibopeho tsena di lokelwa ho rutwa maemong ka mokgwa wa ho kenyelletswa ditemeng tse fapaneng tsa mosebetsi wa molomo, tse bohwang le tse ngolwang. Di lokelwa ho rutwa hape le ka ho otloloha ka nako e behetsweng ka thoko jwalo ka ha ho hlokahala.

MEHLALA YA DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO.	
Matshwao a puo.	Kgutlo (.), Letshwao la lekgotsi/makalo (!), Letshwao la potso (?), Feelwana (,), Dikgutlwanapedi (:), Kgutlwanafeelwane (;), Tlami (-), Masakana (), Maqotsi/Ditsejana/Diabulwa-Diakwalwa (“ ”)
Mopeleto	Dipaterone tsa mopeleto, Melao ya mopeleto, Dikgutsufatso, Tshebediso ya bukantswe (dikshenare).
Dikarolo tsa mantswe.	Dihlongwapele, Dikutu, Dihlongwanthao.
Mabitso	**Dihlongwapele le dihlopha tsa mabitso** (haholoholo sehlopha sa 15 (ho-)) **Mabitsobitso,** mehl. Palesa, Dafita, Pitoria, Maseru **Mabitsohohle,** mehl. Monna, mosadi tafole **Mabitso a balehang**, mehl. Setulo/ditulo **Mabitso a bongateng le bonngweng** mehl. Metsi, boikokobetso, madi **Mabitsokgopolo**, mehl. Lerato, bothoto **Mabitsohokwa**, mehl, tselatshweu, lejelathoko, madimabe **Mabitsokgoboka**, mehl. Mohlape, phutheho, lethathama, qubu. **Mabitso a bopilweng ka dikarolo tse ding tsa puo** (Mabitsomatswa) : **Mehlala**: kutu ya leetsi, sejo, sebini, kutu ya lekgethi, boholo, boraro, tharo kutu ya leamanyi, bokgopo, leemedi, boyena **Mabitsokopane**, mehl, Lekgotla la Kgaso la Afrika Borwa. **Palo** (bonngwe le bongata), mehl. Setulo/ditulo, monna/banna, leihlo/mahlo Mabitso a bontshang botona le botshehadi, mehl. mokoko/setholemonna/mosadi morena/mofumahadi **Nyenyefatso**, mehl. sefate/sefatjana selepe/seletswana, seledu/seletswana, bohobe/bohojana, mokoti/mokotjana (Sheba dihlongwanthao tsa nyenyefatso) **Kgodiso**, mehl. sephankgahadi, thabahadi, sebakabaka, ditiletile, dithabathaba, dimpampa, dikotikoti, matshweletshwele, dinamanama.
Maemedi	**Maemediqho: Mmui:** (motho wa pele) Nna (bonngwe), Rona (bongata) **Mmuiswa:** (motho wa bobedi) Wena (bonngwe), Lona (bongata) **Mmuuwa:** (motho wa boraro) Yena (bonngwe), Bona (bongata) Maemedi ohle ho ya ka dihlopha tsa mabitso

MEHLALA YA DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO.	
Dikgethi	**Lekgethi:** Mehlala: -kutu ya sebele –holo, Sefate se seholo se wele, kutu ya palo – bedi, Banna ba babedi ba tsamaile, kutu ya mmala – sootho. Bohobe bo bosootho bo monate. **Leamanyi:** Mehlala: -bina, Basadi ba binang ke ba phutheho, kgopo, Tsela e kgopo e a kgathatsa. **Leakaretsi:** Mehlala: - ohle, Setjhaba sohle se utlwile bohloko. Lefatse lohle le senyehile Batho bohle ba tle kopanong. **Lesupi: -** **Mehlala: -** ena. Sekolo sena/see se a hola. Lejwe lena/lee le boima. - eno. Sekolo seno/seo se a hola. Lejwe leno/leo le boima ane. Sekolo sane/sela se a hola. Lejwe lane/lela le boima **Lekgetholli:** - Mehlala: - sele. Monna osele o fihlile. Batho basele ba tlile. O nkile ho ja hosele. Lefatshe lesele le otlilwe. Le iketsetsa dintho disele feela. **Lerui: -** Mehlala: - sekolo. Bana ba sekolo. seeta, Lerapo la seta. sefate. Ditholwana tsa sefate. ka, Mosadi wa ka. ka, Ntja ya ka. ka, Metsi a ka. **Leemedi** Mehlala: - Yena o tsamaya ka maoto. Bona ba tsohile ka matjeke. **Lebotsi** Mehlala: - Ke bafe ba tlatlapilweng. Ke motse ofe wa morena Mofokeng.
Maetsi	Maetsi a nkang moetsuwa (maetsi a transithif), mehl. Seipati o rekile (dieta.) Bana ba nwa (lebese.) Katse e hloile (tweba) Maetsi a sa hlokeng moetsuwa (maetsi a intransithif), mehl. Seipati o fihlile. Baeti ba tsamaile. Bana ba se ba jele. Sehlongwanthao sa qetello ya leetsi (maetsimatswa) Mehlala: **ka maetsisamodumo:** pote! = potela **ka mabitso:** monate = natefa **ka makgethi/maamanyi :** -tle = ntlafala/-nolo = nolofala **ketso le moetsuwa:** mohlala: mosadi o tshwara thupa. - o tshwara = ketso thupa = moetsuwa
Dikao	**Sekaohore:** mehl. Ke dumela hore Modimo o teng. O sebetsa ka thata hore a atlehe sekolong **Sekaotaelo:** mehl. Tsamaya o ilo hlapa! Ejang le kgore! **Sekaopeho:** mehl. Dimpshe ha di fofe. Tsie e fofa ka mokota. **Sekaoho:** mehl. Ho ja haholo ha ho a loka. Ho tsamaya ho naka di maripa. **Sekaokgoneho:** mehl. Chiefs e ka hapa mohope wa Nedbank. A ka fihla hosane. **Sekaotlwaelo:** mehl. O ye a fihle bosiu.
Maetsi le Makgathe	**Lebakamano** **Mehlala:** - Mme o na le tjhelete e ngata. Kgomo e na le namane **Makgathe** **Lekgathe Lejwale** Mehlala: - Pulane o a tsamaya. Moroesi o hlatswa dijana **Lejwale Letswelli** Mehlala: - Motsamai o ntse a tsamaya. Moroesi o sa ntse a hlatswa dijana. Batho ba sa rata toyitoyi. Pulane o ntse a kena sekolo. **Lekgathe Lephethi** Mehlala : - Puleng o tsamaile. Moroesi o hlatswitse dijana. Mmampho o ile mosebetsing. Mohapi o ne a tsamaya. Thabo a tsamaya.

MEHLALA YA DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO.	
	Lekgathe Letlang Mehlala : - Thabang o tla ngola lengolo. Mmabotswa o tla ya lebenkeleng. **Lekgathe Letlang Letswelli** Mehlala Nthati o tla be a ntse a ngola. Motshedisi o tla be a sa hlatswa dijana. **Tatolo** Mehlala: - Pule ha a tsamaye. Moroesi ha a hlatswe dijana Pule o ntse a sa tsamaye. Moroesi o sa ntse a sa hlatswe dijana Sebuti ha a a tsamaya. Moroesi ha a a hlatswa dijana. Mmampho ha a a tsamaya. Dibuseng o ne a sa tsamaye. Sekanku ha a tle ho ngola/ha a tlo ngola lengolo. **Mathusi** Mehlala: - hle Dieketseng a hle a fihle hoseng. -tshwana: Ke tshwana ke mmone -tswa: Ke sa tswa fihla mona lapeng. **Boiketsi** **Lebopi –i-:** Mehlala: -kama Ngwanana enwa o ikama hantle. -shwa: Monna o ile a itjhwesa ha a bona mapolesa. - rata: Mosadi ke ho ithata. - batla: Ngwanenwa o ipatlela thupa. - hata: Itjhu, o a ikgata!
Mahlalosi	**Lehlalosi la mokgwa**: - mehlala hantle, hampe, haholo, jwalo, habohloko, ha boima. **Lehlalosi la nako: -** mehlala kajeno, maobane, hosane, ka moso, ngwahola, isao, monongwaha, motsheare, bosiu, ka kgitla, ka shwalane, ka matjeke, jj **Lehlalosi la sebaka: -** mehlala sekolong, sedibeng, toropong, mose, motsheo, hodimo, ka tlase, pela, ka hara, mahareng, haufi, jj.

MEHLALA YA DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO.	
Mahokedi	**Lehokamoetsi/Lehokaetsi** Mehlala: - Monna o rata mosadi. Setjhaba se tla halefa. Difate di tla beha ditholwana **Lehokamoetsuwa/Lehokaetsuwa** Mehlala: - Monna o a mo rata mosadi. Setjhaba se a e rata merusu. **Lehokalekgethi/Lehokakgethi** Mehlala: - Bohobe bo bosweu. Sefate se seholo. Banna ba babedi **Lehokaleamanyi/Lehokanyi** Mehlala: - Setjhaba se ratang ho tletleba. Ngwana ya llang. Ntja e boholang ke ya ka **Lehokaleakaretsi** Mehlala: - Banna (ba) bohle ba a tshwana. Lefatshe (le) lohle le bodile. **Lehokalesupi/Lehokasupi** Mehlala: - Sediba (se) sena se mpshele. Lejwe (le) lane le boima. Masapo (ma) ana ke a kgomo. **Lehokalekgetholli** Mehlala: - Lebotlolo lesele. Pitsa esele. Batho basele
Makopanyi le mantswe a hokelang	**Tatelano e tlwaelehileng:** (wa) pele, bobedi, boraro, pele ho, nakong eo, hamoraonyana, qetellong, ha latela, moraonyana tjena. **Tlhaloso/sesosa le sephetho:** ka baka leo, sephetho/ditlamorao ya ba, hobane, ka lebaka la hobane, ho tloha moo, kahoo, ho a utlwahala hore, **Tatelano tshebetsong:** mohato wa pele, wa bobedi, wa boraro **Bapisa/phapano** – ho batla ho tshwana le ho fapana ha ntho: tshwana, fapane, nnyane ho, kgolo ho, le ha ho le jwalo, empa **Tatelano e bontshang bohlokwa**: ka mehla, qetellong **Tlhahlamano ya ho dula ha dintho sebakeng:** hodima, ka tlasa, ka letsohong le letona, ka letsohong le letshehadi, jj. **Kakaretso:** ka kakaretso, ha ke qetela, pheletsong. **Seratswana se kgethang:** ka mohopolo wa ka, tumelo ya ka, monahano, kutlwisiso, ke nahana/hopola hore, ke nka hore, ke dumela, ho fihla ho nna hore, ke kgetha ho/ke rata/ha ke rate/tshepa hore/ke ikutlwa hore. **Seratswana se hlophisang:** ke ya mofuta wa, e ka arolwa ka, e wela tlasa, e hokelwa mmoho le, ke karolo ya, e kgohlela hantle ho, e amana le, en tsamaya mmoho le. **Seratswana se hlalosang:** ka hodimo ho, ka tlasa, ka thoko ho, pela, leboya/botjhabela, bophirima, borwa, boholo, mmala, sebopeho, sepheo, bolelele, bophara, boima, lebelo, e tshwana le, eka ke. **Seratswana se lekolang/hlahlobang:** ntle/mpe, nepahetse/fosahetse, itshwere hantle/itshwere hampe, nepile/fositse, bohlokwa/ha e bohlokwa. **Seratswana se hlalosang:** e hlaloswa ka hore, ke ya mofuta (o itseng) **Seratswana se qetelang:** ho phethela, ho akaretsa, ka kakaretso, ka bokgutshwanyane, jwalo ka ha o bona.

MEHLALA YA DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO.	
Malahlelwa le maetsisamo-dumo	Mehlala ya **malahlelwa:** mehlala itjhu! kgele! joo! Mehlala ya **maetsisamodumo:** mehlala rao! pote! tjhobe!
Ntshetsopele/ kgodiso ya tlotlontswe le puo ya bonono	Mahlalosonngwe/disinonime, malatodi/antonime, diparonime/molata, moelelo o ritsitseng/dipolisime, dihomonimi/didumatshwano, dihomofounu, poeletsomodumo/alithareishene (poeletsatumammoho le poeletsatumanotshi), lentswe bakeng sa polelo. • Mekgabisopuo (papiso/tshwantshanyo, tshwantshiso, mothofatso, tatelano, seemela, leetsisa, pheteletso, kganyetsano, phoqo, kobiso, mothipoloho, sehlohlolo, mothipoloho. Dikapolelo/maele/dikamaele Mantswe a adinngweng, mantswe a maswetso, mantswe a matjha (neologism), tlhaho ya mantswe (etymology). Meelelomengata, mantswe/dipolelo tse tapileng, phokotso, ho iphetaka, seleng, jakone, tokodiso, puo/ ho tadima ditaba ka lehlakore le le leng, puo e nang le tshekamelo, puo e nang le leeme, puo e seng ya semmuso e hlohlontshang ditsebe, mantswe/puo e fehlang maikutlo, mantswe/puo e kgethollang botona le botshehadi, jj. Ho sebedisa puo ka sepheo se itseng, k.h.r rejistara e loketseng baamohedi, mohlala, mohlomphehi Ho sebedisa puo bakeng sa sepheo se itseng, k.h.r. rejistara e loketseng baamohedi, mohlala, Mohlomphehi, Sebata, Namane e tshehla. Ho suthisa moelelo, mohlala, ntja (phoofolo/motho ya nang le tsebo e tebileng ya ntho e itseng – ho bua ka boithabiso) mistrese (mosuwetsana/nyatsi)
Dipolelwana	**Polelwanakutu (e ikemetseng) :** mohlala. Morena o tsebisa setjhaba. Polelwana tse itshetlehileng ka polelwanakutu mohlala Morena o tsebisa setjhaba seo a ikgethetseng sona hore o tla tla fihla moo setjhaba se kopanetseng teng e sale ka matjeke. Polelwanakutu: mohlala morena o tsebisa setjhaba. Polelwanabitso: mohlala hore o tla fihla. Polelwanakgethi: mohlala seo a ikgethetseng sona Polelwanatlhalosi ya nako: mohlala ha dikgoho di theoha kalaneng./e sa le ka matjeke. Polelwanatlhalosi ya sebaka: mohlala moo ba itseng a di behe teng. Polelwanatlhalosi ya lebaka: mohlala hobane a sa batle ho mmona. Polelwanatlhalosi e supang boemo ba ditaba: mohlala ha yena a batla ho tsamaya. Polelwanatlhalosi e supang boemo bo susumetsang ba ditaba: mohlala le ha ke mo laetse ka thata ha kana.
Dipolelo	**Polelonolo**, mohlala Teboho o ja nama. Dibuseng o ratana le Tumelo. O phethile mosebetsi. **Polelokopane,** mohlala Ke ile ka ya ka mmona, ka mo tshedisa, ka lla le yena. **Polelomararane,** mohlala Monna ya neng a dutse le rona o re bolelletse hore yena o tla bolaya motho ha a ka mmona a tshwenya moradi wa hae ya sebetsang moo ho bolokwang tjhelete teng.
Boetsuwa	**Lekgathe Lejwale:** - Mehlala Kgauta **e rashwa** ke banna. Dijo **di phehwa** ke mme. **Lekgathe Lejwale Letswelli:** - Mehlala Kgauta **e sa rashwa** ke banna. **Lekgathe Lejwale Lephethi:** - Mehlala Kgauta **e rafilwe** ka banna/Seiso **o lonngwe** ka ntja **Lekgathe Lefetile:** - Mehlala Sekolo **se ne se kwetswe** bakeng sa phomolo ya mariha. **Lekgathe Lefetile Letswelli:** - Mehlala Sekolo **se ne se ntse se kwetswe** ha re fihla **Lekgathe Lefetile Lephethi:** - Mehlala **O ne a loilwe** ke moahisane wa hae. **Lekgathe Letlang:** - Mehlala **O tla rongwa** ke nna. Mosebeletsi **o tla leshwa** ke mohiri.
Puopehelo	O mpolelletse hore o ya Maseru ka Moqebelo. *O ntsebisitse hore o tla be a kolobetsa lesea la hae beke e tlang* Ke mmoleletse hore ha ke batle letho le nkamahanyang le yena.

3.2 PAPETLA YA PHATLALATSO YA DITEMA HO HABAHANYA DIKEREITE TSA 7 - 9

DIBEKE	KEREITE YA 7	KEREITE YA 8	KEREITE YA 9
		KAROLO YA 1	
1&2	Pale	Palekgutshwe	Tema ya tlhahisoleseding papatso, phoustara.
3&4	Thothokiso	Tema ya tlhahisoleseding e nang le tema ya puisano	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso
5&6	Thothokiso, Tshwantshiso	Padi, tshwantshiso, palekgutshwe	Tema ya tlhahisoleseding –tema ya tumellano/kotara
7&8	Palekgutshwe, ditshomo	Tema ya tlhahisoleseding mohl. atikele ya koranta kapa makasine	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso
9&10	Palekgutshwe, thothokiso	Tema ya tlaleho ya diphuphutso/ dipatlisiso.	Tema ya tlhahisoleseding mohl. atikele ya koranta kapa makasine
		KOTARA YA 2	
1&2	Padi, tshwantshiso, thothokiso	Tema ya tlhahisoleseding e bohwang mohl. Dimmapa/ matshwao a tsela/ditjhate/ ditshwantsho, matshwao a ditshupiso.	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso
3&4	Tema ya tlhahisoleseding e bohwang mohl. papatso, didayakeramo, ditshwantsho/ dikerafo, diphoustara, tlhaloso ya ntho,	Tema ya tlhahisoleseding, mohl. Tema e bohwang. Mamelwang – etsa bonketsisane/foramo/puisano ya phanele/moifo,	Tekolobotjha ya tema – nobele/ padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso
5&6	Tema ya tlhahisoleseding mohl, tsamaiso, ditaelo, Tema ya tlhahisoleseding e bohwang mohl. tjhate/dipapetla/didayakeramo/ ditshwantsho, dikerafo.	Tema ya tlhahisoleseding, mohlala, inthaviu	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso - tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso
7&8	Padi/tshwantshiso	Tekolobotjha ya pale.	Tema ya tlhahisoleseding e bohwang, mohl. Papatso – tekolobotjha.
9&10	**TEKANYETSO YA SEMMUSO**		
		KOTARA YA 3	
1&2	Tema ya tlhahisoleseding, mohl. foromo ya dipotso/foromo Thothokiso	Tshwantshiso Thothokiso	Tema ya tlhahisoleseding – lengolo la lefa le thestamente
3&4	Tshwantshiso, thothokiso	Tema ya tlhahisoleseding – atikele ya koranta/makasine.	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso – ho ngola tema ya kgokahano – lengolo le tsamayang le la boitsebiso le boiphihlelo (CV).
5&6	Tema ya tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso – lengolo la semmuso/leo e seng la semmuso	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso – ho ngola moqoqo
7&8	Koranta/atikele ya makasine ka ditaba tsa jwale.	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso – ho ngola pale.	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso – ho ngola tema ya kgokahano – memo le karete ya kamohelo.
9&10	Tema ya tlhahisoleseding – ditshupiso	Tema ya phetelo – nobele, palekgutshwe, thothokiso	Tshwantshiso – ho ngola dayaloko.

DIBEKE	KEREITE YA 7	KEREITE YA 8	KEREITE YA 9
		KOTARA YA 4	
1&2	Tshwantshiso/nobele/palekgutshwe	Tema ya tlhahisoleseding: atikele ya koranta/makasine	Nobele, palekgutshwe – ho ngola lengolo la kopo.
3&4	Tema ya tlhahisoleseding e nang la dayari, imeile, sms, diflayara.	Nobele/padi, terama/tshwantshiso, palekgutshwe, thothokiso	Nobele/palekgutshwe/thothokiso – ho ngola imeile
5&6	Nobele, Tshwantshiso, Palekgutshwe, Ditshomo	Tshwantshiso/papadi, thothokiso – tlaleho ya boqolotsi	Nobele, palekgutshwe, thothokiso – ho ngola obitjhuari, dayari, karete ya memo.
7&8	Poeletso ya ditema - bakeng sa ho lokisetsa tlhahlobo	Poeletso ya ditema - bakeng sa ho lokisetsa tlhahlobo	Poeletso ya ditema - bakeng sa ho lokisetsa tlhahlobo
9&10	**TEKANYETSO YA SEMMUSO**		

3.3 MERALO YA HO RUTA

Mokgahlelo o Phahameng ka bomadimabe ke thuto ya ho qetela bakeng sa baithuti ba bangata. Ka mora Kereite ya 9 boholo ba baithuti ba batla mesebetsi kapa ba latela mesebetsi e amanang le thuto eo ba ithutileng yona. Ke ka hona dikgato tsa thuto di lokelang ho ba hodimo bakeng sa baithuti ba Mokgahlelo o Phahameng. Baithuti ba lokela ho pepeswa bobatsing ba thuto le tsebo, e leng ntho e tla ba lokisetsa bokamoso boo ba tla shebana le bona.

Bophahamo ba Puo ya Lapeng bo batla bo tshwana le ba Puo ya Lapeng. Phapang ke botebo ba ditema tse sebedis-wang/balwang le ditema tse hlahiswang. Baithuti Mokgahlelong o Phahameng ba lokela ho pepeswa dingolweng tse fapaneng, le mefuteng e fapaneng ya ditema tseo ba lokelang ho di hlahisa. Ho pepeseha hona ho tla thusa baithuti ho shebana le dikgetho tseo ba tla tobana le tsona, le ho ba thusa ho utlwisisa dikateng tsa tsebo.

Meralo ya thuto e bontsha bonnyane ba dikahare tse ka rutwang ka dibeke tse ding le tse ding tse pedi tsa kotara. Tatelano ya dikahare tse boletsweng saekeleng ya dibeke tse padi ha e a kgethelwa mme nako e fanweng ke tekanyetso e bontshang hore ho lokela ho nka nako e kae ho ruta dikahare. Matitjhere a lokela ho iketsetsa moralo wa ho ruta ho tswa dibukeng/dibukakgakollong/theksbukung le mehlodi e meng e loketseng ho ruta dikahare saekeleng ya dibeke tse pedi ke ditema/mesebetsi ya bohlokwa ya bokgoni le mawa tsa sehlooho tseo baithuti ba di hlokang ho ntshetsa pele.

3.3.1 Kamoo ditema di hokelanang kateng saekeleng ya dibeke tse pedi

Ditema tse fapaneng di sebedisitswe e le motheo wa ho rala saekele ya ho ruta ya dibeke tse pedi. Di kgethilwe hodima motheo wa kamoo di hokahanang kateng ho bopa uniti e hokahaneng, mohlala, baithuti ba tla mamela pale ebe ba a e bala. Ba tla kotjwa ho ngola tlhaloso ya sebaka kapa ya motho ya molomo e kgutshwane (e tla hokela paleng) kapa ba ka kotjwa ho ngolla mophetwa paleng lengolo. Kgetha mookotaba bakeng sa saekele ya dibeke tse pedi e tla etsa hore o kgone ho hokela mesebetsi ka katleho. Lebaka la ho sebedisa meokotaba ke ho etsa hore ho kgonwe ho sebedisa tlotlontswe le dibopeho tsa puo hape kgafetsa maemong a utlwahalang.

Dibopeho tsa puo tse sisintsweng saekeleng ka nngwe maikemisetso a tsona ke ho matlafatsa ditema tse tla hlahiswa saekeleng eo. Titjhere a ka nna a eketsa ka dibopeho tse ding tseo a nahanang hore di bohlokwa.

3.3.2 Kamoo ditema/mesebetsi e lokodisitsweng ka teng saekeleng ya dibeke tse pedi.

Ditema ha di a lokela ho rutwa ka tatellano e itseng. Hangata, ho lokela ho ba le mosebetsi/tema ya ho mamela le ho bua bakeng sa ho lokisetsa wa ho ngola. Ka nako e nngwe, mosebetsi wa ho mamela le ho bua a lokela ho ntshwa temeng e balwang. Baithuti ba lokela ho sebetsa ka mefuta e fapaneng ya ditema ka molomo le ka ho bala, pele ba ka kotjwa ho di ngola. Hangata, tema e tlang ho mamelwa, mohl. Pale kapa tlaleho ya ditaba bona ba ho mamela bo tswetse pele haholo ho feta ba ho bala. Lebaka la sena ke hobane bokgoni ba bona ba ho mamela bo ntlafetse ho feta ba ho bala.

3.3.3 Mefuta ya ditema tse kgethilweng le tse kgothaleditsweng

Ho na le mefuta ya ditema tse kgethilweng tse ka rutwang saekeleng e nngwe le e nngwe ya dibeke tse pedi. Tsena di totobaditswe moralong wa thuto mme di lokela ho ba teng bukeng e kgethilweng. Hangata, ha ho mofuta o ikgethileng wa pale o kgethilweng. Dikgetho di ka etswa ho tswa dipaleng tse teng, tse fapaneng tsa sejwalejwale, tsa boinahanelo (mohl. Tsa mahlale), dipale tsa nalane (mohl. Dibayokerafi) mmoho le dipale tsa seholoholo (ditshomo tsa bosatsejweng, tsa bahale le tsa diphoofolo tse rutang ka boitshwaro). Ho ntse ho le jwalo le ka dithothokiso le ditshwantshiso.

Tsena e tla ba ditema tse kgethilweng dibukeng mme di tla tshehetsa ditema tse badilweng karolong ya tse kgethilweng. E ka nna ya eba mofuta o le mong wa tema (ho hatella kutwisiso ya sebopeho sa tema) kapa tse fapaneng (ho tsosolosa tjantjello le ho atolosa bokgoni bo fapaneng ba ho bala). Kahohlehohle, ho bala hona ho kenyeleditsweng ho lokela ho amana le dihlooho le meokotaba tse/e kgethilweng saekeleng eo ya dibeke tse pedi.

3.3.4 Ho momahana ha bokgoni ba puo saekeleng ya dibeke tse pedi.

Leha bokgoni bo hlahang moralong wa ho ruta bo hlahisitswe bo arohane, bo lokela ho rutwa bo momahane ka hohle kamoo ho ka kgonehang kateng, mohl. ha ho rutwa inthaviu ya molomo baithuti ba ka bala tema ya mofuta ona e ngotsweng mme ha morao ba fuwe mosebetsi wa ho ngola inthavui. Dikarolo tsa puo tse kgethelwang ho rutwa saekeleng e itseng di lokela ho matlafatsa tlhahiso le kutlwisiso ya ditema tsa molomo le tse ngotsweng, tse tla hlahiswa saekeleng eo, mohl. makgethi, mahlalosonngwe, malatodi, mahlalosi mmoho le lekgathe lefetile di lokisetsa baithuti ho ngola moqoqo wa phetelo kapa o hlalosang. Sekaoho se ka thusa baithuti ha ba ngola moqoqo o tebisang maikutlo.

Mawa a mesebetsi ya molomo le a ho ngola a tla rutwa saekeleng ka nngwe ya dibeke tse pedi a tshwanetse ho tiisetswa ke mofuta wa tema e tla hlahiswa, mohl. ha ho rutwa moqoqo wa phetelo baithuti ba tshwanetse ho tseba tsela ya ho ngola seratswana ka momahano ka tshebediso ya mantswe a hokelang a bontshang sesosa le sephetho, mmoho le/kapa tatelano e tlwaelehileng.

3.3.5 Kamoo dibopeho le melao ya tshebediso ya puo di rutwang kateng

Dikahare tsa karolo ya “sebopeho le tshebediso ya puo”di nkilwe mefuteng ya ditema e kgethilweng tlasa dihlooho tsa ho mamela le ho bua, ho bala, le ho ngola mme ka tlwaelo di tla tsepamisetswa maikutlo nakong ya ho sebetsa ka ditema le nakong e abetsweng ho mamela le ho bua, ho bala le ho ngola, mohl. ha ho etswa pale, ka tlwaelo baithuti ba tla sebedisa lekgathe lefetile mme ba tla bala ditema tse sebedisang lekgathe lena. Leha ho le jwalo, ho bohlokwa hape hore ho etswe mesebetsi e tsepamisitseng maikutlo sebopehong se itseng sa puo maemong. Kgetha dikarolo ho “sebopeho le tshebediso ya puo” ho ruta baithuti puo e hlahellang ka tlwaelo mofuteng wa tema e tobilweng le ka tokodiso e tshehetsang katamelo ya tlwaelo, e utlwahalang boithutong ba puo. Ha se dikarolo kaofela tse lokelang ho rutwa saekeleng eo e fanweng, empa nnetefatsa hore dikarolo tsohle tse boletsweng tjhebokakaretsong di be di rutilwe mafelong a selemo. Disaekele tse ding di ka ba di tletse ka mesebetsi ya dibopeho le melao ya tshebediso

ya puo, seo ha se bolele hore mesebetsi eo kaofela e lokela ho rutwa saekeleng eo. Ho nahanwa hore bongata ba dintho tsena bo se bo entswe Mokgahlelo o Mahareng. Mokgahlelo o Phahameng ho rutwa ha dikarolo tsena boholo e tla ba poelletso.

Rala mesebetsi e utlwahalang ho baithuti mme e amane le tema eo ba ithutang yona saekeleng ya dibeke tse pedi. Mesebetsi e mengata ya mofuta ona e lokela ho etswa ha baithuti ba hatela pele ho tloha kereiteng ya 7 ho ya ho ya 9. Kgetha ka hloko hore na ke melao efe eo o e hlalosetsang baithuti mme o se hlalose e mengata. Ho ruta ho lokela ho hokela bokgoni le sebopeho tsohle tsa puo jwalo ka ha di momahane. Tsena tsohle di lokela ho rutwa maemong a itseng. Leha ho le jwalo, hlokomela hore ho boetse ho na le nako e ikgethileng e abetsweng ho rutwa ha semmuso ya Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.

3.4 PAPETLA YA MERALO YA HO RUTA

KEREITE YA 7 KOTARA YA 1				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Ho mamela palekgutshwe** • Hlwaya mehopolo ya sehlooho e tshehetsang ho tswa ho palekgutshwe • Ngola dinoutso • Arolelanang mehopolo, boitemohelo le ho bontsha kutlwisiso ya mehopolo. **Ho pheta pale hape** • Pheta diketsahalo hape ka tlhahlamano e nepahetseng • Bolela mabitso a baphetwa ka nepo. • Bolela nako	**Tema ya dingolwa: Dipalekgutshwe** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa : jwalo ka mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho bala :** • Pele ho ho bala (Ho hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (Makgetha a ho bala) • Ka mora ho ho bala (Araba dipotso, bapisa, ho tshwane le ho fapana ha dintho, ho lekola **Mawa a pele ho ho bala** • Elellwa mawa a tema a kang dihlooho, ditlhakisetso, • Elellwa dikarolo tsa buka tse kang bokantle ba buka, leqephe la sehlooho, dikahare, dikgaolo, lenane la mantswe le ditlhaloso **Temakutlwisiso le mawa a ho bala** • Ho okola le ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Ho tshwantshisa • Ho akanya moelelo le sephetho/ qetelo • Ntlha le mohopolo • Tlhaloso ya mantswe	**Ho ngola seratswana sa phetelo** **Melao ya seratswana:** • Sehlooho sa polelo seratswaneng • Dintlha tsa sehlooho tse tshehetsang • Sebedisa makopanyi bakeng sa momahano • Hlalosa ditlhokeho tsa tema tse kang ho qoqa pale • Sebedisa mantswe a loketseng le setaele • Ngola ho isa ho lekgathe lefetile. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola pale e itshetlehileng ho boiphihlelo ba hao**	**Mosebetsi wa boemo ba lentswe:** Mabitsohohle, Mabitsobitso, mabitso a bonngweng le bongateng, mabitsokgopolo le mabitsorarane **Boemo ba polelo:** dipolelonolo, lekgathe lejwale, lekgathe lefetile **Mopeleto le matshwao a puo** : Kgutlo, feelwana, kgutlwanafeelwana, ditlhaku tse kgolo le tse nyane

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3 - 4	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Mamela le ho buisana ka thothokiso** • Arolelana mehopolo le boiphihlelo ho bontsha kutlwisiso ya dikgopolo • Araba dipotso • Hlalosetsa motswalle hore hobaneng o ratile thothokiso e itseng **Ho balla hodimo ho hlophisitsweng** • Sehalo, tlhahiso ya lentswe, qapodiso, dipolelwana, motsamao wa mahlo • Ela hloko matshwao a puo • Sebedisa puo ya mmele e loketseng	**Tema ya dingolwa: Dithothokiso** **Mekgwa ya ho bala** • Ho bala ka boikemelo **Makgetha a ho bala** • Elellwa mawa a tema a kang dihlooho, ditlhakisetso, • Elellwa dikarolo tsa buka tse kang bokantle ba buka, leqephe la sehlooho, dikahare, dikgaolo, lenane la mantswe le ditlhaloso **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa kantle tsa thothokiso, mela, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Dingolwa tsa boiqaphelo: Thothokiso ya hao** **Melao ya diratswana:** • Sebopeho sa seratswana • Sebedisa makopanyi bakeng sa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho • Sehalo • Puo ya bonono **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola thothokiso**	**Boemo ba lentswe** : mabitsokopane le mabitsorarane maetsi, maemedi, marui **Moelelo wa lentswe:** diraeme, mantswe a adimilweng, maele le dikapolelo, poeletsomodumo tshwantshanyo, tshwantshiso, malahlelwa, maetsisamodumo, mahlalosonngwe, malatodi **Matshwao a puo :** kgutlo, feelwana

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Ho tshwantshisa puisano** • Nka karolo ho dipuisano tse seng tsa semmuso mabapi le dihlooho tse bonolo • Sebedisa rejistara e nepahetseng • Ho boloka puisano ho tswela pele • Hlwaya mehopolo ya sehlooho e tshehetsang • Ho ngola dinoutso • Ho araba dipotso **Sebedisa dayaloko tse sa fellang bakeng sa baithuti** **Puisano** • Nka karolo puisanong • Sebedisa puo e loketseng • Araba ka nepo • Sheba melao ya puisano • Sebedisa puo ya mmele e loketseng	**Tema ya dingolwa tsa tshwantshiso (papadi ya motho a le mong)** • Makgetha a tema ya dingolwa**:** baphetwa, kgodiso ya baphetwa, poloto, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala • (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (Makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, puo ya bonono, mekgabisopuo/ karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwiso (mawa)** • Ho okola le ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo - Ho akanya - Ho fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka lewa la tshebediso ya lentswe temeng • Temoho ya tshebediso ya puo e hlokolosi	**Ngola puisano, e ka bapalehang** • Ditlhokeho tsa sebopeho, setaele, ntlhakemo ya hae • Baamohedi ba ditaba ba tobilweng, maemo le sepheo • Kgetho ya mantswe • Ho nepahala ho itseng • Ho bua ka bolokolohi **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Boemo ba lentswe** : Mabitsohohle, Maetsi, Maemedi, Marui **Boemo ba polelo**: Polelonolo, Polelo Lekgathe lejwale, Lekgathe lefetile, Moetsi, Lehokamoetsi **Moelelo wa lentswe** : Mahlalosonngwe, Malatodi, Maele, Dikapolelo **Matshwao a puo:** Kgutlwanafeelwana, Diabulwadiakwalwa**,** Letshwao la makalo, Matshwao a potso

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Mamela palekgutshwe/ditshomo** **Temakutlwisiso e mamelwang** • Hlwaya mehopolo ya sehlooho e tshehetsang le ho ngola dinoutso. • Arolelana mehopolo le boitemohelo ho bontsha kutlwisiso ya dikgopolo • Hlwaya ditheknike tsa tshusumetso le tsa ho hlohlelletsa moo ho hlokehang • Araba dipotso **Dipuisano tsa dihlotshwana/tsa phanele/Mamela thothokiso ho utolla moelelo** Buisanang ka pale/tshomo eo ba e entseng mosebetsing o fetileng • Hlwayang dibapadi • Buisanang ka mookotaba • Buisanang ka ntlhakemo • Ho amahanya dikahare le boiphihlelo ba hae	**Tema ya dingolwa : dipalekgutshwe/ ditshomo** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa**:** baphetwa, kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala :** • Pele ho ho bala (Ho hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (Makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (Araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo, raeme, karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/ho bala bakeng sa kutlwisiso** • Ho okola le ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Ho akanya moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka lewa la tshebediso ya lentswe temeng	**Ho ngola tekolobotjha/lengolo** • Ditlhokeho tsa sebopeho le setaele • Baamohedi ba ditaba, maemo le sepheo • Momahano ya seratswana • Kgetho ya mantswe **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola lengolo/tekolobotjha/o latela tshebetso ya ngola**	**Boemo ba lentswe** : Bonngwe le bongata, Makgethi, Dikgato tsa papiso **Boemo ba polelo**: Lekgathe lejwale, Lekgathe lefetile **Moelelo wa lentswe** : Ditumatshwano, Homonime, Polisemi, Dilotho, Maele, Dikapolelo

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 9-10	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Temakutlwisiso ya ho mamela** • Hlalosa tshebetso ya ho mamela. • Ho ngola dinoutso • Araba dipotso **Dipuisano tsa dihlotshwana/tsa phanele** • Buisanang ka mehopolo e itseng ya palekgutshwe • Nka boemo ka mehopolo ya hao mme o bue ka tema ho tshehetsa mehopolo ya hao Ho amahanya dikahare le boiphihlelo ba hae	**Tema ya dingolwa: Dipalekgutshwe :** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: baphetwa, kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho mamela** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (Makgetha a ho bala) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa dikahare tsa thothokiso, mekgabisopuo, karaburetso, raeme, morethetho, • Sebopeho sa ka ntle sa mela, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso** • Ho okola ditaba • Ho tlodisa ntho mahlo • Ho bala ka botebo • Ntlha le mohopolo • Ho akanya moelelo wa mantswe ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe	**Ngola moqoqo wa tlhaloso** • Melao ya seratswana • Sehlooho sa polelo seratswaneng • Dintlha tsa sehlooho le tse tshehetsang • Tatelano e utlwahalang/e nepahetseng ya diratswana • Makopanyi bakeng sa ho tlisa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, (bolelele le dibopeho) **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Nehelana ka moqoqo bakeng sa tekanyetso**	**Boemo ba lentswe:** Sehlongwapele, Sehlongwanthao, Metso**,** Maetsi **Boemo ba polelo** : Polelwanakutu **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe **Matshwao a puo le mopeleto :** Tshebediso ya bukantswe, Mopeleto, Dipaterone tsa mopeleto, Melao ya mopeleto

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 1 DIKAHARE		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 1**
Phetha pale hape/buisanang ka thothokiso/dayaloko/ puisano ya sehlopha/phanele	Moqoqo tlhaloso/phetelo Lengolo leo e seng la semmuso/tekolobotjha/puisano	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo

KEREITE YA 7 KOTARA YA 2				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mawa a ho mamela le ho bua** Tekokutlwisiso e mamelwang: • Hlalosa tshebetso ya ho mamela • Ngola dinoutso • Araba dipotso **Pheta pale** • Kgodiso ya baphetwa • Sehalo • Puo ya mmele • Hlalosa maemo, sehalo, sebaka, nako, mothinya le mothipoloho	**Tema ya dingolwa e kang padi ya batjha kapa tshwantshiso** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, kgodiso ya baphetwa, boitshetleho, kgohlano, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola) **Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso (sebedisa ditema tse ngotsweng le/kapa tse bohuwang) tse jwalo ka dikhathunu** • Ho okola ditema • Ho tlodisa ditema mahlo • Ho bala ka botebo • Ho etsa dikakanyo (baphetwa, tikoloho, molaetsa) • Ho fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka lewa la tshebediso ya lentswe temeng • Puo e fehlang maikutlo	**Ho ngola: Moqoqo phetelo** **Melao ya seratswana :** • Polelo ya sehlooho ya seratswana • Dintlha tsa sehlooho le tse tshehetsang • Tatelano e utlwahalang/e nepahetseng ya diratswana • Makopanyi bakeng sa ho tlisa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo (bolelele le dibopeho) **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Boemo ba lentswe:** Mabitsokopane, Moetsi le moetsuwa, Mabitso a meelelomengata, Maetsi Makgethi: Dikgato tsa papiso **Boemo ba polelo:** Polelonolo, Lekgathe lejwale, Lekgathe lefetile **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe, Malatodi, Moelelo o tobileng, Moelelo wa bonono, puo e fehlang maikutlo **Matshwao a puo:** Kgutlo, Feelwana, Letshwao la makalo, Letshwao la potso

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Ho mamela ka kutlwisiso (tema e ngolwang/nehelano ya ditaba tsa TV)** • Hlalosa tshebetso ya ho mamela • Ho ngola dinoutso • Ho ngola dikarabo **Mefuta e fapaneng ya puisano ya molomo: Ngangisano (ho etsa papatso)** • Kgetha sehlooho se loketseng • Nehelana ka tatelano e nepahetseng ya ngangisano • Sebedisa disebediswa tse qobellang ka nepo • Sebedisa tlotlontswe e nepahetseng, dibopeho tsa puo • Sebedisa puo e hlohleletsang/e susumetsang • Latela ditsamaiso	**Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso (sebedisa tema e ngotsweng e bohuwang/e kang papatso)** • Ho okola • Ho tlodisa ntho mahlo • Ho bala ka botebo • Etsa dikakanyo (baphetwa, tikoloho, molaetsa) • Ho fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka lewa la tshebediso ya lentswe temeng. • Puo e hlohleletsang • Puo ya semmuso/le eo e seng ya semmuso **Tema ya dingolwa e kang padi e kgutshwane** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, kgodiso ya baphetwa, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola)	**Ho ngola ditema tsa kgokahano :** **Papatso/diphoustara** • Ditlhokeho tsa sebopeho • Sepheo, sehlopha se tobilweng le maemo • Kgetho ya mantswe le popeho ya dipolelo • Dielemente tse bohuwang tse kang mefuta ya fonte le boholo, dihlooho, disimbole, mmala • Puo e hlohleletsang/e susumetsang **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Boemo ba lentswe:** Mabitsobitso, Botona le botshehadi, Bonngwe le bongata, Lekgethi: Lesupi, Leamanyi **Boemo ba polelo** : Puosebui le puopehelo, Polelonolo, Polelorarane **Moelelo wa lentswe** : Mahlalosonngwe, Malatodi, Moelelo o tobileng Moelelo wa bonono **Matshwao a puo le mopeleto** : Kgutlwanafeelwana, Tshebediso ya bukantswe

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Dipuisano tsa sehlopha/tsa phaposing ya ho ithutela mabapi le ho fana ka ditaelo kapa ho latela tsamaiso** • Kgetha sehlooho • Arolelana mehopolo • Ho nka dikarolo le ho mamela ka hloko • Tlatsa dikgeo • Sebedisa matshwao a puo ho tshwarella dipuisano **Puo e hlophisitsweng/e sa hlophiswang** • Kgetho ya sehalo • Tshebediso ya sehalo, lebelo le ho phahama le ho theoha ha lentswe • Ho sebedisa dikgakollo ka nako ya ho nehelana • Ho sebedisa puo ya mmele e loketseng	**Bala tema ya ditaelo e jwalo ka ditaelo tsa tsamaiso** • Makgetha a sehlooho a tema: mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo, karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Mookotaba le molaetsa	**Tema ya kgokahano e kgutshwane: ditaelo** • Ditlhokeho tsa sebopeho le setaele • Baamohedi ba ditaba ba tobilweng, sepheo le maemo • Momahano ya seratswana • Kgetho ya lentswe le sebopeho sa polelo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola taelo**	**Boemo ba lentswe:** Maemedi - nako, sebaka, le motsamao Makgethi a palo **Boemo ba polelo:** Puosebui le puo pehelo **Moelelo wa lentswe:** Maele le dikapolelo **Matshwao a puo:** apostrofi

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Bonketsisane ba tshwantshiso** • Nka mosebetsi oo o abetsweng • Ho sebedisa puo e loketseng • Ikobele melao ya tshebediso ya puo • Ho sebedisa puo ya mmele e loketseng **Phuputso ya bonketsisane** • Etsa lenane la dipotso • Thola o mamele dipuisano • Ho sebedisa puo e loketseng • Sephetho sa pehelo	**Ho bala tema ya dingolwa: tshwantshiso** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a ho bala) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola)	**Ho ngola tekolobotjha ya tshwantshiso** **Melao ya seratswana:** • Polelo ya sehlooho seratswaneng • Dintlha tsa sehlooho le tse tshehetsang • Tatelano e nepahetseng ya diratswana • Makopanyi bakeng sa momahano • Ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo (bolele le dibopeho) **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Boemo ba lentswe:** Maetsi a hlokang ho ba le moetsi, Maetsi a sa hlokeng ho ba le moetsi **Boemo ba polelo:** Boetsuwa, Lekgathe lejwale letswelli, Puosebui le puopehelo **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe, Malatodi, Puo e tobileng, Puo ya bonono **Matshwao a puo:** Kgutlwanafeelwana, Matshwao a qotso, Matshwao a puo; Feelwana; Kgutlo

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 2			
9-10	**MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO**	**MOSEBETSI WA 2: TEKO YA 2**	**MOSEBETSI WA 3:**
	Temakutlwisiso e mamelwang/ngangisano/puisano/puo e hlophisitsweng/puisano ya sehlopha	Dingolwa: Dipotso tse itshetlehileng hodima tema	Tlhahlobo ya Bohare ba selemo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa Pampiri ya 3: Ho ngola moqoqo o le mong le tema ya kgokahano e le nngwe

KEREITE YA 7 KOTARA YA 3				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Temakutlwisiso e mamelwang mabapi le ho tlatsa diforomo/lenane la dipotso** • Ho ikwetlisetsa tshebetso ya ho mamela • Ho ngola dinoutso • Araba dipotso **Mefuta e fapaneng ya puisano ya molomo mabapi le ho sebedisa lenane la dipotso kapa foromo** **Diforamo, dipuisano tsa phanele** • Kgetha sehlooho • Arolelana mehopolo • Ho sielana sebaka le ho mamela ka hloko • Ho kwala dikgeo • Sebedisa matshwao a puo ho ntshetsapele puisano	**Bala tema ka bohlokwa ba lenane la dipotso le ho le tlatsa** • Tlhahisoleseding e hlokehang • Tshebediso ya puo • Mosaeno **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le fapana ha dintho, ho lekola) **Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso** • Ho okola ditema • Ho tlodisa ntho mahlo • Ho kgutsufatsa • Ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho etsa dikakanyo • Moelelo wa mantswe	Ditema tsa kgokahano tse telele tse kang ho araba lenane la dipotso/ho tlatsa foromo: • Latela ditaelo • Ho fana ka tlhahisoleseding e otlolohileng • Puo e loketseng **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe :** Mabitsobitso, Mabitsohohle, Mahlalosi a mokgwa Mahlalosi a nako, Makgathe **Mosebetsi boemong ba polelo:** Dihlopha tsa mabitso, Polelwanakgethi Polelwanatlhalosi Polelokopane Polelorarane **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe, Malatodi, Homonime **Matshwao a puo:** Matshwao a potso, Elipsese Ditlhaku tse kgolo, Kgutsufatso, Tshebediso ya ditlhaku tse kgolo tse qalang tsa mabitso, Akronime, Mantswe a ponngweng

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Ho mamela tshwantshiso (Puisano/ Inthaviu)** • Ngola lenane la dipotso • Hlompha melao ya tshebediso ya puo • Sebedisa puo e loketseng • Ho ngola dinoutso • Sephetho sa pehelo **Mefuta e fapaneng ya puisano ya molomo** **Ho tshwantshisa** • Amanya mofuta o itseng wa sengolwa le o mong • Ho tshwantshisa puisano ya sethatho • Tshebetso ho ntse ho imatahanngwa le tema ya pele • Diketso tsa baphetwa di be bonolo mme di hlake kalaneng - Ketsiso ya disebediswa tsohle tsa kalaneng ho bopa tikoloho	**Tema ya dingolwa e jwalo ka tshwantshiso ya batjha/tshwantshiso radiyong** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, ho tshwana le ho fapana ha dintho, ho lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, dikapuo, karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, melathothokiso, ditemanathothokiso, • Fonte • Moelelo wa puo ya bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ditema tsa kgokahano tse telele: mohl. Puisano/inthaviu e ngotsweng** • Ditlhokeho tsa sebopeho, setaele, • Baamohedi ba ditaba ba tobilweng, sepheo le maemo • Kgetho ya mantswe • Tshebediso ya puo e loketseng **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi maemong a lentswe:** Mabitsobitso, Bonngwe le bongata Makgethi: mefuta **Mosebetsi maemong a polelo:** Polelomararane e nang le poleloamanyi, Puopehelo le puosebui **Moelelo wa lentswe:** Metso ya mantswe **Matshwao a puo:** Kgutlwanafeelwana, Feelwana, Diabulwadiakwalwa, Kgutlo, Apostrofi, Letshwao la potso

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Mefuta e fapaneng ya puisano ya molomo** Bonketsisane: tsamaiso ya kopano • Selelekela • Tshebediso ya sehalo, lebelo le ho phahama le ho theoha ha lentswe • Tshebediso ya puo • Puo ya mmele e loketseng • Qetelo e nepahetseng **Ho mamela ka kutlwisiso (tema e ngolwang/nehelano ya ditaba tsa TV)** • Hlalosa tshebetso ya ho mamela • Ngola dinoutso • Araba dipotso	**Bala tema mabapi le ho ngola tsebiso/lenanetsamaiso le metsotso** • Bonketsisane • Tshebediso ya puo • Sebopeho • Ho bapala karolo ya hao **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fumana ho se tshwane, ho lekola) **Ho bala/boha bakeng sa kutlwisiso/ ditema tse ngotsweng/tse bohuwang/ dikerafo** • Okola ditema ho fumana moelelo wa sehlooho • Tlodisa ditema mahlo ho fumana dintlha tse tshehetsang • Etsa dikakanyo • Fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho • Dintlha tsa sehlooho le tse tshehetsang • Mohopolo wa hae	**Ditema tse telele tsa kgokahano mohl. tsebiso/lenanetsamaiso le metsotso** • Hlwaya baamohedi ba ditaba le sepheo sa ho ngola; • Nka qeto ka setaele, ntlhakemo le sebopeho sa ho ngola, • Kgetho ya mantswe le dibopeho tsa puo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Maemedi, Masupi, Lerui **Mosebetsi boemong ba lentswe**: Lekgathe lejwale, Lekgathe lefetile, Puosebui le puopehelo, Boetsi le boetsuwa **Moelelo wa lentswe:** Katoloso ya maetsi **Matshwao a puo :** Apostrofi, Tlhaku e kgolo, Feelwana, Kgutlo

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Ho mamela le ho buisana ka ditaba tsa hona jwale tse itshetlehileng ho masedinyana/dikoranta le diatikele tsa makasine** • Sebedisa sehalo, lebelo le ho phahama le ho theoha ha lentswe • Ho sebedisa puo e hlohleletsang/e fehlang maikutlo/e susumetsang • Etsa dikgakollo • Ho tsitlallela melao • Puo ya mmele e loketseng • Selelekela se hohelang le qetelo e matla • Sepheo, sehlopha se tobilweng le maemo **Ho balla hodimo ho hlophisitsweng/ le ho sa hlophiswang o sebedisa koranta** • Tshebediso ya sehalo, lebelo le ho phahama le ho theoha ha lentswe • Sebedisa matshwao a puo hore o tle o be le ditlamorao tse ntle • Puo ya mmele e loketseng	**Ho bala/ho boha bakeng sa tlhahisoleseding (sebedisa tema e kang atikele ya koranta/diatikele tsa makasine/dipuo tse ngotsweng)** • Ho okola ditema ho fumana moelelo wa sehlooho • Ho tlodisa ditema mahlo ho fumana dintlha tse tshehetsang • Etsa dikakanyo • Ntlha le moelelo • Ntlhakemo ya mongodi • Fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho • Puo ya semmuso le e seng ya semmuso • Moelelo o otlolohileng le o patehileng • Dikapuo **Ngola temakutlwisiso**	**Ditema tsa kgokahano tse telele/tse kgutshwane: atikele ya koranta** • Ditlhokeho tsa Sebopeho, setaele • Baamohedi ba ditaba, maemo le sepheo • Kgetho ya mantswe le dibopeho tsa puo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola atikele ya lesedinyana/koranta**	**Mosebetsi boemong ba lentswe*:*** Mabitsokgopolo; Mabitsorarane Makgethi: mefuta **Mosebetsi boemong ba polelo:** Tatelano ya bohlokwa ba dipolelo, Seratswana se hlalosang, Puo e susumetsang le e fehlang maikutlo, Puo e leeme le e nang le tshekamelo e tadimang ditaba ka lehlakore le le leng, Disebediswa tsa bonono **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe, Malatodi, Puo e tobileng, Puo ya bonono, **Matshwao a puo:** Matshwao a qotso, Feelwana, Kgutlo, Matshwao a potso, Elipsese

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 9-10	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Temakutlwisiso e itshetlehileng ho ho faneng ha ditshupiso** • Hlalosa tshebetso ya ho mamela • Ngola dinoutso • Ngola dikarabo **Mefuta e fapaneng ya puisano ya molomo mohl. Ho fana ka ditshupiso/ ditaelo** • Tshebediso ya puo e loketseng • Dipolelo tse kgutshwane tse nang le matla • Ntlha	**Tema ya dingolwa e jwalo ka padi ya batjha/dipalekgutshwe/tshwantshiso/ tshwantshiso ya radiyong** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba • **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fumana ho se tshwane, ho lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso/ dikapuo, karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, melamanathothokiso, ditemanathothokiso • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ngola moqoqo phetelo/o hlalosang** • Ditlhokeho tsa sebopeho, setaele • Baamohedi ba ditaba, maemo le sepheo • Kgetho ya mantswe le dibopeho tsa puo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mabitsorarane, Maemedi, Marui, Maamanyi, Diatikele Makgethi: mefuta **Mosebetsi boemong ba polelo**: Seratswana sa tekolo se bonolo, Dipolelo**,** Lekgathe lefetile, Lekgathe lejwale **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe, Malatodi, Moelelo o totobetseng, Moelelo wa bonono **Matshwao a puo :** Kgutlo, Feelwana, Ditsejana, Diabulwadiakwalwa

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
		Ho bala le ho boha bakeng sa kutlwisiso mohl. ditema tse ngotsweng le tse bohuwang • Ho okola ditema ho fumana moelelo • Ho tlodisa ditema mahlo ho fumana dintlha tse tshehetsang • Ho etsa dikakanyo • Dintlha le mehopolo • Ntlhakemo ya mongodi • Ho fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho • Ntlha le mohopolo • Moelelo o otlolohileng le o patehileng		

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 3		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 3**
Bonketsisane – tsamaiso ya dikopano/ho bala ho hlophis-itsweng le ho bala ho sa hlophiswang/foramo/puisano ya sehlopha	Moqoqo tlhaloso/phetelo Lenanetsamaiso le metsotso	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo KAPA Dingolwa

KEREITE YA 7 KOTARA YA 4				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Puo e sa hlophiswang** Ho hlahisa sebui/ho etsa puo ya teboho/ho pheta ya pale • Kgetha sehlooho se loketseng • Hlophisa tlhahisoleseding ka tsela e hokahaneng • Hlwaya tlotlontswe, dibopeho tsa puo, • Selelekela le qetelo tse phethahetseng Makgetha le melao ya ho bua pontsheng ya batho, dithekenike tsa ho bua, sebopeho **Ho balla hodimo** • Tshebediso ya sehalo, lebelo le ho theoha le ho phahama ha lentswe • Ho hlokomela matshwao a puo bakeng sa kgahlamelo e lokileng • Puo ya mmele e loketseng	**Tema ya dingolwa e jwalo ka padi ya batjha/dipalekgutshwe/tshwantshiso** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fumana ho se tshwane, ho lekola) **Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwiso (sebedisa ditema tse ngotsweng le tse bohuwang)** • Ho okola ditema ho fumana moelelo wa sehlooho • Ho tlodisa ditema mahlo ho fumana dintlha tse tshehetsang • Ho etsa dikakanyo • Ho fumana moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwansho • Dintlha tsa sehlooho tse tshehetsang • Ntlha le mohopolo • Dikakanyo le diqeto • Mohopolo wa hae	**Tema ya kgokahano e telele/e kgutshwane mohl. ho fana ka ditaelo** • Ditlhokeho tsa Sebopeho, setaele • Baamohedi ba ditaba, maemo le sepheo • Kgetho ya mantswe le dibopeho tsa puo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mabitsorarane, Makgethi, Mahlalosi **Mosebetsi boemong ba polelo:** Dipolelonolo; Dipolelorarane; Dipolelwanatlhalosi Dipolelwanakgethi **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe; Malatodi; Moelelo o totobetseng le wa bonono/ bokgabo; Makgethi; Mahlalosi **Matshwao a puo:** Kgutlwanafeelwana; Ditsejana; Kgutlo; Diabulwadiakwalwa

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Ho mamela ka kutlwisiso (tema e ngotsweng/ditaba tse haswang tsa TV)** • Hlalosa tshebetso ya ho mamela • Ngola dinoutso • Ngola dikarabo **Dibopeho tse fapaneng tsa kgokahano ya molomo** **Ngangisano/dipuisano tsa dihlotshwana : buisana ka imeilie/ diphoustara/bukatsatsi/diflayara** • Makgetha le melao • Ho rala, ho fuputsa, ho hlophisa le ho nehelana	**Bala tema e nang le dayari/imeili/ diflayara** • Sebopeho • Tshebediso ya puo • Baamohedi ba tobilweng **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fumana ho se tshwane, ho lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo, karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, melathothokiso, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ditema tsa kgokahano tse telele/ tse kgutshwane mohl. imeili, diphoustara/ho ngola dayaring/ diflayara** • Ditlhokeho tsa sebopeho, setaele, ntlhakemo • Baamohedi ba ditaba, maemo le sepheo • Kgetho ya mantswe le dibopeho tsa puo • Popeho ya dipolelo, bolelele le mefuta ya dipolelo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Hlahisa e le nngwe ya ditema tse boletsweng ka hodimo**	**Mosebetsi wa lentswe boemong:** maemedi, mabotsi, masupi, mabitsohohle, maetsi, maakaretsi Makgethi: mefuta, dihlongwapele, dihlongwanthao Metso. **Mosebetsi boemong ba polelo:** Puosebui, Dipotso tse otlolohileng, Lehokamoetsi, Dipolelo tse kgutsufaditsweng, Dipotso tse sa hlokeng ho arajwa **Moelelo wa lentswe:** Malatodi; Moelelo o totobetseng, Moelelo wa puo ya bonono **Matshwao a puo:** Matshwao a qotso, Matshwao a potso, Feelwana, Matshwao a makalo, Fonte

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a ho mamela le ho bua** **Temakutlwisiso e mamelwang** • Hlalosa tshebetso ya ho mamela • Ho ngola dinoutso • Araba dipotso **Puo e hlophisitsweng** • Tshebediso ya sehalo, lebelo le ho phahama le ho theosa ha lentswe • Tshebediso ya puo e hlohleletsang/e fehlang maikutlo/e susumetsang • Tshebediso ya dikgakollo • Latela melao ya tshebediso ya puo • Puo ya mmele e loketseng • Selekela le qetelo tse phethahetseng • Sepheo, baamohedi ba ditaba ba tobilweng le maemong	**Bala tema ya dingolwa e jwalo ka padi ya batjha/dipalekgutshwe/ tshwantshiso/ditshomo** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Dithothokiso: Dithothokiso tse baletsweng** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo, karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, melathothokiso, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Manollo ya thothokiso:** • Melathothokiso, mantswe, ditemanathothokiso, kgokahano ya mela, phetapheto, fonte • Moelelo o akantsweng le otlolohileng	**Poeletso le boitokisetso ba ditlhahlobo** **Meqoqo** **Mohato wa boitokisetso** • Ditlhokeho tsa sebopeho, setaele • Baamohedi ba ditaba, maemo le sepheo • Kgetho ya mantswe le dibopeho tsa puo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mathusi, Maetsi, makgethi: mefuta **Mosebetsi boemong ba polelo:** Leeme, Ditumelo tse seng tsa nnete, Ho sekamisa ditaba, Dipolelo tsa puo e fehlang le e hlohleletsang maikutlo, Dipotso tse sa hlokeng ho arajwa **Moelelo wa lentswe:** Mahlasosonngwe, Malatodi, Boemong **Matshwao a puo:** Kgutlo, Feelwana, Matshwao a makalo, Matshwao a qotso

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Poeletso le boitokisetso ba ditlhahlobo** **Ho bua:** • Puo e hlophisitsweng/ngangisano/ inthaviu/moqoqo kapa puisano • Ho bala ho hlophisitsweng • Ho bala ho sa hlophiswang **Ho mamela** • Temakutlwisiso e mamelwang	**Poeletso le boitokisetso ba ditlhahlobo** **Ho bala** • Ho bala ho hlophisitsweng • Ho bala ka kutlwisiso • Kakaretso • Dingolwa: - Padi/dipalekgutshwe/ditshomo/ - Tshwantshiso/ho ithuta ka difilimi - Dithothokiso	**Poeletso le boitokisetso ba ditlhahlobo** **Ho ngola:** • Ditema tsa kgokahano	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Maemedi, Dikutu **Mosebetsi boemong ba polelo** Dipolelonolo, Dipolelorarane, Lehokamoetsi, Moetsi, Mokgwa wa dipotso tsa tatolo, **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe, Malatodi, Moelelo o totobetseng, Moelelo wa puo ya bonono. **Matshwao a puo**

MESEBETSI YA TEKANYETSO LE TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG KOTARA YA 4		
BEKE YA 9-10	**MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO**	**MOSEBETSI WA 2: TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**
Ho balla hodimo/ngangisano/puisano ya sehlopha/puo e hlophisitsweng/puo e sa hlophiswang		Pampiri ya 1 : Tsa molomo Pampiri ya 2 : Temakutlwisiso, Puo le Dingolwa (dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (hora e le 1)

KEREITI YA 8 KOTARA YA 1				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mawa a ho mamela le ho bua:** **Puisano ka sehlopha –** ho lahlela mehopolo; ho kgetha mehopolo e loketseng, ho hlahlamanya mehopolo ya sehlooho **Tema e mamelwang** • Ho rekota mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang ka ho ngola dinoutso, • Ho arolelana mehopolo le boitemohelo le ho bontsha kutlwisiso ya dikgopolo. • Hlwaya dithekniki tsa puo e hlohleletsang/susumetsang • Ho araba dipotso	**Ditema tsa dingolwa jwalo ka dipalekgutshwe tsa batjha** • Puisano ka kakaretso ka makgetha a sehlooho: baphetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mopheti, le mookotaba. **Tshebetso ya ho bala:** Hlahisa baithuti ho: • **Mawa a tema**– dihlooho, dihloohwana, mantswetlhaloso, ditlhakisetso, • **Dikarolo tsa buka** – leqephe la sehlooho, leqephe la dikahare, dikgaolo, lenane la mantswe le ditlhaloso tsa wona, dikahare, dihlomathiso, difutunoutso **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Ka nako ya ho bala (makgetha a ditema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, batla phapang, lekola)	**Ngola moqoqo : o hlalosang/o tebisang maikutlo** • Kgetho ya mantswe, • Maikutlo a hao le setaele, • Tlhaloso e hlakileng, • Sehalo • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang, • Dimmapa tsa monahano ho hlophisa le ho hokanya mehopolo, **Nehelana ka moqoqo bakeng sa tekolo.** **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola moqoqo o latela tshebetso ya ho ngola.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mahlalosi a sebaka **Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Tumellano ya moetsi- leetsi, Sebopeho sa polelo, Mefuta ya dipolelwana Dikarolo tsa puo **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe, Malatodi, Moelelo o totobetseng, Moelelo wa bonono. **Matshwao a puo:** Kgutlo; Feelwane; Letshwao la potso; Matshwao a qotso; Letshwao la makalo;

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3 - 4	**Mawa a ho mamela le ho bua:** **Mamela puo ka mopresidente/setho sa leloko se nang le tshusumetso.** • Buisanang ka makgetha a puo e hlophisitsweng • Hlwaya le ho hlalosa tshebediso ya puo. • Hlwaya le ho buisana ka makgetha a puo. **Puo e hlophisitsweng** • Kgetha sehlooho se loketseng • Bokella tlhahisoleseding ka kgokahano. • Hlwaya tlotlontswe e nepahetseng le sebopeho sa puo. • Lokisa selelekela le qetelo e tse loketseng • Ikwetlise • Nehelana	**Bala puo.** • Hlwaya le ho buisana ka makgetha a sehlooho. • Ho sekaseka tshebediso ya puo. • Ho hlwaya le ho buisana ka puo e fehlang maikutlo le e susumetsang. • Ho sekaseka selelekela le qetelo. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Mawa a ho bala:** Ho bala ho tataiswang, ho bala ka sehlopha, ho bala ka boikemelo. **Ho bala/Ho lekola ditema tse ngotsweng/bohuwang tsa kutlwisiso** • Ho okola le ho tlodisa mahlo • Ho bala ka ho teba. • Sepheo le sehlopha se tobilweng. • Ho akanya ka moelelo kapa sephetho. • Hlwaya puo e susumetsang/ hlohleletsang • Kgahlamelo ya moelelo ke baka la kgetho le tlohela temeng. • Ka moo puo le ditshwantsho di bopang le ho bontsha dintho tse bohlokwa • Kgahlamelo ya moelelo o tliswang ke tshebediso mofuta wa fonte le boholo, dihloohwana le mantswetlhaloso	**Ngola puo.** **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola puo** • Hlalosa ditlhoko tsa ho ngolwa ha moqoqo wa tlhaloso. • Hlwaya baamohedi ba sengolwa. • Nka qeto ka setaele, sepheo le sebopeho • Sebedisa mantswe a loketseng • Selelekela ho tswelapele, sehlohlolo • Qetelo	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mabitsokgoboka, Botona le botshehadi, Nyenyefatso Maetsi: Makgethi **Mosebetsi o boemong ba polelo:** Polelo ya sehlooho Polelwanabitso Mabitso, Polelwanatlhalosi Polelwanakgethi. Makopanyi, Puo e hlohleletsang Puo e susumetsang. **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe, Malatodi, Moelelo o tobileng, Moelelo wa bonono **Matshwao a puo:** Letshwao la lekgotsi, Letshwao la potso, Feelwane, Kgutlo. **Dikgutsufatso** – Ditlhaku tse qalang, Akronimi,

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5 - 6	**Mawa a ho mamela le ho bua:** **Puisano ka sehlopha ka ditema tsa ditshwantsho, kutlo le pono/dimidia tse ngatangata** • Qholotsa tsebo ya boitshetleho. • Lekanya sepheo sa tema • Batla moelelo. • Ho utlwisisa tema • Ngola dinoutso • Ho utlwisisa molaetsa. **Temakutlwisiso e mamelwang (medumo feela)** • Ho rekota mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang ka ho ngola dinoutso, lenanennetefatso, dikgutsufatso, ho hlalosa ntho ka tsela e nngwe, le ho pheta hape. **Bopa ketsahalo e hape:** • Ho dumellana ka moelelo o bonwang. • Ho etsa bonketsisane ba dipono tse pedi, jj.	**Ditema tsa dingolwa jwalo ka padi/ palekgutshwe, tshwantshiso.** • Makgetha a sehlooho a ditema tsa dingolwa: jwalo ka baphetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, disebediswa tsa bonono le bokgabo, karaburetso, raeme/morumo, morethetho • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, ditemanathothokiso, • Fonte. • Moelelo wa puo ya bonono • Thanyo/Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ditema tsa kgokahano** **Mangolo (la setswalle/leo e seng la semmuso)** • Makgetha a tema • Tshebediso ya puo • Setaele • Selelekela le qetelo/sephetho **Ngola lengolo o itshetlehile ka ketso e tsosolosang se bohilweng.** **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mahlalosi a mokgwa, Mahlalosi a nako; Botona le botshehadi Makgethi **Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Sebopeho sa polelo; Polelwanatlhalosi le Polelwanakgethi, Tatolo **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosonngwe, Malatodi, Moelelo o patehileng Moelelo wa bonono **Matshwao a puo:** Kgutlo, Feelwane. Tlami Kgutlwana

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6		**KAPA** **Ho bala/ho lekola bakeng sa temakutlwisiso (mawa)** • Ho okola le ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Ho akanya moelelo le qetelo/ sephetho. • Ho sekaseka puo e hlohleletsang. • Kgahlamelo ya moelelo ka baka la kgetho le tlohela moelelong wa tema. • Ho akanya moelelo wa mantswe ka ho sebedisa bokgoni ba ho a hlasela • Ntlha le mohopolo		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7 - 8	**Mawa a ho mamela le ho bua:** **Puo e sa hlophiswang ka atikele ya koranta kapa makasine.** • Ho hlopha tlhahisoleseding ka momahano. • Hlwaya tlotlontswe e nepahetseng le sebopeho sa puo. • Araba tema. • Selelekela le qetelo/sephetho se loketseng. **Puisano ya Foramo/Puisano ka sehlopha ka atikele ya koranta/ makasine.** • Makgetha a ditema. • Melao le sebopeho sa tema. • Tatelano ya mantswe • Rejistara le setaele.	**Ho bala atikele ya koranta/makasine** • Makgetha a sehlooho a ditema tsa dingolwa: : jwalo ka baphetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, disebediswa tsa bonono le bokgabo, karaburetso, raeme/morumo, morethetho • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, ditemanathothokiso, • Fonte. • Moelelo wa puo ya bonono • Thanyo/Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ditema tsa kgokahano** **Tlaleho/Raporoto/atikele ya makasine** • Makgetha a tema • Tshebediso ya puo • Setaele • Selelekela le qetelo/sephetho **Ngola tlaleho/atikele ya makasine ka ketso e qholotswang ke pono.** **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Maetsisamodumo Malahlelwa **Mosebetsi o boemong ba polelo:** Polelonolo; Lekgathe Lejwale tense; Lekgathe Lefetile Makgethi Mahlalosi; Puo e leeme Puo e nkang lehlakore **Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Maele; Lentswe maemong Moelelo o tobileng Moelelo o patehileng/akantsweng **Matshwao a puo**: Feelwane; Kgutlo; Matshwao a qotso, Matshwao a makgotsi, Apostrofi Elipsese

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 9 - 10	**Mawa a ho mamela le ho bua:** **Mosebetsi wa molomo: Inthaviu/ho tlatsa raporoto ya tsa potso/puisano ka sehlopha.** • Fuputsa sehlooho. • Hlophisa dingolwa ka momahano mme o nto tshehetsa ka mehlala • Hlwaya le ho kgetha tlotlontswe, thutapuo le melao. • Lokisa selelekela le qetelo/sephetho tse loketseng. **Temakutlwisiso e mamelwang.** • Ho rekota mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang ka ho ngola dinoutso. • Ho arolelana mehopolo le boitemohelo le ho bontsha kutlwisiso ya dikgopolo. • Hlwaya dithekiniki tse hlohleletsang • Ho araba dipotso.	**Bala tlaleho ya bofuputsi.** • Makgetha a sehlooho a raporoto/ tlaleho • Moralo • Tshebediso ya puo **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, disebediswa tsa bonono le bokgabo, karaburetso, raeme/morumo, morethetho • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, ditemanathothokiso, • Fonte. • Moelelo wa puo ya bonono • Thanyo/Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Tema ya kgokahano mohl. Tlaleho ya bofuputsi.** • Sepheo, sehlopha seo le se tobilweng le sebopeho. • Melao ya diratswana • Makopanyi bakeng sa momahano. • Ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, botelele le sebopeho. • Setaele sa semmuso. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola tlaleho kapa raporoto ya bofuputsi.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mathusi **Mosebetsi o boemong ba polelo:** Sebopeho sa polelo; Lekgathe Lejwale le Lefetile Puo e leeme; Puo e nkang lehlakore Puo e tadimang ditaba ka lehlakore le le leng. **Moelelo wa lentswe:** Mahlalosi, Malatodi, Lentswe maemong Moelelo o otlolohileng Moelelo o patehileng/akantsweng **Matshwao a puo** Masakana Dikgutlwana Tlami

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 1		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 1**
Puisano ka sehlopha/Puo e sa hlophiswang/Puo e hlophisitsweng/Foramo/Puisano ya sehlopha/inthaviu	Moqoqo wa tlhaloso/o tebisang maikutlo Tlaleho/Atikele ya koranta	Puo le Temakutlwisiso

KEREITI YA 8 KOTARA YA 2				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
1-2	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Temakutlwisiso e mamelwang:** • Ho mamela ditaelo/ditshupiso • Ho Ngola dinoutso • Ho araba dipotso. Mefuta e fapaneng ya dikgokahano, mohl. puo e sa hlophiswang ya ho beha ditaba/puo. **Ho fana ka ditaelo:** • Makgetha a tema • Puo le melao • Puo ya mmele	**Ho bala tema ya tlhahisoleseding e nang le ditshwantsho, mohl. Dimmapa, matshwao a lefatshe, dikala.** • Sebopeho • Tshebediso ya puo • Makgetha **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) • Thothokiso • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, disebediswa tsa bonono le bokgabo, karaburetso, raeme/morumo, morethetho • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, ditemanathothokiso, • Fonte • Moelelo wa puo ya bonono • Thanyo/Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/Ho lekola ditema tse bohuwang** • Ho okola • Ho bala ka botebo. • Ho akanya • Ho ngola kgutsufatso (sebedisa mmapa wa monahano.)	**Tema ya kgokahano, mohl. Ditshupiso/ditaelo.** • Sebopeho se nepahetseng. • Hlophisa dikahare (mmapa wa monahano) • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Melao ya diratswana. • Tatelano e nepahetseng ya diratswana ho bontsha momahano. • Makopanyi bakeng sa momahano • Melao ya puo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola tema ya taelo.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Makgethi: Dikgato tsa papiso Mabitsohohle Mabitsobitso; Makopanyi **Mosebetsi o boemong ba polelo:** Polelo ya sehlooho, Setatemente, Makgathe, setatemente sa sehlooho le se tshehetsang, dipolelo tse bonolo le tse rarahaneng. **Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Mahlalosonngwe, Lentswe maemong **Matshwao a puo le mopeleto:** Dipaterone tsa mopeleto, Kgutlo, Feelwane. Matshwao a qotso

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Dipuisano tsa phanele/foramo (moifo) :** • Bontsha dikarolo • Dibui di a fapanyetsana • Hlalosa ntlhakemo le ho dumellana • Sebedisa puo e loketseng, setaele le rejistara. **Ngangisano** • Bontsha dikarolo • Ithute melao ya ditema. • Dibui di a fapanyetsana • Hlalosa ntlhakemo le ho dumellana • Sebedisa puo e loketseng, setaele le rejistara. • Ho ikwetlisa	**Tema ya sengolwa jwalo ka e rekotilweng ya foramo ya televishene, radiyo, ka ho etsisa.** • Makgetha a sehlooho a tema. • Tshebediso ya puo • Sebopeho • Baphetwa ba sehlooho. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, disebediswa tsa bonono le bokgabo, karaburetso, raeme/morumo, morethetho • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, ditemanathothokiso, • Fonte. **Ho bala/ho sheba bakeng sa kutlwisiso (sebedisa ditema tse bohuwang le/kapa tse ngolwang jwalo ka dikhathunu/dikhomiki.** • Ho okola ditaba • Ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Ho etsa dikakanyo (baphetwa, sebaka, molaetsa) tikoloho • Ho akanya mantswe a sa tlwaelehang ka ho sebedisa bokgoni ba tlhaselo ya mantswe. • Puo e hlohleletsang.	**Ho ngola dayaloko** **Melao ya dirapa** • Sebopeho • Polelo ya selelekela. • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Tatelano le momahano. • Kgetho ya mantswe le matshwao a puo • Melao ya puo. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola puisano/dayaloko**	**Mosebetsi boemong ba lentswe** Maetsi **Mosebetsi o boemong ba polelo:** Lekgathe Lejwale; Lekgathe Lefetile; Moelelo o fehlang maikutlo Moelelo o susumetsang; Sebopeho sa polelo; Tatolo; Polelo e ho sebopeho sa potso. **Matshwao a puo**: Moelelo o fehlang maikutlo; Mahlalosonngwe; Malatodi; Dihomonime; Homonime; **Matshwao a puo le mopeleto:** Melao ya mopeleto Dipaterone tsa mopeleto

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Temakutlwisiso e mamelwang** • Tshebetso ya ho mamela. • Dikarabo tse ngolwang **Inthaviu** • Ho ruta makgetha le melao. • Ho etsa moralo le diphuphutso. • Ho kgetha setaele, rejistara le tlotlontswe. • Ho fapanyetsana. • Dithekniki tsa ho susumetsa	**Ditema tsa dingolwa jwalo ka tshwantshiso/papadi.** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka baphetwa, ketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Mawa a sehlooho a dithothokiso. • Sebopeho sa kahare sa dithothokiso, mekgabisopuo, karaburetso, morumo, morethetho • Sebopeho sa kantle sa dithothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Temakutlwisiso e balwang. Inthaviu:** • Ho okola le ho tlodisa mahlo. • Ho bala ka botebo • Ho akanya • Ho akanya moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe. • Dintlha le mohopolo. • Ntlhakemo ya mongodi. • Moelelo o akanyang.	**Tema ya kgokahano, mohl. Inthaviu e ngolwang** • Sebopeho se nepahetseng le makgetha. • Hlophisa dikahare (mmapa wa mohopolo) • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Melao ya diratswana. • Tatelano e lokileng ya diratswana ho netefatsa momahano. • Makopanyi le momahano. • Melao ya puo. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola inthaviu.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mahlalosi a sebaka **Mosebetsi o boemong ba polelo:** Tatelano e nepahetseng ya mantswe; Dipolelo tse sebopehong sa potso; Pebofatso Sebopeho sa polelo; Dikao; **Moelelo wa lentswe**: Moelelo wa bonono; Moelelo o patehileng; Lentswe maemong Lentswe le moelelo o fetang nngwe **Matshwao a puo le mopeleto:** Dikgutsufatso – Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso di sa etse moelelo. (Initialism) Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso empa di etsa moelelo (acronym) Mabitso a kgaolwang ho a kgutsufatsa mme a sebediswa le ho nkwa a se a le jwalo (clipped) Mantswe a kgaolwang hore a be mokgutshwane feela (truncation) Kgutsufatso Dipolelo tse sebopehong sa potso; Matshwao a potso; Dikgutlo; Feelwane;

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Temakutlwisiso e mamelwang (tema eo e seng ya nnete mohl. atikele ya koranta)** • Mamela bakeng sa kutlwisiso. • Ngola dinoutso • Araba dipotso. **Puisano ka sehlopha:** • Bontsha dikarolo • Dibui di a fapanyetsana. • Hlalosa ntlhakemo le ho fihlella tumellano. • Sebedisa puo e nepahetseng, setaele le rejistara.	**Tema ya dingolwa jwalo ka padi ya batjha/palekgutshwe.** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka baphetwa, ketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa. **Mawa a ho bala temakutlwisiso.** • Sepheo le sehlopha se tobilweng. • Ho etsa dikakanyo. • Ho fana ka mohopolo wa hao. • Bontsha phapang mahareng a ntlha le mohopolo. • Moelelo o akanyang.	**Ngola tekolobotjha ya pale.** • Sebopeho sa tema • Makgetha le melao. • Tatelano ya mantswe • Rejistara • Baamohedi • Sehalo **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Dihlongwapele le dihlongwanthao **Mosebetsi o boemong ba polelo:** Sebopeho sa polelo; Mofuta wa polelo; Makgathe; Pebofatso Maele **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe, Malatodi, Dihomonime; Diparonime. **Matshwao a puo le mopeleto:** Melao ya mopeleto Dikgutsufatso – Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso di sa etse moelelo. (Initialism) Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso empa di etsa moelelo (acronym) Mabitso a kgaolwang ho a kgutsufatsa mme a sebediswa le ho nkwa a se a le jwalo (clipped) Mantswe a kgaolwang hore a be mokgutshwane feela (truncation) Kgutsufatso

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 2			
BEKE YA 9-10	**MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO**	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TLHAHLOBO YA BOHARE BA SELEMO**
	Temakutlwisiso e mamelwang/Ditshupiso/Puisano ya foramo/phanele/ngangisano.	Inthaviu/Tema ya ditaelo/Tekolobotjha ya pale	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa Pampiri ya 3: Ho ngola

KEREITI YA 8 KOTARA YA 3				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Temakutlwisiso e mamelwang (sebedisa dayaloko e rekotilweng)** • Ngola dinoutso - Puo le matla - Sehalo - Maikutlo - Selelekela le sephetho/qetelo • Ho araba dipotso. **Puisano ka sehlopha/dayaloko.** • Bontsha dikarolo • Dibui di a fapana • Hlalosa ntlhakemo le tumellano. • Sebedisa puo e loketseng, setaele le rejistara • Ho nehelana.	**Tema ya dingolwa jwalo ka terama/ tshwantshiso/papadi.** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka baphetwa, ketsahalo, puisano, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. Tshebetso ya ho bala. Mawa a pele ho ho bala • **Makgetha a sehlooho a tema**– dihlooho, dihloohwana, mantswetlhaloso, ditlhakisetso, • **Dikarolo tsa buka.**– leqephe la sehlooho, leqephe la dikahare, dikgaolo, lenane la mantswe le ditlhaloso, dikahare, dihlomathiso, difutunoutso, jj. **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa **Mawa a ho bala tema kutlwisiso.** • Sepheo le sehlopha se tobilweng. • Ho etsa dikakanyo • Fana ka maikutlo a hao. • Etsa phapang pakeng tsa ntlha le mohopolo • Moelelo o akanyang.	**Tema ya kgokahano e telele mohl, dayaloko/tekolobotjha.** **Melao ya diratswana** Sebopeho se nepahetseng • Sepheo le sehlopha se tobilweng • Tatelano e nepahetseng ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho etsa bonnete ba momahano. • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo bolelele le sebopeho. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Makgethi: Dikgato tsa papiso Mabitsohohle Mabitsobitso **Mosebetsi boemong ba polelo:** Lekgathe Lejwale Mabotsi Ho sebedisa ditshwayi tsa puo, Puosebui le puopehelo; Lekgathe Lefetile **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe, Diparonime, Moelelo o tobileng, Moelelo o patehileng. **Matshwao a puo le mopeleto:** Dipaterone tsa mopeleto, Melao ya mopeleto Kgutlo, Feelwane, Matshwao a maqotsi.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3 - 4	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Temakutlwisiso e mamelwang:** • Mamela lengolo le yang koranteng • Ngola dinoutso - Tshebediso ya puo - Rejistara - Melao • Arolelanang dinoutso. **Puisano ka sehlopha.** • Amahanya le boitemohelo ba bophelo ba hae • Ho sebedisa tlhahisoleseding e tswang temeng ho araba dipotso. • Ho buisana ka tsa maemo a phedisano, boitshwaro le boleng ba setso ho tswa temeng. • Ho nka karolo ho puisano ka sehlopha. - Ho fana ka sebaka - Ho dula sehloohong. - Ho botsa dipotso.	**Bala koranta/atikele ya makasine ka ditaba tsa jwale/maemo tsa phedisano.** • Sebopeho • Makgetha a tema • Tshebediso ya puo. • Sehalo • Tatelano **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa. **KAPA** **Papadi ya motho a le mong** Bonnyane sebedisa • Temakutlwisiso e le nngwe ho tswa bukatharollong/FTM • Tema e le nngwe ya dingolwa - Hlalosa poloto, sekapoloto, ho bopa mophetwa, kgohlano le karabelo ya botshwantshisi tshwantshiso. - Ho bontsha mookotaba, maikutlo le sehalo.	**Tema ya kgokahano: lengolo le yang koranteng.** • Melao ya diratswana • Sebopeho se nepahetseng. • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang le sehlopha se tobilweng. • Tatelano e nepahetseng ya dipolelo • Ho sebedisa makopanyi bakeng sa momahano. • Ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, botelele le sebopeho. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola lengolo le yang koranteng.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mahlalosi a mokgwa Mahlalosi a sebaka. **Mosebetsi boemong ba polelo:** Dipolelonolo; Dipolelomararane; Sebopeho sa dipolelo; Tshebediso ya puo e hlohleletsang le e susumetsang; Puo e leeme, Puo e nkang lehlakore **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe; Dihomonime; Diparonime **Matshwao a puo le mopeleto:** Dipaterone tsa mopeleto, Kgutlo; Elipsese Tlhaku tse kgolo

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5 - 6	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Puo e sa hlophiswang** • Bokgoni ba ho bua setjhabeng. • Moralo, phuphutso le ho tlhophiso. • Ho nehelana : sehalo, tlhahiso ya lentswe, qapodiso, ho tadima baamohedi mahlong, tshebediso ya ditho tsa mmele, • Tshebediso ya puo: Tlotlontswe. • Setaele le rejistara. **Puo e hlophisitsweng.** • Ho ikwetlisetsa bokgoni bo ka hodimo. • Ho ntsha maikutlo ka puo ya e mong le e mong. • Ho mamela puo e etswang setho sa setjhaba se tsebahalang. • Ho ntsha maikutlo ka puo.	**Tema ya dingolwa jwalo ka nobele ya batjha/palekgutshwe/tshwantshiso.** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka baphetwa, ketsahalo, puisano, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/ho sheba bakeng sa kutlwisiso (sebedisa ditema tse bohuwang le/kapa tse ngolwang jwalo ka dikhathunu/dikhomiki.** • Ho okola tema • Ho tlodisa tema mahlo • Ho badisisa ka botebo • Ho etsa kakanyo ka (baphetwa, tikoloho, molaetsa) • Ho etsa dikakanyo ka mantswe a sa tlwaelehang ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe. • Puo e fehlang maikutlo	**Tema ya kgokahano: Lengolo la semmuso/setswalle.** • Sebopeho se nepahetseng. • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang le sehlopha se tobilweng. • Tatelano e nepahetseng ya dipolelo • Ho sebedisa makopanyi bakeng sa momahano. • Ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, botelele le sebopeho **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola lengolo**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Makgethi, Mahlalosi, Dikgutsufatso, Metso, Dihlongwapele Dihlongwanthao. **Mosebetsi boemong ba polelo:** Polelonolo; Polelomararane; Lefetile Letswelli; Letlang Letswelli; Sebopeho sa polelo; Puo e fehlang maikutlo Puo e susumetsang Tshebediso ya puo Ntlha le mohopolo Puo e leeme Puo e nkang lehlakore **Matshwao a puo le mopeleto**: Melao ya mopeleto Dipaterone tsa mopeleto

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7 - 8	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Ho mamela bakeng sa tlhahisoleseding** • Ho mamela tema ya tlhahisoleseding. • Mamela nehelano, tshebediso ya puo, lebelo le tlhahiso ya lentswe. • Mamela mola wa pale. • Buisana le motswalle. • Ho qoqa pale • Kgetha pale. • Etsa moralo le diphuphutso. • Kgetha setaele, rejistara le tlotlontswe. • Nehelana ka pale.	**Tema ya dingolwa jwalo ka palekgutshwe, nobele.** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka baphetwa, ketsahalo, puisano, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa **Temakutlwisiso e mamelwang: : (tema ho tswa temeng ya dingolwa e kgethetsweng)** • Ho okola tema, ho e tlodisa mahlo, ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho badisisa ka botebo • Ho etsa kakanyo • Moelelo wa mantswe • Ntlhakemo ya mongodi. • Ntlha le mohopolo • Moelelo o fehlang maikutlo	**Ngola tema ya dingolwa: palekgutshwe** • Sebopeho se nepahetseng. • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang le sehlopha se tobilweng. • Tatelano e nepahetseng ya dipolelo • Ho sebedisa makopanyi bakeng sa momahano. • Ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, botelele le sebopeho **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Bopa pale ya hao o sebedisa tshebetso e hlalositsweng:** Pale e ntle e badilweng/ phatlaladitsweng ka phaposing.	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mabitsohohle Mabitsobitso **Mosebetsi boemong ba polelo**: Makgathe; Dipolelo; Maele le dikapolelo; Polelwanakgethi; Polelwanatlhalosi; **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe; Malatodi; Dihomonime; **Matshwao a puo le mopeleto**: Dipaterone tsa mopeleto; Elipsese Matshwao a puo dikgutsufatsong

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 9 - 10	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Ho mamela tema e balwang hodimo ho tswa ho palekgutshwe.** • Tema e rekotilweng e a bapalwa. • Bokgoni bo nepahetseng ba ho bala bo bontshwa baithuti. • Ho sebedisa matshwao a puo ho tema e balwang. • Ho kwala le ho bula. **Ho balla hodimo ho hlophisitsweng.** • Kgetha tema e tlilweng ho balwa hodimo. • Sebedisa bokgoni bo loketseng ba ho bala jwalo ka sehalo, volumo, lebelo, lentswe le nepahetseng, qapodiso, bokgeleke. • Ho ikwetlisa • Bala tema.	**Bala tema ya dingolwa jwalo ka palekgutshwe/nobele.** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka baphetwa, ketsahalo, puisano, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/ho sheba bakeng sa kutlwisiso (sebedisa ditema tse bohuwang le/kapa tse ngolwang jwalo ka dikhathunu/dikhomiki.** • Ho okola tema • Ho tlodisa tema mahlo • Ho badisisa ka botebo • Ho etsa kakanyo ka (baphetwa, tikoloho, molaetsa) • Ho etsa dikakanyo ka mantswe a sa tlwaelehang ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe. • Puo e fehlang maikutlo	**Ho ngola moqoqo: wa ngangisano/ tlhaloso.** • Kgetho ya mantswe. • Lentswe la hao le setaele • Tlhaloso e hlakileng • Sehalo • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Dimmapa tsa monahano ho hlophisa mohopolo o momahaneng. • Nehelana ka moqoqo bakeng sa tekolo. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola moqoqo o latela tshebetso ya ho ngola.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Mabitsohohle Mabitsorarane **Mosebetsi boemong ba polelo**: Seratswana se lelekelang; Seratswana se hlalosang, Seratswana se qetellang; Sebopeho sa dipolelo; Mefuta ya dipolelo **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe, Malatodi; Dihomonime; **Matshwao a puo le mopeleto**: Dipaterone tsa mopeleto; Matshwao a fapaneng a puo.

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 3		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 2**
Dayaloko/puo e hlophisitsweng/puo e sa hlophiswang/ho pheta pale/ho bala ho hlophisitsweng	Moqoqo wa phetelo/kgang Lengolo la setswalle/Dayaloko	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo.

KEREITI YA 8 KOTARA YA 3				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1 - 2	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Tema e mamelwang (jwalo ka ho mamela tema e ngotsweng/ ya kutlo le pono)** • Hlwaya mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Ngola dinoutso. • Arolelana mehopolo le boitemohelo le ho bontsha kutlwisiso ya dikgopolo. • Hlwaya puo e hlohleletsang/dithekniki tse ha ho hlokahala. • Araba dipotso. **Puisano: Ho buisana ka atikele ya koranta/makasine** • Bontsha dikarolo • Ho ithuta melao ya ditema. • Dibui di a fapanyetsana • Hlalosa ntlhakemo le phihlello ya tumellano. • Sebedisa puo e loketseng, setaele le rejistara.	**Bala atikele ya koranta/makasine.** • Sebopeho • Tshebediso ya puo • Mawa a tema • Tatelano. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/tekolobotjha ya tlhahisoleseding o sebedisa:** **ditema tse ngolwang/bohuwang/tsa mediya tse ngatangata** • Ho bala ka botebo • Ho etsa dikakanyo • Ho bopa setshwantsho sa monahano. • Moelelo wa mantswe. • Ntlha le mohopolo. **Ho ngola kgutsufatso.**	**Tema ya kgokahano e telele mohl. atikele ya koranta/makasine** • Sebopeho se nepahetseng. • Sepheo. • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Tatelano e nepahetseng ya dipolelo. • Ho sebedisa makopanyi bakeng sa momahano. • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, botelele le sebopeho. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola atikele ya koranta/ makasine.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Bonngwe le bongata; Botona le botshehadi; Nyenyefatso **Mosebetsi boemong ba polelo**: Puosebui le puopehelo; Mabotsi; Ntlha le mohopolo; Sebopeho sa polelo; Dipolelo; Meelelongata; Botona le botshehadi **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe; Malatodi; Pebofatso; Dihomonime; Moelelo o totobetseng le wa bonono **Matshwao a puo le dipaterone tsa mopeleto:** Matshwao a qotso, Dipaterone tsa mopeleto

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3 - 4	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Ngangisano** • Bontsha dikarolo • Ho ithuta melao ya ditema. • Dibui di a fapanyetsana • Hlalosa ntlhakemo le phihlello ya tumellano. • Sebedisa puo e loketseng, setaele le rejistara. • Ho ikwetlisa **Puisano ka sehlopha**: • Bontsha dikarolo • Ho ithuta melao ya ditema. • Dibui di a fapanyetsana • Hlalosa ntlhakemo le phihlello ya tumellano. • Sebedisda ya puo, setaele le rejistara tse loketseng.	**Ditema tsa dingolwa jwalo ka nobele/ palekgutshwe/tshwantshiso.** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka baphetwa, ketsahalo, puisano, poloto, kgohlano, boitshetleho, tikoloho, mopheti, mookotaba. **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso.** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. • Mookotaba le molaetsa **Temakutlwisiso e balwang: (tema ho tswa bukakgakollong)** • Ho okola le ho tlodisa mahlo, ho bopa setshwantsho sa monahano. • Ho bala ka botebo. • Ho akanya. • Moelelo wa mantswe. • Ntlhakemo ya mongodi. • Ntlha le mohopolo. • Moelelo o akanyang. **Ho ngola kgutsufatso ka tsela ya seratswana kapa dintlha.**	**Ngola tema ya kgokahano: ho ngola dayaring.** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Tatelano e nepahetseng ya dipolelo. • Ho sebedisa makopanyi bakeng sa ho tlisa momahano. • Ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, botelele le sebopeho. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ho ngola dayaring.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Maemedi Dikao - Sekaopeho Sekaotaelo Sekaokgoneho Sekaoho Sekaokgethi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Makgathe; Mefuta ya dipolelo; Sebopeho sa polelo; Puosebui le puopehelo Dipolelo tsa dipotso Ntlha le mohopolo Moelelongata Botona le botshehadi. **Moelelo wa lentswe**: Moelelo o tobileng le wa bonono **Matshwao a puo le mopeleto**: Dipaterone tsa mopeleto, Matshwao a puo

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5 - 6	**Mawa a ho mamela le ho bua.** **Ho mamela tema e balwang hodimo.** • Bapala tema e rekotilweng • Bokgoni bo loketseng ba ho bala bo bontshwa baithuti. • Ho sebedisa matshwao a puo ho tema e balwang • Selelekela le sephetho/qetelo. **Puisano/Dayaloko e tswang temeng e balwang hodimo.** Nka diqeto ka sehlooho • Ho boeletsa melao • Ho sebedisa matshwao a mong a ho bontsha puo ho ntshetsa dayaloko pele. • Dikarolo tsa bankakarolo • Ho kwala le ho bula • Ho ikwetlisa • Ho nehelana	**Tema ya dingolwa jwalo ka tshwantshiso/papadi** **Tshebetso ya ho bala** • Pele ho ho bala (hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, tekolo) **Thothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso. • Sebopeho sa kahare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, morumo le morethetho. • Sebopeho sa kantle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana • Fonte • Moelelo wa bonono. • Maikutlo. **Temakutlwisiso e balwang: mohl. Dayaloko.** • Sepheo, sehlopha se tobilweng le maemo. • Hlalosa mookotaba/molaetsa • Ho etsa dikakanyo. • Ho fana ka mohopolo wa hao. • Moelelo o tobileng le o akanyang • Tema ya boitshetleho ba maemo a phedisano-sepolotiki le a botjhaba le mongodi.	**Tema ya kgokahano, mohl. raporoto/ tlaleho ya bofuputsi.** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Puo e leeme • Puo e nkang lehlakore • Tshusumetso • Ho nka lehlakore • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang. • Tatelano e nang le moelelo ya dipolelo. • Ho sebedisa makopanyi ho netefatsa momahano. • Ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le sebopeho. **Tsepamisa maikutlo ho tshebetso ya ho ngola.** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola raporoto ya bofuputsi o latela tshebetso ya ho ngola.**	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Maamanyi; Bonngwe le bongata **Mosebetsi boemong ba lentswe:** Ho bapisa Seratswana se phetang Seratswana sa selelekela Seratswana se qetellang Dipolelo; Puo e leeme Puo e nkang lehlakore **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe, Malatodi **Matshwao a puo le mopeleto:** Matshwao a qotso; Dipaterone tsa mopeleto; Matshwao a puo.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7 - 8	**Ho lokisetsa tlhahlobo** **Ho bua:** • Puo e hlophisitsweng/ngangisano/ho pheha kgang/inthaviu/puisano. • Ho bala ho hlophisitsweng • Ho bala ho sa hlophiswang. **Ho mamela** • Temakutlwisiso e mamelwang.	**Ho lokisetsa tlhahlobo.** **Ho bala:** • Temakutlwisiso e balwang • Kgutsufatso • Dingolwa: - Padi/dipalekgutshwe/dingolwa tsa boholoholo - Tshwantshiso/thuto ya filimi - Dithothokiso	**Ho lokisetsa tlhahlobo.** **Ho ngola:** • Moqoqo • Ditema tsa kgokahano tse telele • Ditema tsa kgokahano tse kgutshwane	**Mosebetsi boemong ba lentswe:** Poeletso **Mosebetsi boemong ba polelo**: Poeletso **Moelelo wa lentswe**: Poeletso **Matshwao a puo le mopeleto**: Poeletso

TEKANYETSO YA SEMMUSO LE TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG YA KOTARA YA 4		
BEKE YA 9 - 10	**MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO**	**MOSEBETSI WA 2: TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**
	Ngangisano/puisano/puisano ya sehlopha/dayaloko	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa Pampiri ya 3: Ho ngola

KEREITE YA 9 KOTARA YA 1				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Puisano ya sehlopha**: Ho mamela/ shebella papatso le ho buisana ka yona • Sehalo • Lebelo • Tshebediso ya puo e fehlang maikutlo le hlohleletsang • Boholo le bonyane ba fonte • Puo ya mmele **Tekokutlwisiso ya ho Bala: papatso** • Rekota mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso ka ho Ngola dinoutso • Arolelanang mehopolo le boiphihlelo le ho bontsha kutlwisiso ya dikgopolo • Hlwaya dithekniki tse susumetsang/ tse hlohleletsang • Araba dipotso	**Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso (ditema tse bohuwang tse kang papatso/phoustara/dikhathunu/ diseterepe)** • Ho okola • Ho tlodisa ditema mahlo • Ho bala ka botebo • Iketsetse diqeto (baphetwa, sebaka, tikoloho, molaetsa) • Iketsetse moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka bokgoni ba ho hlasela mantswe • Puo ya maikutlo • Puo ya mmele • Tshebediso ya matshwao a puo le fonte • Pele ho ho bala • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekanya	**Ditema tsa kgokahano:** **Papatso/phoustara** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Makgetha a tema • Tshebediso ya puo • Rejistara **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola papatso/phoustara**	**Matlafatso ya thutapuo e entsweng kereiteng e fetileng ya 8** **Mosebetsi wa boemo ba lentswe:** • Mopeleto le dipaterone tsa mopeleto • Dikgutsufatso **Mosebetsi wa boemo ba polelo:** • Sebopeho sa polelo; mabitso, makgethi, maemedi • Lehokedi • Dipolelo tse bonolo

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 1-2		**Ditema tsa dingolwa tse kang padi ya batjha/dipalekgutshwe/terama** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) - Utolla makgetha a dingolwa jwalo ka dihlooho, dihloohwana, ditshupiso, boholo le bonyane ba fonte, mofuta wa fonte - Utolla dikarolo tsa buka jwalo ka leqephe la ka hodimo, leqephe la thaetlele, lenane la mantswe, dihlooho, le lenane la mantswe le ditlhaloso tsa ona. • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola Mawa a ho bala • Ho okola • ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Ho kgutsufatsa • Ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho iketsetsa moelelo le diqeto		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Ho mamela ho balwa ha tema** • Hlwaya le ho tshwaela ka: - tshebediso ya lentswe - tshebediso ya sehalo le lebelo - tshebediso ya matshwao a puo ha ho balwa - ho bula le ho kwala • Buisanang ka makgetha a ka hodimo **Ho balla hodimo ho hlophisitsweng** • Sebedisa bokgoni bo loketseng bo kang sehalo, volumo, lebelo, tlhahiso ya lentswe, qapodiso, bokgeleke • **Baithuti ba kgetha tema ya bona ya ho bala mme ba e nehela ka phaposing.**	**Ditema tsa dingolwa tse kang padi ya batjha/dipalekgutshwe/terama** • Dipuisano tsa kakaretso ka makgetha a sehlooho a kang mophetwa, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mophethi, sehlooho **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema/ akanya ka diketsahalo) - Boitshetleho/sebaka - Hlahisa mohopolo ka mookotaba • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Ho bala/ho boha tema e bohuwang/ ya dimediya tse ngata (mawa)** • Ho okola • ho tlodisa mahlo • Puo ya mmele • Ho iketsetsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho (dikhathunu) ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe - ho hlakisa ho akanya	**Ngola lengolo la kananelo bakeng sa thuso/keletso eo o e fumaneng** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tshebediso ya puo • Rejistara • Tatelano e nepahetseng ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola lengolo la kananelo bakeng sa thuso/keletso eo o e fumaneng**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Mopeleto le dipaterone tsa mopeleto Dikgutsufatso, ho ngola ka bokgutshwane, diakronimi Metso, dihlongwapele le dihlongwanthao **Mosebetsi boemong ba polelo**: Mabitso, makgethi, maemedi Matshwao a puo Makgathe; puopehelo le puo sebui; sebopeho sa polelo; mahokedi **Tshebediso ya puo e hlokolosi**: Maele le dikapolelo; pebofatso

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Mamela puisano ya mohala/dayaloko pakeng tsa mmuelli/akgente ya setsi sa mehala le tlelaente mabapi le ho se utlwane mabapi le kontraka** • Sehalo • Tshebediso ya puo • Rejistara • Melao ya tshebediso ya puo **Etsa bonketsisane ba kgokahano ya molomo pakeng tsa morekisi le moreki, le ho se utlwane ho qetellang ho ba teng ka lebaka la kontraka ya molomo e seng e mpefetse** • Tshebediso ya puo • Sehalo • Puo ya mmele • Sethatho **Nehelano**	**Bala kontraka pakeng tsa morekisi le moreki** • Sebopeho • Tshebediso ya puo • Ho bua ka ho sielana • Bohlokwa ba sikinetjhara • Ke sefe se ka etswang ha ho na le ho se utlwane **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Bala/sheba kontraka bakeng sa ho e utlwisisa (Mawa)** • Ho okola • Ho tlodisa mahlo • Tshebediso ya puo • Ho bua ka ho sielana, mohl. mongolo o mosesanyane, ho se utlwane, bophelo ba kontraka • Ho iketsetsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe	**Tema ya kgokahano: ngola pehelo mabapi le sephetho sa ho se utlwane pakeng tsa morekisi le moreki** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tshebediso ya puo • Rejistara • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola pehelo ho latela tshebetso ya ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** makopanyi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Sebopeho sa polelo; mefuta ya dipolelo; puosebui le puopehelo; mefuta ya dipotso; makgathe; **Moelelo wa lentswe**: Maele le dikapolelo **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto; Dikgutsufatso Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso di sa etse moelelo. (Initialism) Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso empa di etsa moelelo (acronym) Mabitso a kgaolwang ho a kgutsufatsa mme a sebediswa le ho nkwa a se a le jwalo (clipped) Mantswe a kgaolwang hore a be makgutshwane feela (truncation) Kgutsufatso **Tlotlontswe maemong:** puo ya dikontraka le ditokomane tsa molao

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Tekokutlwisiso e mamelwang (dayaloko)** • Mamela puisano • Ngola dinoutso - Puo le matla - Sehalo - Maikutlo - Selelekela le maphethelo • Araba dipotso **Tsa molomo: Puo e sa hlophiswang** • Kgetha sehlooho se lokelang • Hlopha tlhahisoleseding ka ho latelana tlamahana • Hlwaya tlotlontswe e nepahetseng le sebopeho sa puo • Selelekela se nepahetseng le maphethelo • Sebedisa ditshwantsho, disebediswa tsa ditshwantsho tsa kutlo moo ho hlokehang	**Tema ya sengolwa e kang palekgutshwe, padi ya batjha/padi** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka mophetwa, ketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mophethi, sehlooho **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Tekokutlwisiso ya ho bala: (tema ho tswa dingolweng tse baletsweng)** • Ho okola, ho tlodisa mahlo, ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho bala ka botebo • Ho iketsetsa qeto • Moelelo wa mantswe • Ntlhakemo ya mongodi • Ntlha le mohopolo • Moelelo o patehileng	**Ngola moqoqo: Phetelo/tlhaloso/ moqoqo o sa tshehetseng lehlakore** • Kgetho ya mantswe, • Lentswe la motho le setaele • Tlhaloso e nepahetseng • Sehalo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Mmapa wa monahano bakeng sa ho hlophisa mehopolo ka tatelano • Nehelana ka moqoqo bakeng sa tekanyetso **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola moqoqo ho latela tshebetso ya ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Maetsi. **Mosebetsi boemong ba polelo**: Puosebui le puopehelo **Moelelo wa lentswe**: Maele le dikapolelo **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto; dikgutsufatso.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 9-10	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **MAMELA pehelo ya koranta** • Sebopeho • Makgetha • Tshebediso ya puo • Sehalo • Rejistara • Selelekela le maphethelo **Buisanang ka sephetho** • Nehelano ya pehelo ya molomo • Tshebediso ya puo • Rejistara • Sehalo • Puo ya mmele • Selelekela le maphethelo	**Bala pehelo ya koranta/makasine** **Mawa a ho bala** • Ho bala ka botebo • Makgetha a tema mohl. Poloto, mophetwa, sebaka, mophethi, maikutlo, sehlooho, maikutlo a baphetwa • Ho iketsetsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka ho sebedisa bokgoni ba ho hlasela mantswe • Moelelo o otlolohileng le o sisintsweng **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ditema tsa kgokahano tse telele**: Tse kang pehelo/inthaviu • Ditlhokeho tsa mosebetsi le mofuta wa tema • Sebopeho, setaele, ntlhakemo • Sepheo ka bamamedi le maemo a nako eo • Kgetho ya mantswe • Sebopeho sa polelo, bolelele le mefuta • Melao ya tshebediso ya seratswana **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola pehelo ho latela mokgwa wa tshebetso wa ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Maikutlo – Sekao hore Sekao taelo Sekao kgoneho Sekao peho Sekao tlwaelo **Mosebetsi boemong ba polelo**: Dipolelo tse bonolo dipolelo mararane; Dipolelo mararane; lentswe; makgathe; **Moelelo wa lentswe**: Maele le dikapolelo, moelelo o ritsitseng, wa bonono, poeletsomodumo, asonense, mothofatso **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto; matshwao a makalo; apostrofi

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 9-10		**Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso (sebedisa pehelo ya koranta)** • Ho okola • ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Iketsetse diqeto (baphetwa, sebaka, tikoloho, molaetsa) • Iketsetse moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka bokgoni ba ho hlasela mantswe • Puo e fehlang maikutlo • Araba dipotso		

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 1		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 1**
Ho bala ho hlophisitsweng/puisano	Tlhaloso/moqoqo wa phetelo Lengolo la setswalle/tekolobotjha/dayaloko	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo

KEREITE YA 9 KOTARA YA 2				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Mamela bakeng sa kutlwisiso** **Mamela pale** • Hlwaya mohopolo wa sehlooho le o tshehetsang • Tshebediso ya puo • Rejistara • Araba dipotso **Puisano ya foramo/sehlopha: setso** • Bontsha karolo e bapalwang ke motho ka mong • Dibui di sielana sebaka • Hlalosa ntlhakemo le ho fihlella tumellano • Sebedisa puo e nepahetseng, setaele le rejistara • Nehelana	**Bala tema ya sengolwa mohl. Terama/palekgutshwe/ditshomo** **Mawa a ho bala** • Ho bala ka botebo • Makgetha a tema mohl. Poloto, mophetwa, sebaka, mophethi, maikutlo, sehlooho, maikutlo a baphetwa • Ho iketsetsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho ka tshebediso a bokgoni ba ho hlasela mantswe • Sebopeho sa puo le setaele **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ditema tsa kgokahano:** **Ho ngola dayaring/molaotheo/leano** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tshebediso ya puo • Rejistara • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola ho hong dayaring/molaotheo/ leano ho latela mokgwa tshebetso wa ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Metso; dihlongwapele le dihlongwanthao; maemedi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Mefuta ya dipolelo; Ho akareletsa, Puosebui le puopehelo; lentswe; makgathe **Moelelo wa lentswe**: Maele le dikapolelo; o ritsitseng le moelelo wa bonono **Matshwao a puo le mopeleto**: Matshwao a makalo; dipaterone tsa mopeleto; dikgutsufatso.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 1-2		**Bala/boha tema bakeng sa tlhahisoleseding: Wili le testamente** • Ho bala ka botebo le ho boha • Sepheo sa tema • Tshebediso ya puo • Baphetwa le dikharikhetjha • Boitshetleho le sebaka • Molaetsa le sehlooho • Ho kgutsufatsa tema **Kgutsufatso** • Sebopeho • Tshebediso ya puo		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a ho Bua le ho Mamela** **Ho mamela bakeng sa kutlwisiso: kgatiso ya puo ya bonketsisane** • Hlalosa mawa a tshebetso ya ho mamela • Araba dipotso ka ho ngola **Ho bala ho sa hlophiswang** • Tshebediso e nepahetseng ya lentswe, sehalo le lebelo • Matshwao a puo ha ho balwa • Puo ya mmele • Ho sheba baamohedi ka mahlong	**Bala tema mohl. Terama/ palekgutshwe/ditshomo** • Tsepama ka ho otloloha hodima makgetha a sengolwa a tema • Bontsha kutlwisiso ya ntshetsopele ya poloto le kgohlano, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, sehlohlolo, boitshetleho, tikoloho, seabo sa mophethi, sehlooho, Maphethelo le ho kwala **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ho ngola: Tekolobotjha ya tema (tema ya ho bala e sa hlophiswang) / dokumenthari** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tshebediso ya puo • Rejistara • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola tekolobotjha/dokumenthari ho latela mokgwa tshebetso ya ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Maetsi Metso; dihlongwapele le dihlongwanthao ; **Mosebetsi boemong ba polelo**: Dipolelo mararane; Ho akareletsa, Puosebui le puopehelo **Moelelo wa lentswe**: Maele le dikapolelo **Matshwao a puo le mopeleto**: Matshwao a makalo; dipaterone tsa mopeleto; dikgutsufatso.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4		**Bala/boha tema mohl. diatikele tsa koranta/diatikele tsa makasine bakeng sa tlhahisoleseding le kutlwisiso** Mawa a ho bala seratswana sa temakutlwisiso ka hara bukakgakollo • Ho okola le ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Sepheo le sehlopha se tobilweng • Ho iketsetsa moelelo le diqeto • Ntlha le mohopolo • Fana ka maikutlo a hao • Moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang • Hlwaya puo e hlohleletsang **Kgutsufatsa tema**		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Mamela ditema tsa molomo tse kang inthaviu/puisano/ho phetha pale bakeng sa kutlwisiso** • Ngola dinoutso nakong ya ho mamela • Mamela ka tshekatsheko **Puisano ya sehlopha/puisano ya foramo** • Kena dipuisanong ho itshetlehilwe hodima tema ya molomo • Ho sielana sebaka • Ditshwayi tsa puo • Melao ya tshebediso ya puo	**Bala tema ya sengolwa mohl. Terama/palekgutshwe/ditshomo** • Tsepama ka ho otloloha hodima makgetha a sengolwa a tema • Bontsha kutlwisiso ya ntshetsopele ya poloto le kgohlano, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, sehlohlolo, boitshetleho, tikoloho, seabo sa mophethi, sehlooho, Maphethelo le ho kwala **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ngola tema ya kgokahano: tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso** • Kgetho ya mantswe, • Lentswe la motho le setaele • Tlhaloso e nepahetseng • Sehalo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Mmapa wa monahano bakeng sa ho hlophisa mehopolo ka tatelano • Nehelana ka moqoqo bakeng sa tekanyetso **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso ho latela mokgwa tshebetso wa ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Metso; dihlongwapele le dihlongwanthao ; Makgethi makopanyi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Seratswana sa tlhaloso; seratswana se hlahisang leseding; seratswana se phethelang; makgathe; sebopeho sa polelo; mefuta ya dipolelo **Moelelo wa lentswe**: Maele le dikapolelo **Matshwao a puo le mopeleto**: Dipaterone tsa mopeleto.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6		**Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso (sebedisa ditema tse ngotsweng kapa ditema tse bohuwang tse kang dikhathunu/ diseterepe)** • Ho okola • Ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Iketsetse diqeto (baphetwa, sebaka, tikoloho, molaetsa) • Iketsetse moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang ka bokgoni ba ho hlasela mantswe • Puo e fehlang maikutlo **Boeletsa sebopeho sa Kgutsufatso**		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Mamela papatso e rekotilweng/ papatso radiyong** • Tshebediso ya puo • Sehalo • Lebelo • Melao ya tshebediso ya puo • Ngola dinoutso **Nehelano ya molomo: ho tsenkolla papatso** • Hlalosa dikgakollo tse bohuwang tse kang fonte, boholo ba mongolo, ditshwantsho • Hlalosa tshebediso ya puo e fehlang maikutlo ya puo • Hlalosa ka moo ho siya, diphapano le Tshebediso ya puo di sebediswang ka teng ho fehla maikutlo a bamamedi ba tobilweng	**Bala/boha tema e bohuwang mohl. Papatso/khathunu/dikerafo** Sebedisa mawa a ho bala/ho boha bakeng sa temakutlwisiso le tlhahisoleseding • Ho okola le ho tlodisa mahlo • Ho bala ka botebo • Sepheo le sehlopha se tobilweng • Ho iketsetsa moelelo le diqeto • Hlwaya puo e hlohleletsang • Kgahlamelo ya ho kgetha le ho tlohela moelelo wa tema • Puo le ditshwantsho di bontsha le ho bopa le ho ba le tshwaetso efe boitshwarong • Sekgahla sa tshebediso ya mofuta wa mongolo le boholo, dihlooho le dihloohwana moelelong **Kgutsufatso:** Ho boeletsa **Dingolwa:** Ho boeletsa	**Ditema tsa kgokahano tse kgutshwane/tse bohuwang mohl. Tekolobotjha ya papatso** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang • Tshebediso ya puo • Rejistara • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola karabelo botjha ya papatso**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Mabitso- Mabitsobitso le mabitsokgopolo, mabitsokopane le mabitsorarane, Maemedi- maamanyi, mabotsi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Makgathe; seratswana; Mahokedi; Sebopeho sa polelo; lekgathe; puo. **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe le malatodi **Matshwao a puo le mopeleto**: Dipaterone tsa mopeleto; dikgutsufatso.

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 2			
BEKE YA 9-10	**MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO**	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TLHAHLOBO YA BOHARE BA SELEMO**
	Ho bala ho sa hlophiswang/foramo/puisano ya sehlopha	Tekolobotjha/dokumenthari/tsebiso/lenanetsamaiso le metsotso	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa (dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (hora e le 1) Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa (hora e le 1)

KEREITE YA 9 KOTARA YA 3				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Dayaloko/dipuisano** Mamela ketsahalo ya dipuisano pakeng tsa batho ba babedi (dayaloko) • Sebopeho le ntshetsopele ya mehopolo • Ho sebedisa bokgoni ba dipuisano ho fihlella tumellano. **Puisano e itshetlehileng hodima kutlwisiso ya wili le testamente** • Tshebediso ya puo • Ho senya ditaba • Ho sielana sebaka • Ho bula le ho kwala • Qeto	**Bala wili le testament tse kgutsufaditsweng** • Bonketsisane • Mohla • Thuo (lefa) • Ba una molemo • Puo ya tokomane • Ho phethahatswa ha wili **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Tema ya kgokahano: ngola wili le testamente** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tshebediso ya puo • Rejistara • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola wili le testamente**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Mabitso Makgethi Makopanyi le nako **Mosebetsi boemong ba polelo**: Puo; makgathe; mefuta ya dipolelo; mefuta ya diratswana; lekgathe; dipolelwana le dipolelo. **Moelelo wa lentswe**: Mopeletotshwano, Modumotshwano, Dihomonime, Dihomofounu **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 1-2		**Ho bala bakeng sa kutlwisiso le mawa a ho bala: khathunu ya tema e bohuwang** • Ho okola bakeng sa mehopolo ya sehlooho • Ho tlodisa mahlo bakeng sa dintlha tsa tshehetso • Ho akanya • Ho iketsetsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho • Tekolobotjha bakeng sa ho ntshetsapele kutlwisiso • Tshwaetso ya ho kgetha le ho siya mantswe hodima moelelo • Tshwaetso ya disebediswa tse sa hlokeng dirakabo le mekgabisopuo • Sekgahla sa dithekniki tse bonwang		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Mamela inthaviu** • Tlhakisetso ya mesebetsi • Tshebediso ya puo • Puo le matla **Buisanang ka CV e le e nngwe ya ditlhokeho tsa ho ka fumana mosebetsi/ho amohelwa** • Tlhahisoleseding • Ho tsamaisana le mosebetsi • Direferense • Kamano le lengolo le e felehetsang	**Bala tema ya dingolwa mohl. Padi/ padi ya batjha/palekgutshwe** • Ho tsepama hodima makgetha a sengolwa a tema • Bontsha kutlwisiso ya ntshetsopele ya poloto le kgohlano, tlhahiso le kgodiso ya baphetwa, sehlohlolo, boitshetleho, /tikoloho/seabo sa mophethi, sehlooho, maphethelo le ho kwala **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Tema ya kgokahano: mohl. CV le lengolo le e felehetsang** • Ditlhokeho tsa sebopeho, setaele • Sepheo ka bamamedi le maemo a nako eo • Kgetho ya mantswe, wa bonono puo, disimbolo, mmala, ho behwa • Sebopeho sa polelo, bolelele le mefuta • Kgetho ya dielemente tse bonwang le tsa popeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola CV le lengolo le e felehetsang**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Makgethi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Puo; makgathe; mefuta ya dipolelo; mefuta ya diratswana; lekgathe; dipolelwana le dipolelo. **Moelelo wa lentswe**: Mahlalosonngwe Malatodi Dihomonime **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4		**Ho bala temakutlwisiso (mawa)** (Sebedisa ditema tse bohuwang le tse ngotsweng) **Mawa** • Ho okola bakeng sa mehopolo ya sehlooho • ho tlodisa mahlo bakeng sa dintlha tsa tshehetso • Ho akanya • Ho etsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho • Tshwaetso ya ho kgetha le ho siya mantswe hodima moelelo • Tshwaetso ya disebediswa tse sa hlokeng dirakabo le mekgabisopuo • Sekgahla sa dithekniki tse bonwang		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Mamela dingangisano tsa radiyo/ thelevishene** • Bankakarolo • Tshebediso ya lentswe • Lebelo • Nehelana ka mohopolo le ho o sireletsa • Nehelana ka ditlhaselo ka dintlha • Diqeto • Ngola dinoutso • Buisanang le ho arolelana dinoutso **Nka karolo dipuisanong** • Melao ya tshebediso ya puo debeiting • Tshebediso ya puo • Hlahisa tshisinyo mme o e tshehetse • Nehelana ka karabelo ya seo o se baletsweng • Bonketsisane • Qeto	**Bala tema ya sengolwa mohl. Padi/palekgutshwe/Ditshomo mohl. dipale tsa bahale, dipale tsa bosakgolweheng, dipale tsa diphoofolo** • Makgetha a tema ya dingolwa jwalo ka sebopeho, mophetwa, tikoloho, poloto, kgohlano, modumo o moholo, karaburetso, tekolobotjha **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Ngola moqoqo: Phetelo/tlhaloso/ moqoqo o sa nkeng lehlakore** • Kgetho ya mantswe, • Lentswe la motho le setaele • Tlhaloso e nepahetseng • Sehalo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Mmapa wa monahano bakeng sa ho hlophisa mehopolo ka tatelano • Nehelana ka moqoqo bakeng sa tekanyetso **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola moqoqo ho latela mokgwa tshebetso wa ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Makopanyi le mantswe a nakwana **Mosebetsi boemong ba polelo**: Puo; mefuta ya dipolelo; sebopeho sa polelo; lekgathe; makgathe; mefuta ya diratswana. **Moelelo wa lentswe**: O ritsitseng, wa bonono, Poeletsomodumo, asonense, mothofatso, **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6		**Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso** (Ditema tse bohuwang le tse ngolwang) **Mawa** • Ho okola bakeng sa mehopolo ya sehlooho • ho tlodisa mahlo bakeng sa dintlha tsa tshehetso • Ho bala ka botebo • Ho akanya • Ho etsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Sekgahla sa kgetho le ho siya mantswe moelelong • Sekgahla sa disebediswa tsa bonono • Kakanyo le diqeto tsa mongodi **Ho kgutsufatsa tema**		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Mamela puo ka setho se hlomphehang setjhabeng** • Tshebediso ya puo • Leeme le ho nka lehlakore • Ho tadima dintho ka lehlakoreng le le leng • Sehalo • Puo le matla • Araba dipotso **Puo e hlophisitsweng** Baithuti ba etsa dipatlisiso kapa diphuputso e le mosebetsi wa boitokisetso. • Melao ya ho nehelana • Puo ya mmele • Selelekela le maphethelo • Tshebediso ya puo	**Tema ya dingolwa jwalo ka palekgutshwe, padi ya batjha/padi** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa jwalo ka sebopeho, mophetwa, ketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mophethi, sehlooho **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Tema ya kgokahano mohl. karete ya sememo, karete ya kamohelo** • Ditlhokeho, sebopeho, setaele, ntlhakemo • Sepheo ka bamamedi le maemo a nako eo • Kgetho ya mantswe, tlhaloso e nepahetseng • Sebopeho sa polelo, bolelele le mefuta **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Iketsetse karete ya sememo le karabelo ya yona**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Makgethi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Tlhaloso ya seratswana; kgetho ya seratswana; ho hlophiswa ha seratswana. **Moelelo wa lentswe**: Lentswe le le leng bakeng sa polelwana **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 7-8		**Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso** • (Ditema tse bohuwang le tse ngolwang) • Ho okola bakeng sa mehopolo ya sehlooho ho tlodisa mahlo bakeng sa dintlha tsa tshehetso • Ho bala ka botebo • Ho akanya • Ho etsa qeto ka moelelo wa mantswe a sa tlwaelehang le ditshwantsho • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Maikutlo a hao • Kgutsufatso- • Sekgahla sa kgetho le ho siya mantswe moelelong • Sekgahla sa disebediswa tsa bonono • Sekgahla sa dithekniki tse bohuwang • Maikutlo le diqeto tsa mongodi		

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 9-10	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Ho pheta pale** • Ela hloko tse latelang: bokgoni bah o bua, sehalo, qapodiso, tempo, sehalo, ho sheba batho mahlong, ho itlhahisa, matshwao • Melao ya tshebediso ya puo le makgetha a pale **Dayaloko : Etsa bonketsisane ba dayaloko** • Tshebediso ya puo • Ho sielana sebaka • Puo ya mmele • Makgetha a tema	**Bala tema ya sengolwa e kang terama** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka mophetwa, ketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mophethi, sehlooho **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo **Mookotaba le molaetsa Tekokutlwisiso ya ho bala: (tema ho tswa dingolweng tse baletsweng)** • Ho okola, ho tlodisa mahlo, ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho bala ka botebo • Ho iketsetsa qeto • Moelelo wa mantswe • Ntlhakemo ya mongodi • Ntlha le mohopolo • Moelelo o patehileng	**Tema ya kgokahano mohl. dayaloko** • Kgetho ya mantswe, • Lentswe la motho le setaele • Tlhaloso e nepahetseng • Sehalo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Mmapa wa monahano bakeng sa ho hlophisa mehopolo ka tatelano • Nehelana ka moqoqo bakeng sa tekanyetso **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola lenanetsamaiso le metsotso ho latela mokgwa tshebetso wa ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Maetsi Mabotsi, masupi, maemedi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Tshebetso, tatelano ya sebaka, tatelano ya dintho tse bohlokwa, seratswana se kwalang **Moelelo wa lentswe**: Lentswe le le leng bakeng sa polelwana **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 3		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 2**
Puo e hlophisitsweng/bonketsisane/ngangisano/ puisano ka CV/wili/testamente	Moqoqo wa tlhaloso/phetelo/moqoqo o tebisang maikutlo/wa kgang CV le lengolo le e felehetsang	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo

KEREITE YA 9 KOTARA YA 4				
BOKGONI	**HO MAMELA LE HO BUA**	**HO BALA LE HO BOHA**	**HO NGOLA LE HO NEHELANA**	**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**
BEKE YA 1-2	**Tekokutlwisiso e mamelwang** • Arabela ka hlokolosi ditema tse fapaneng • Mamela bakeng sa tlhahisoleseding e ikgethileng • Mamela le ho natefelwa ke dipale tsa diphoofolo le dithaetlele • Araba dipotso **Tsamaiso ya dikopano** • Bonketsisane • Melao ya tshebediso ya puo • Ho sielana sebaka • Tshebediso ya puo • Ho se dumellane kopanong • Selelekela le maphethelo	**Tema ya sengolwa e kang palekgutshwe, padi ya batjha/padi** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa : jwalo ka mophetwa, diketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mophethi, sehlooho **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Tekokutlwisiso ya ho bala: (tema ho tswa dingolweng tse baletsweng)** • Ho okola, ho tlodisa mahlo, ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho bala ka botebo • Ho iketsetsa qeto • Moelelo wa mantswe • Ntlhakemo ya mongodi • Ntlha le mohopolo • Moelelo o patehileng	**Tema e telele ya kgokahano mohl. Lengolo la kopo (la semmuso)** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola lengolo la kopo**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Maetsi **Mosebetsi boemong ba polelo**: Puosebui le puopehelo. Boetsi le boetsuwa **Moelelo wa lentswe**: Phetapheto, sleng, jakone **Matshwao a puo le mopeleto**: Dipaterone tsa mopeleto.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 3-4	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Tekokutlwisiso e mamelwang (sebedisa dayaloko e rekotilweng)** • Mamela puisano • Ngola dinoutso - Puo le matla - Sehalo - Maikutlo - Selelekela le maphethelo • Araba dipotso **Puisano ya Foramo/puisano ya phanele/puisano ya sehlopha** • Bonketsisane • Foramo/dipuisano Melao ya tshebediso ya puo • Ho sielana sebaka • Tshebediso ya puo • Ho se dumellane dipuisanong • Selelekela le maphethelo Dihlopha di bua ka ditaba tsa jwale tse kgahlisang.	**Ditema tsa sengolwa tse kang palekgutshwe, padi ya batjha/padi** • Makgetha a tema ya dingolwa: jwalo ka mophetwa, diketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mophethi, sehlooho **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa **Tekokutlwisiso ya ho bala/ho boha : (tema ya dimediya tse ngata kapa e bohuwang jwalo ka dikhathunu kapa papatso)** • Ho okola, ho tlodisa mahlo, ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho bala ka botebo • Ho iketsetsa qeto • Moelelo wa mantswe • Ntlhakemo ya mongodi • Ntlha le mohopolo • Moelelo o patehileng	**Ditema tsa kgokahano Mohl. diimeili** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tshebediso ya puo • Bothothokisi • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola imeile ho latela mokgwa wa tshebetso wa ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Mabitsobitso, botona le botshehadi, mabitsorarane **Mosebetsi boemong ba polelo**: Tsamaiso, sebaka, tatelano ya dintho tse bohlokwa, seratswana se kwalang **Moelelo wa lentswe:** Ho tadima dintho ka lehlakoreng le le leng**,** leeme, ho nka lehlakore, maikutlo **Matshwao a puo le mopeleto**: dipaterone tsa mopeleto Dikgutsufatso – Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso di sa etse moelelo. (Initialism) Ditlhaku tse kgolo tse qalang mabitso empa di etsa moelelo (acronym) Mabitso a kgaolwang ho a kgutsufatsa mme a sebediswa le ho nkwa a se a le jwalo (clipped) Mantswe a kgaolwang hore a be mokgutshwane feela (truncation) Kgutsufatso

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Bonketsisane** • Maemo a bontshwa ka ho hlaka • Baphetwa ba arolwa ka ho hlaka • Puo e amana le maemo a hlahiswang • Bonketsisane bo bontsha kgato e lokelang ho nkwa maemong a itseng **Puisano** • Etsa qeto ka maemo a lokelang le sehlooho • Melao ya ho bua ya tshebediso ya puo • Puo le matla • Ditshwayi tsa puo	**Ditema tsa dingolwa tse kang palekgutshwe, padi ya batjha/padi** • Makgetha a sehlooho a tema ya dingolwa: jwalo ka mophetwa, diketsahalo, dayaloko, poloto, kgohlano, boitshetleho, sebaka, mophethi, sehlooho **Tshebetso ya ho bala:** • Pele ho ho bala (Hlahisa tema) • Nakong ya ho bala (makgetha a tema) • Kamorao ho ho bala (araba dipotso, bapisa, fapanya, lekola) **Dithothokiso** • Makgetha a sehlooho a thothokiso • Sebopeho sa ka hare sa thothokiso, mekgabisopuo/karaburetso, raeme, morethetho • Sebopeho sa ka ntle sa thothokiso, mela, mantswe, diratswana, • Fonte • Moelelo wa bonono • Maikutlo • Mookotaba le molaetsa	**Tema ya kgokahano** **Mohl. obitjhuwari/ho ngola dayaring/ karete ya sememo** • Sebopeho se nepahetseng • Sepheo • Mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso • Tshebediso ya puo • Rejistara • Tatelano e lokelang ya dipolelo • Sebedisa makopanyi ho nnetefatsa momahano • Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo, bolelele le dibopeho **Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola** • Ho etsa moralo/ Boitokisetso ba ho ngola • Ho ngola mokgwaritso • Ho boeletsa mosebetsi • Ho bala hape bakeng sa ntlafatso • Ho hlaola diphoso • Ho nehelana **Ngola obitjhuwari/ngola dayaring/ ngola karete ya sememo o latela tshebetso ya ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Maetsi le mabitso **Mosebetsi boemong ba polelo**: Tlhaloso: sesosa le ditlamorao **Moelelo wa lentswe**: Ho sutha ha moelelo, ho sebedisa puo bakeng sa sepheo se ikgethileng, lentswe le le leng bakeng sa polelwana **Matshwao a puo le mopeleto**: Dipaterone tsa mopeleto.

BOKGONI	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
BEKE YA 5-6		**Tekokutlwisiso ya ho bala: (tema ho tswa dingolweng tse baletsweng)** • Ho okola, ho tlodisa mahlo, ho bopa setshwantsho sa monahano • Ho bala ka botebo • Ho iketsetsa qeto • Moelelo wa mantswe • Ntlhakemo ya mongodi • Ntlha le mohopolo • Moelelo o ipatileng **Ngola kgutsufatso ka dintlha kapa ka diratswana**		
BEKE YA 7-8	**Mawa a Ho bua le Ho mamela** **Ho boeletsa**	**Ho bala le Ho boha:** **Ho boeletsa makgetha a sehlooho, Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo**	**Ho ngola:** **Ho boeletsa ho ngola ditema** **Ho boeletsa mokgwa wa tshebetso ya ho ngola**	**Mosebetsi o boemong ba lentswe:** Ho boeletsa **Mosebetsi boemong ba polelo:** Ho boeletsa **Moelelo wa lentswe**: Lentswe le le leng bakeng sa polelwana **Matshwao a puo le mopeleto:** Dipaterone tsa mopeleto.

MESEBETSI YA TEKANYETSO LE YA MAKGAOLAKGANG YA KOTARA YA 4		
BEKE YA 9-10	**MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO**	**MOSEBETSI WA 2: TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**
Ngangisano/Inthaviu/Puisano/Puo e hlophisitsweng/Puo e sa hlophiswang/Foramo/Puisano ya sehlopha/phanele/Temakutlwisiso e mamelwang/tsamaiso ya kopano		Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa (dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (hora e le 1) Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa (hora e le 1)

KAROLO YA 4: TEKANYETSO PUO YA LAPENG

4.1 SELELEKELA

Tekanyetso ke tshebetso e radilweng, e tswelang pele ya ho hlwaya, ho bokelletsa le ho fumana moelelo wa tlhahisoleseding ka phihlello ya baithuti, ho sebediswa mefuta e fapaneng ya tekanyetso. Tshebetso ena e latela mehato e mene: ho hlahisa le ho bokelletsa bopaki ba phihlello; ho lekola le ho hlahloba bopaki bona; ho rekota diphumano le ho sebedisa tlhahisoleseding ena ho utlwisisa boemo ba moithuti le ho mo thusa kgolong ya hae ka ha ho ntlafatswa tshebetso ya ho ithuta le ho ruta.

Tekanyetso e lokela ho ba mekga e mmedi, e leng eo e seng ya semmuso (tekanyetso e tsepamisitseng hodima tshebetso ya ho ithuta) le wa semmuso (tekanyetso ya se thutilweng). Mekgeng ena e mmedi baithuti ba lokela ho nehwa tlaleho hore ba tle ba ntlafatse ho ithuta ha bona.

Tekanyetso dipuong e tswela pele le ho tshehetsa kgolo le ntshetsopele ya baithuti. Ke mokokotlo wa ho ruta le ho ithuta jwalo ka ha e fana ka katleho ho ho ruta le ho ithuta. E lokela ho kenyelletswa ho ruteng le ho ithuteng ho ena le le hore e ikgetholle. Ho tswela pele, tekanyetso e kopantseng mefuta e fapaneng ya ditho tsa puo e lokela ho sebediswa. Mohlala, re ka qala ka ho bala sekotwana mme re etse temakutlwisiso. Dipotso tse lekolang tsebo ya puo di ka botswa ho itshetlehilwe temeng yona eo. Ka morao ho ho bala tema baithuti ba ka araba dipotso, mohlala ka ho ngola lengolo ka dintho tse hlahisitsweng temeng, kapa ho ngola karabelo ka boiqapelo dikahareng tsa tema. Ho akaretsa mosebetsi ona, dipuisano di ka etswa ka sehlooho mme ka tsela ena re tla be re entse bokgoni ba puo kaofela ka mosebetsi o le mong o kopantseng dintho kaofela.

Ho lekanyetsa bokgoni bo fapaneng ba puo ha bo a lokela ho shejwa eka ke mosebetsi o ikemetseng empa e le mosebetsi o kopaneng. Diruburiki tsa tekanyetso di lokela ke hona ho hlahloba bokgoni bo fapaneng ba puo mesebetsing e fanweng.

Bokgoni ba baithuti ba ho mamela, bokgoni ba tsa molomo, ba ho araba dipotso, ho nka karolo dipuisanong le bokgoni ba ho rekota tse ngotsweng bo lokela ho lekolwa letsatsi le letsatsi ha ho hlokeha.

Ke taba ya bohlokwa hape, hore kutlwisiso ya baithuti ka seo ba se baling e lekolwe, ho se lekolwe feela bokgoni ba ho elellwa le ho hopola mantswe. Tekanyetso ya ho bala le yona e lokela ho tswa kgafetsa e se be ntho e etswang hang feela e be ho fedile. Tekanyetso ya semmuso ya ho bala e tsepamisitswe ho ho balla hodimo mmoho le mesebetsing e thusang ho bontsha hore moithuti o utlwisisitse ho le ho kae, mohlala, ho pheta pale hape kapa ho araba dipotso.

Tekanyetso ya mosebetsi o ngolwang e tla tsepamisetswa haholo bokgoning ba moithuti ba ho fetisa moelelo, le hore ba ngotse ka nepo ho le hokae, mohlala, dibopeho tsa puo le tshebediso e nepahetseng, mopeleto le qapodiso. Tekanyetso yohle e lokela ho elellwa hore ho ithuta puo ke tshebetso le hore baithuti ba k eke ba hlahisa karolo ya sengolwa e nepahetseng ka ho phethahala lekgetlo la pele. Ka hoo he, mehato e fapaneng ya tshebetso ya ho ngola e lekolwe le yona.

Ha o fana ka mosebetsi wa tekanyetso ya semmuso, ho tla ba le ho tsepama ho bokgoni bo itseng, mohlala, ho mamela le ho bua, ho bala kapa ho ngola. Le ha hole jwalo, ho rutwa ha puo e le tshebetso ya e hokelang, bokgoni bo fetang bonngwe bo tla sebediswa mesebetsing ena. Dibopeho tsa puo di lokela ho lekolwa maemong. Ho tshwanelwa ho etswa bonnete bah ore tekanyetso ha se e ngolwang feela, empa e dumelle le mosebetsi o etswang le tsa molomo. Ke taba ya bohlokwa ho lekola seo baithuti ba se utlwisisang e seng seo ba se tsebang ka hlooho, ka hoo lekola bokgoni maemong kahohlehohle, mohlala, baithuti ba ka peleta mantswe ohle ka nepo tekong

e ngotsweng ka Labohlano, empa nab a ka tseba ho sebedisa ona mantswe ao ka nepo ha ba ngola/rekota ditaba tsa bona kapa pale?

Ho ruta le ho lekola dipuo ho lekola ho fana ka sebaka sa ho kenyelletsa baithuti bohle, mme mawa a lokela ho fumanwa bakeng sa ho thusa bohle ho fihlella le ho hlahisa ditema tsa puo.

Lenane la tekanyetso le dumella tekanyetso ya ho qetela e ka nkang sebopeho sa teko kapa tlhahlobo mafelong a kotara e nngwe le e nngwe. Mosebetsi oo tekanyetso e etswang ho ona o tshwanetse o be o entswe ka kotara. Mesebetsi ya tekanyetso e lokela ho hlahisa dikgato tse fapaneng tsa kutlwisiso ho netefatsa hore e amohelehile.

4.2 TEKANYETSO E SENG YA SEMMUSO KAPA YA TSATSI LE LENG LE LE LENG

Sepheo sa tekanyetso ya ho ithuta e etswang tsatsi le leng le leng ke ho bokelletsa tlhahisoleseding ena e ka sebediswa ho tlisa ntlafalo ho ithuteng ha bona.

Tekanyetso eo e seng ya semmuso e sebediswa kamehla (letsatsi le leng le leng) e sebedisetswa ho laola kgatelopele ya moithuti. Hona ho etswa ka ho ba lekola kapa ho boha se etswang ke moithuti, ho tshwara dipuisano, dipontsho tseo ba di etsang, dikopano tsa moithuti-le-titjhere, dipuisano tseo e seng tsa semmuso tsa ka phaposing, jj. Tekanyetso eo e seng ya semmuso ke ntho e bonolo feela jwalo ka ho emisa mahareng a thuto o lekola baithuti kapa o buisana le baithuti ka hore na thuto e tsamaya jwang. Tekolo ya bokgoni ba puo e tla etswa ka mekgwa ya ho boha se etswang ke moithuti, dihlakiso tse ngolwang, mesebetsi ya tsa molomo le nehelano, diteko tse ngolwang, ho balla hodimo le mefuta e meng ditekolo. Tekanyetso eo seng ya semmuso e sebedisetswe ho fa baithuti tlalehopoeletso le ho ithuta e etswang ka phaposing, hape o ka sebedisa mesebetsi ya hao ya ho ithuta e mengata ho lekola baithuti ka tsela eo e seng semmuso. Ka nako e nngwe o ka hloka ho rala kgafetsa tekanyetso ya mefuta e itseng ya mesebetsi ho kgothatsa baithuti ba hao ho ithuta ka thata, jwalo ka ditema tsa mopeleto. E se ke ya nkuwa e arohane le mesebetsi ya ho ithuta e etswang ka phaposing. Titjhere a ka tshwaya kapa baithuti ka bobona ba ka itshwaela mesebetsi ena ya tekanyetso.

Ho sisinngwa hore ho sebediswe beke tse pedi tse qalang tsa kotara ho etsa tekanyetso ya motheo ho baithuti. Titjhere o lokela ho sebedisa mesebetsi e fanweng ho moralo wa ho ruta bekeng tse pedi tse qalang ho etsa tekanyetso ena.

Boitekolo le tekolo ka moithutimmoho di etsa hore baithuti ba ikakgele ka setotswana mesebetsing ya tekanyetso. Hona ho bohlokwa hobane ho dumella baithuti ho ithuta ho tswa ho le bontsha kapa ho hadimola ka tshebetso ya bona. Sephetho sa tekanyetso eo e seng ya semmuso ha se hlokwe ho rekotwa ntle le haeba titjhere o batla ho etsa jwalo. Mohlomong titjhere a ka lakatsa ho ba le rekoto ya hae eo e seng ya semmuso ho bona hore na moithuti ka mong kapa ya itseng o ntse tsamatsamaya jwang thutong ena le ho thusa ho rala ka nepo ho etsa bonnete ba hore baithuti ba fumana bokgoni le kutlwisiso e hlokahalang. Diphetho tsa tekanyetso eo e seng ya semmuso ya kamehla ha di sebediswe bakeng sa kgatelopele ya moithuti le ho nehelana ka mangolo a thuto.

4.3 TEKANYETSO YA SEMMUSO

Mesebetsi yohle ya tekanyetso e bopang lenaneo la tekanyetso ya semmuso ya selemo e nkwa e le Tekanyetso ya Semmuso. Mesebetsi ya Tekanyetso e tshwauwa le ho rekotwa semmuso ke titjhere bakeng sa kgatelopele le nehelano ya lengolo la semmuso. Mesebetsi yohle ya tekanyetso ya semmuso e lokelwa ke ho lekanyetswa ho netefatsa hore ke ya boleng bo hlokehang le ho netefatsa hore maemo ke a nepahetseng.

Tekanyetso ya semmuso e neha botitjhere tsela e molaong e latelang mehato e itseng ya ho lekola kgatelopele ya

baithuti kereiteng le thutong e itseng. Mehlala ya tekanyetso ya semmuso e kenyeletsa diteko, ditlhahlobo, mesebetsi ya matsoho, diprojeke, nehelano ya mesebetsi ya tsa molomo, dipontsho (jwalo ka ho pheta pale, ho nyalanya), diketsahalo (jwalo ka tshwantshiso) meqoqo, ho nka karolo mesebetsing ya tsa molomo (jwalo ka dipuisano (dayaloko), dingangisano, le dipuisano, mesebetsi e ngolwang (jwalo ka ho tlatsa maqephe a tshebetso, ho ngola dirapa kapa mefuta e meng ya ditema) jj.

Sepheo sa ho rala Lenane La Tekanyetso (LLT) ke ho nnetefatsa hore tekanyetso e amohelehile, e a tshepeha, tekatekano le ho lekana ha tekanyetso ka ho fana ka tataiso e hlalosehileng mefuteng ya mesebetsi le dipersente tseo ho fanweng ka tsona bokgoning bo bong le bong ba puo ka hara mosebetsi. E thusa hape ho etsa tsepamiso ya tekanyetso, ho bolela hore mokgwa oo mesebetsi e tshwanetseng ho etswa ka teng.

Ho tekanyetso ya semmuso, re sebedisa dimemorandamo, diruburiki, manane a tekolo le dikala tse reitang ekasitana le disebediswa tse ding tsa tekanyetso tse loketseng ho sheba, le ho lekola maemo a baithuti a kutlwisiso le bokgoni. Kgetha sesebediswa sa tekanyetso se loketseng hantle mofuta wa mosebetsi o tla lekolwa. Mohlala, ruburiki e lokile ho feta memorandamo bakeng sa serapa sa bongodi ba boiqapelo. Memorandamo e loketse hantle teko ya mopeleto kapa mosebetsi wa temakutlwisiso.

4.3.1 Ditlhoko tsa Tekanyetso ya semmuso tsa Puo ya Lapeng

Mesebetsi ya Tekanyetso e tshwanetse ho lekola mefuta ya dikarolo ya tsa bokgoni ba puo ho etsa hore dikarolo tsa sehlooho di tla lekolwa ho ya ka kotare le selemo ho pota. Matitjhere a tshwanetse ho nnetefatsa hore dikarolo tsena di ile tsa lekolwa tekanyetsong e seng ya semmuso le hore baithuti ba fuwe tekolopoeletso pele ba ka lekolwa semmuso.

Tekanyetso yohle Mokgahlelong o Phahameng ke ya ka hare.

Lenane la Tekanyetso ya semmuso bakeng sa Dikereite tsa 7-9 e na le Mesebetsi ya Tekanyetso e (11), e etsang diperesente tse 100. Tekanyetso e etswang sekolong ke diperesente tse 40 ha tekanyetso ya mafelo a selemo e le diperesente tse 60.

Tekanyetso e etswang sekolong (40%)

Mokgahlelo o Phahameng o na le Mesebetsi ya Tekanyetso e leshome (10) bakeng sa tekanyetso e etswang sekolong. Mesebetsi ya Tekanyetso e hlophilwe ka mokgwa o latelang:

- Kereite ya 7- mesebetsi ya molomo e 4, mesebetsi e ngolwang e 2, diteko tse 3 le tlhahlobo ya bohare ba selemo e 1.
- Kereite ya 8 - mesebetsi ya molomo e 4, mesebetsi e ngolwang e 3, diteko tse 2 le tlhahlobo ya bohare ba selemo e 1.
- Kereite ya 9 -mesebetsi ya molomo e 4, mesebetsi e ngolwang e 3, diteko tse 2 le tlhahlobo ya bohare ba selemo e 1.

Tlhahlobo ya makgaolakgang (60%)

Hlahlobo ya makgaolakgang e na le mesebetsi ya molomo le e ngolwang. Mesebetsi ya molomo, e leng Pampiri ya 1, ke diperesente tse 20.8%. Peresente e lokela ho hlaha ho mesebetsi ya molomo e mene e nkilweng mahareng a selemo. Mesebetsi e ngolwang, e lokelwang ho tsamaiswa tlasa maemo a laolwang, e na le dipampiri tse pedi (2) le tse tharo (3) ka nako e le nngwe bakeng sa Dikereite tsa 7 le 8, mmoho le Kereite ya 9.

Dikereite tsa 7 le 8

- Pampiri ya 2 – Temakutlwisiso le Thutapuo maemong, le Ho araba dingolwa
- Pampiri ya 3 – Ho ngola (Dingolwa, Moqoqo le Ditema tsa kgokahano)

Dikereite tsa 9

- Pampiri ya 2 – Temakutlwisiso le Thutapuo maemong
- Pampiri ya 3 – Ho ngola (Dingolwa, Moqoqo le Ditema tsa kgokahano)
- Pampiri ya 4 – Ho arabA dingolwa

4.3.2 Mefuta ya mesebetsi ka kotara

Mefuta ya tekanyetso e sebedisitsweng e be e tshwanelang dilemo le boemo ba kgatelopele bo loketseng. Ho bopa mesebetsi ena ho kenyelletse dikahare tsa thuto le mefuta e fapaneng ya mesebetsi ho fihlela sephetho sa thuto. Mosebetsi o mong le o mong wa tekanyetso ya semmuso o lokela ho akarelletsa dintlha tse latelang ka tatelano ya bohlokwa e latelang ka tlase mona. E tshwanetse ho thehwa hodima tsebo le bokgoni tse entsweng kotareng. Mehlala e fanweng mona ka tlase empa e le feela ho bontsha mefuta ya mesebetsi e ka botswang. Sebedisa meralo ya kotara bakeng sa kereite e nngwe le e nngwe ho kgetha mefuta ya mesebetsi le bokgoni bo hlokehang bakeng sa karolo e nngwe le e nngwe ya mosebetsi wa tekanyetso ya semmuso. Mohlala, ha eba o botsa sengolwa sa bongodi ba boiqapelo kereiteng ya 7, kotara ya 1 mme o batla hore baithuti ba ngole thothokiso, o ka lebella hore ba ngole dipolelo tsa bolelele bo lekaneng tse raemang; hobane e tla be e le seo o se rutileng. Ha o botsa ka tema ya tlhahisoleseding kotareng ya pele, ba tla tshwanela ho ngola ba sebedisa foreime e nepahetseng. Jwalo ka ha feela ho Ho mamela le Ho bua, o ke ke wa kopa baithuti ba kereite ya 7, Kotareng ya 1, ho ngola kapa ho fana ka puo e kgutshwane, hobane seo se rutwa ha mmamorao.

Tekanyetso ya semmuso e lokela ho fana ka sebaka sa dikgato tse fapaneng tsa monahano jwalo ka ha di bontshitswe ka tlase. Mefuta e fapaneng ya dipotso jwalo ka ho kgetha karabo e nepahetseng, tse kwalehileng, dipotso tsa ho bapisa le dipotso tsa tse totobetseng di lokela ho sebediswa.

Papetla ya 1

DIKGATO TSA BOIPHIHLELO	MOSEBETSI	PERSENTE YA MOSEBETSI
Totobetseng/ otlolohileng **(Kgato ya 1)**	Dipotso tse amang tlhahisoleseding e boletsweng ka ho otloloha temeng. • Bolela dintho/batho/dibaka/matshwao a... • Hlahisa dintlha/mabaka/mehopolo ... • Hlwaya mabaka/batho/sesosa ... • Lokodisa dintlha/mabitso/mabaka... • Hlalosa tulo/motho/mophetwa ... • Pheta ketsahalo/se ileng sa hlaha/se hlahetseng ...	**Kgato ya 1 le 2: 40%**
Ho hlophisa botjha **(Kgato ya 2)**	Dipotso tse qosang baithuting ho sekaseka, ho qhaqha le ho tlamahanya kapa ho hlophisa botjha ha tlhahisoleseding e hlahisitsweng temeng ka ho otloloha. • Akaretsa dintlha/mehopolo ya sehlooho… • Hlophisa matshwao a tshwanang a … • Hlahisa ho tshwana/ho fapana ha … • Fana ka setshwantsho/mabalankwe a …	

DIKGATO TSA BOIPHIHLELO	MOSEBETSI	PERSENTE YA MOSEBETSI
Akanyang **(Kgato ya 3)**	Dipotso tse qosang moithuti hore a sebetsane le tlhahisoleseding e boletsweng temeng jwalo ka ha a itemohela yona ka sebele/botho ba hae. • Hlalosa ntlha/mohopolo wa sehlooho… • Bapisa mehopolo/ditjhadimo/diketsahalo… • Sepheo/tlhadimo/tsotello/lebaka la mongodi/sebapadi/mophetwa ke sefe … • Hlalosa sesosa le sephetho sa … • Ketsahalo/puo/tlhahiso… e itseng e senola eng ka mopheti/mongodi/mophetwa … • Na o utlwisisa eng ka papiso/tshwantshiso/karaburetso, e ama kutlwiso ya hao jwang... • O nahana hore sephetho/tshusumetso ya ketsahalo… e tla ba sefe/efe	**Kgato ya 3: 40%**
Ho lekola **(Kgato ya 4)** **Kananelo (Kgato ya 5)**	Dipotso tsena di amana le ho etsa dikahlolo mabapi le boleng/bohlokwa ba ntho. Di kenyelletsa kahlolo mabapi le ditaba tsa nnete, bohlokwa ba ho itseng, etsa qeto hore na ke ntlha kapa mohopolo, bobe/botle ba ho itseng, kutlwahalo le mabaka, dintho tse kang ho hlokeha kapa ho amoheleha ha diqeto le diketsahalo tse amang dintlha tsa boitshwaro… • Na o nahana hore se etsahetseng se bohlokwa/se a kgolweha/se ka etsahala…? • Na kgang e hlahiswang ke mongodi/sebui e a utlwahala/amoheleha/ke yona qeto ya ditaba…? • Buisana/sekaseka/seholla/tsenkolla ketsahalo/sepheo/mabaka/tjhadimo/, tshusumetso … • Na o dumellana le mohopolo/polelo/tlhahiso/moelelo … • Ka tjhebo ya hao na mongodi/mopheti/o nepile ha a hatella hore … (tshehetsa karabo ya hao/fana ka mabaka a karabo ya hao) • Na boitshwaro/tjhadimo/ketso ya mophetwa e a amoheleha ho wena? Fana ka lebaka la karabo ya hao. • Na diketso/tjhadimo/ditabatabelo tsa mophetwa di senola eng ka botho ba hae, ho tadinngwe bophelo ka kakaretso? • Hlalosa o sekaseka/hlalosa/etsa ditlhahiso ka makgabane a hlahellang temeng Sepheo sa dipotso tsena ke ho lekola tshusumetso e tlang kgopolong ka tema kapa ho ananela botle ba tema ho moithuti. Mona ho tsepamiswa mohopolo karabelong e tletseng maikutlo ho dikahare, ho ikamahanya le baphetwa kapa diketsahalo, le ho arabela tsela eo mongodi a sebedisitseng puo ka yona (jwalo ka kgetho ya mantswe le karaburetso). • Hlalosa karabelo ya hao ya tema/ketsahalo/maemo/kgohlano/qaka… • Na o utlwela mophetwa bohloko? Na ke ketso/qeto efe eo o neng o tla e nka/ etsa ha o ne o ka ba maemong ao na? • Hlalosa/sekaseka tshebediso ya mongodi ya puo... • Na setaele/selelekela/qetelo/dipapiso/karaburetso/tshebediso ya dibetsa tsa bongodi kapa bothothokisi ba mongodi di fihletse sephetho? Manolla…	**Dikgato tsa 4 le 5: 20%**

4.4 LENANE LA TEKANYETSO.

Lenane la Tekanyetso le radilwe ka tsela eo Mesebetsi ya Tekanyetso e adilweng kateng ka hara kotare dithutong tsohle sekolong.Lenane la Tekanyetso le lokelwa ho ralwa ke sekolo ho bontsha matsatsi ao mesebetsi e tla etswa ka ona.

DITLHOKO TSA THUTO

Ditlhoko tsa ho rala mesebetsi di entswe ka diperesente. Moo lenane le bontshang 20% ya bokgoni ba puo ho bolela hore kabo ya matshwao a ho qetela bakeng sa bokgoni boo ba puo e lokela ho ba diperesente tse 20 tsa matshwao ohle, e seng matshwao a mashome a mabedi. Dikolo ha di hatellwe ho aba matshwao a itseng bakeng sa bokgoni ba puo ha feela boima bakeng sa bokgoni bo bong le bo bong ba puo bo hlokomelwa ho ya ka kabo ya diperesente lenaneng la tekanyetso. Mohlala, Kereiteng ya 4, teko ka tsebo ya puo e ka ba hodima matshwao a 50 kapa ho feta, ha feela sekala sa matshwao se sa fete sekala se bontshitsweng lenaneng la tekanyetso.

Dipapetla tse latelang di nehelana ka ditlhoko tsa Tekanyetso ya Semmuso bakeng sa Dipuo tsa Lapeng:

Dipapetla tsa Lenane la Tekanyetso ya Semmuso

KEREITE YA 7

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 1		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 1**
Pheta pale hape/buisana ka thothokiso/ dayaloko/puisano ya sehlopha/phanele	Moqoqo wa tlhaloso/phetelo Lengolo la setswalle/tekolobotjha/ dayaloko	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo.
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 2		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: TEKO YA 2**	**MOSEBETSI WA 3: TLHAHLOBO YA BOHARE BA SELEMO.**
Temakutlwisiso e mamelwang/ ngangisano/puisano/puo e hlophisitsweng/puo e sa hlophiswang/ puisano ya sehlopha ka ho fana ka ditaelo	Dingolwa: Dipotso maemong.	**Tlhahlobo tsa Bohare ba Selemo.** Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa. Pampiri ya 3: Ho ngola: Moqoqo o le mong le tema ya kgokahano
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 3		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 3**
Bonketsiane - tsamaiso ya kopana/ ho bala ho hlophisitsweng/ho bala ho sa hlophiswang/ho fana ka ditshupiso/ puisano ya foramo/phanele	Moqoqo wa tlhaloso/phetelo Lenanetsamaiso le metsotso.	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo. KAPA Dingolwa
MESEBETSI YA TEKANYETSO LE YA MAKGAOLAKGANG YA KOTARA YA 4		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**	
Ho bala hodimo/ngangisano/puisano ya sehlopha/puo e hlophisitsweng/puo e sa hlophiswang	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Thutapuo le Dingolwa (Dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (Hora e le 1)	

KEREITE YA 8

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 1		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 1**
Puisano ka sehlopha - ditema tse bohuwang/Temakutlwisiso e mamelwang/puo e hlophisitsweng/ puisano ya foramo/sehlopha/inthaviu	Moqoqo wa phetelo/o tebisang maikutlo Tlaleho/pehelo/raporoto/atikele ya koranta	Tshebediso ya puo le temakutlwisiso.
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 2		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TLHAHLOBO YA BOHARE BA SELEMO.**
Temakutlwisiso e mamelwang/ ditshupiso/dipuisano tsa phanele/ foramo/ngangisano.	Inthaviu/tema ya taelo/tekolobotjha ya pale.	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa Pampiri ya 3: Ho ngola
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 3		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 2**
Bonketsiane - tsamaiso ya kopana/ ho bala ho hlophisitsweng/ho bala ho sa hlophiswang/ho fana ka ditshupiso/ puisano ya foramo/phanele	Moqoqo wa tlhaloso/kgang Lengolo la setswalle/ngangisano/ dayaloko.	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo.

MESEBETSI YA TEKANYETSO LE YA MAKGAOLAKGANG YA KOTARA YA 4	
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**
Ngangisano/puisano/puisano ya sehlopha/dayaloko	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa (Dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (Hora e le 1)

KEREITE YA 9

MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 1		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 1**
Ho bala ho hlophisitsweng/puisano	Moqoqo wa tlhaloso/phetelo Lengolo la setswalle/tekolobotjha/ dayaloko	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo.
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 2		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TLHAHLOBO YA BOHARE BA SELEMO.**
Ho bala ho sa hlophiswang/puisano ya foramo/sehlopha	Tekolobotjha/dokumenthari/tsebiso/ lenanetsamaiso le metsotso.	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo. (Dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (Hora e le 1) Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa. (Hora e le 1)
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 3		
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: HO NGOLA**	**MOSEBETSI WA 3: TEKO YA 2**
Ho bala ho hlophisitsweng/puisano	Moqoqo wa tlhaloso/phetelo/o tebisang maikutlo/kgang Tokomane ya boitsebiso le diphihlello e nang le Lengolo la tlhaloso	Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo.

MESEBETSI YA TEKANYETSO LE YA MAKGAOLAKGANG YA KOTARA YA 4	
MOSEBETSI WA 1: MOSEBETSI WA MOLOMO	**MOSEBETSI WA 2: TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**
Ngangisano/inthaviu/puisano/puo e hlophisitsweng/puo e sa hlophiswang.	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwisiso le Tshebediso ya Puo. (Dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (Hora e le 1) Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa. (Hora e le 1)

Mesebetsi ya Tekanyetso Kereiteng e nngwe le e nngwe.

Papetla ya 1: Kereite ya 7

MOSEBETSI WA SEMMUSO		
NAKONG YA SELEMO	**TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG.**	
40%	**60%**	
Tekanyetso e Etswang Sekolong (TES)	**Dipampiri tsa Tlhahlobo ya Makgaolakgang.**	
40%	**39.2%**	**20.8%**
Mesebetsi e 10 ya Tekanyetso ya Semmuso • Mesebetsi e 4 ya molomo • Mesebetsi e 2 e ngolwang • Diteko tse 3 • Tlhahlobo e le 1 (bohare ba selemo)	**Tlhahlobo e ngolwang** Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa. Pampiri ya 3: Ho ngola	**Mesebetsi ya Tekanyetso ya Molomo: Pampiri ya 1:** Ho mamela Ho bua Ho bala Mesebetsi ya molomo e entsweng hara selemo e bopa karolo ya tekanyetso ya makgaolakgang.

Papetla ya 2: Kereite ya 8

MOSEBETSI WA SEMMUSO		
NAKONG YA SELEMO	**TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG.**	
40%	**60%**	
Tekanyetso e Etswang Sekolong (TES)	**Dipampiri tsa Tlhahlobo ya Makgaolakgang.**	
40%	**39.2%**	**20.8%**
Mesebetsi e 10 ya Tekanyetso ya Semmuso • Mesebetsi e 4 ya molomo • Mesebetsi e 3 e ngolwang • Diteko tse 2 • Tlhahlobo e 1 (bohare ba selemo)	**Tlhahlobo e ngolwang** Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa. Pampiri ya 3: Ho ngola	**Mesebetsi Tekanyetso ya Molomo: Pampiri ya 1:** Ho mamela Ho bua Ho bala Mesebetsi ya molomo e entsweng hara selemo e bopa karolo ya tekanyetso ya makgaolakgang.

Papetla ya 3: Kereite ya 9

MOSEBETSI WA SEMMUSO		
NAKONG YA SELEMO	**TLHAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG.**	
40%	**60%**	
Tekanyetso e Etswang Sekolong (TES)	**Dipampiri tsa Tlhahlobo ya Makgaolakgang.**	
40%	**39.2%**	**20.8%**
Mesebetsi e 10 ya Tekanyetso ya Semmuso • Mesebetsi e 4 ya molomo • Mesebetsi e 3 e ngolwang • Diteko tse 2 • Tlhahlobo e le 1 (bohare ba selemo)	**Tlhahlobo e ngolwang** Pampiri ya 2: Temakutlwisiso, Tshebediso ya puo le Pampiri ya 3: Ho ngola Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa.	**Mesebetsi ya Tekanyetso ya Molomo: Pampiri ya 1:** Ho mamela Ho bua Ho bala Mesebetsi ya molomo e entsweng hara selemo e bopa karolo ya tekanyetso ya makgaolakgang.

Sebopeho sa Dipampiri tsa Tlhahlobo – Dikereiteng tsa 7-9

SEBOPEHO SA DIPAMPIRI TSA TLHAHLOBO (BOHARE BA SELEMO LE MAKGAOLAKGANG)					
KEREITE YA 7	**%**	**KEREITE YA 8**	**%**	**KEREITE YA 9**	**%**
Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo: Ho balla hodimo, ho mamela le ho bua.	30	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo: Ho balla hodimo, ho mamela le ho bua.	30	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo: Ho balla hodimo, ho mamela le ho bua.	30
Pampiri ya 2: Tse ngolwang Ho ngola – Moqoqo (20) le ditema tsa kgokahano (10)	30	Pampiri ya 2: Tse ngolwang Ho ngola – Moqoqo (20) le ditema tsa kgokahano (10)	40	Pampiri ya 2: Tse ngolwang Ho ngola – Moqoqo (20) le ditema tsa kgokahano (10)	30
Pampiri ya 3: Tse ngolwang Temakutlwisiso e balwang (15) Puo maemong (15) Ho araba dingolwa. (10)	40	Pampiri ya 3: Tse ngolwang Temakutlwisiso e balwang (15) Puo maemong (15) Ho araba dingolwa. (10)	30	Pampiri ya 3: Tse ngolwang Temakutlwisiso e balwang (10) Puo maemong (15) Kgutsufatso (matshwao a 10 a fetolelwang ho 5%)	30
				Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa. (10) • Thothokiso • Ditshomo • Palekgutshwe • Padi • Tshwantshiso (matshwao a 20 bakeng sa sengolwa se seng le se seng a fetolelwang ho 10%)	10

Mefuta ya tekanyetso e dumellane le dilemo tsa baithuti le kgato ya phihlello eo ba leng ho yona. Ha mesebetsi ya tekanyetso e ralwa e lokela ho kenyelletsa dikahare tsa thuto mme e be le ditshebetso tse fapaneng tseo sepheo sa tsona e leng ho fihlela diphetho tse behilweng tsa thuto.

Mesebetsi ya Tekanyetso e kenyelletsa dikgato tse batsi tsa boiphihlelo le bokgoni ba baithuti jwalo ka ha ho bontshitswe tafoleng e latelang:

4.5 HO REKOTA LE HO TLALEHA

Ho rekota ke tshebetso eo ho yona titjhere a ngolang le ho boloka boemo ba phihlello ya moithuti mosebetsing wa tekanyetso o itseng. Tshebetso ena e bontsha kgatelopele ya moithuti mabapi le ho fumana phihlello e boletsweng Setatementeng sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso. Direkoto tsa diphihlello tsa moithuti di lokela ho fana ka bopaki ba kgatelopele e kgopolong ya moithuti kereiteng eo a leng ho yona mmoho le ho tshwanela ha hae ho ya kapa ho fetisetswa kereiteng e latelang. Direkoto tsa phihlello ya moithuti di lokelwa ho sebediswa hape ho netefatsa kgatelopele e entsweng ke titjhere mmoho le baithuti tshebetsong ya ho ruta le ho ithuta

Ho tlaleha ke tshebetso ya ho tsebahatsa phihlello ya moithuti ho baithuti, batswadi, sekolo mmoho le ba bang ba nang le seabo thutong ya moithuti. Phihlello ya moithuti e ka tlalehwa ka tsela tse mmalwa. Ditsela tsena di kenyelleditse dikarete tsa tlaleho, dikopano tsa batswadi, matsatsi a ketelo sekolong, dikopano tsa batswadi-le-matitjhere, ho letsa mohala, mangolo, lesedinyana la ka phaposing kapa la sekolo, jj.Matitjhere dikereiting kaofela ba tlaleha phihlello ya moithuti thutong e itseng ka dipersente. Dikgato tse fapaneng mmoho le dipersente tse tsamaelanang le tsona di bontshitswe Papetleng ka tlase mona.

DIKHOUTU LE DIPERSENTE TSA HO REKOTA LE HO TLALEHA.

KHOUTU	TLHALOSO YA BOKGONI	PERESENTE
7	Phihlello e babatsehang	80 – 100
6	Phihlello e kgabane	70 – 79
5	Phihlello e ntle.	60 – 69
4	Phihlello e mahareng	50 – 59
3	Phihlello e foofo	40 – 49
2	Phihlello e karolwana feela.	30 – 39
1	Ha ho phihlello	0 – 29

Matitjhere a tla rekota matshwao a nnete mabapi le mosebetsi ka mong ka ho sebediswa leqephe la ho rekota, mme ba tlalehe diperesente mabapi le thuto kareteng ya tlaleho ya moithuti.

4.6 BOLEKANYETSI BA TEKANYETSO.

Ka bolekanyetsi ho bolelwa tshebetso e nnetefatsang hore mesebetsi ya tekanyetso e nepahetse ntlheng tsohle, e a tshepahala, mme e ka amohelwa. Bolekanyetsi bo lokelwa ho etswa mekgeng yohle – sekolong, ke ba sedika (distriki), profensi le ba lefapha la thuto la naha. Ho lokelwa hore ho hlophiswe mme ho be le ditshebetso tsa bolekanyetsi tse fupereng dintlha tsohle, tse phethahetseng mme tse tla netefatsa le ho tiisa boleng ba tekanyetso dithutong kaofela.

4.6.1 Tekanyetso ya Semmuso (TES)

- Diteko le Ditlhahlobo tsa dikereite tsa 7 le 8 di etswa bolekanyetsi ba ka hare. Moeletsi wa Thuto o lokela ho lekola mesebetsi ya tekanyetso e mmalwa nakong eo a etetseng sekolong ka yona ho netefatsa boleng ba mesebetsi le maemo a bolekanyetsi bo entsweng sekolong.
- Diteko le ditlhahlobo tsa kereite ya 9 di lokela ho etswa bolekanyetsi maemong a sedika le profensi. Tshebetso ena e tla laolwa ke ba lefapha la thuto la profensi.
- Baeletsi ba Thuto ba etse bolekanyetsi ba diteko le dipampiri tsa ditlhahlobo tse seng kae pele di ngolwa ke baithuti ho netefatsa boleng ba dipotso le ho tataisa matitjhere ka ho rala mesebetsi ena.

4.6.2 Mesebetsi ya molomo ya tekanyetso.

- **Dikereite tsa 7 - 9**: Mosebetsi wa molomo wa tekanyetso, o mong le o mong oo e leng karolo ya Lenaneo la Tekanyetso o tshwanetswe o iswe bolekanyetsing ho hlooho ya lefapha pele baithuti ba o etsa. Matjhetre jwale a ka lekanyetsa mesebetsi ya molomo.
- Moeletsi wa Thuto kapa Molekanyetsi ya rometsweng ho lefapha la thuto la profensi o tshwanela ho lekanyetsa disampole tsa tekanyetso ya molomo nakong eo a etetseng sekolong ka yona ho netefatsa maemo le boleng ba mesebetsi le tekanyetso ya ka hare.
- Molekanyetsi ya tswang ho lefapha la thuto la motheo o tshwanetswe ho lekanyetsa disampole tsa tekanyetso ya molomo ho Kereite ya 9.

4.7 KAKARETSO

Tokomane ena e balwe hammoho le ditokomane tse latelang:

4.7.1 National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R – 12; le

4.7.2 The policy document, National Protocol for Assessment Grades R – 12.

LENANE LA MANTSWE LE DITLHALOSO TSA ONA

Akaretsa (paraphrase) – ho pheta mohopolo kapa tema hape, empa e behwa ka mantswe a mang (ka sepheo sa ho e nolofatsa bakeng sa kutlwisiso.

Akeronime –lentswe le qapodisehang le bopilweng ka tlhaku/ditlhaku tse qalang lentswe la sehlooho kapa mantswe a sehlooho polelwaneng (Mohl. **P**uo ya ho **I**thuta le ho **R**uta =PIR, FET = Further Education le Training)

Alithereishene/Poeletsamodumo – Bonono bo sebediswang dingolweng, haholoholo dithokong le dithothokisong; Alithereishene/Poeletsamodumo ke ha modumo o le mong o sebediswa o latelane kapa salane morao, o entse lethathama qalang kapa hare feela mantsweng le polelong. Poeletsamodumo e tla ka dibopeho tse pedi tse latelang:

1. **Poeletsatumannotshi/Asonense** – ke ha ho phethwa tumannotshi e le nngwe qalong ekasitana le hare feela mantsweng, (mohl. polelong ena '**o** b**o**kgabane, **o** shweshwe, **o** rwetse b**o**tle', asonense e hlahella ho dumannotshi 'o'.)

2. **Poeletsadumammoho/Khonsonense** – ke ha ho phethwa dumammoho e le nngwe qalong ekasitana le hare mantsweng, (mohlala, poelelwaneng ena "**L**efatshe, **l**ebidi, **l**e a phethohaka, poeletsatumammoho e hlahella ho tumammoho 'l').

Baamohedi ba ditaba (audience) – 1. Babadi, bamamedi kapa babohi ba tobilweng ka tema e itseng; bangodi/dibui ba lokela ho ela hloko sepheo sa ho ngola le baamohedi ba ditaba ha ba rala sekotwana se ngolwang kapa puo yeo a tla nehelana ka yona, hore ba tle ba tsebe ho kgetha mokgwa o loketseng wa ho ngola.

Bala hape (rereading) - ho bala hape ke lewa le nehang mmadi monyetla o mong hape wa ho fumana moelelo wa tema e phepetsang

Bapisa le ho arohanya (compare & contrast) – ho hlahloba ho tshwana le ho se tshwane/ho fapana ha dintho

Boikutlwahatso – botho/semelo ba mongodi: mongodi ke mang; ha motho a bala kapa a boha o fumana moelelo wa seo mongodi a leng sona, seo a se emelang/a se dumelang mmoho le maikemisetso a hae

Bokgoni ba ho hlasela mantswe (word-attack skills) - mawa a sebediswang ha ho balwa lentswe le sa tsejweng (mohl. ho le arola ka dinoko, kapa ho batla moelelo wa dihlongwapele kapa dihlongwanthao)

Bolokolohi ba puo – 1. mantswe a tla jwalo ka ho phalla ha noka mme a na le kgokahano le momahano e nehang puo boleng ba ho phalla ka tlhaho, ho sebetseha ha bonolo le ho fumana moelelo wa ona ha bobebe

2. Taolo e ntle ya thutapuo.

Botemengata bo eketsehang – ke ha motho a ithuta puo (kapa dipuo) e nngwe ho tlatselletsa puo ya lapeng. Puo ena ha e tlose puo ya lapeng empa e ithutwa ho bapa le yona. Lenaneong la *botemengata bo eketsehang* puo ya lapeng e a matlafatswa le ho tiiswa, mme puo ya tlatsetso yeo ho ithutwang yona empa feela e eketsa boleng (mohl. Dipuo tsa Tlatsetso kaofela, ho kenyeleditswe Puo ya ho Ithuta le ho Rutwa (PIR) di rutwa ho bapa le puo ya lapeng; ha di e tlose hore ho kene tsona sebakeng sa Puo ya Lapeng).

Ditumatshwano/Homonime – lentswe le nang le modumo le mopeleto o tshwanang le le leng empa a fapane ka moelelo (mohl. *tshela/tshela*: Ke tla be ke *tshela* Lekwa hosane. *Tshela* metsi ka pitseng eo).

Dikerafiki (Graphics) – ditholwana tsa mesebetsi ya bonono e bohuwang kapa ya setheknike (mohl. mosebetsi o takilweng, ho rala) ; ditema tse tshwantshisitsweng

Dikgato tsa papiso (comparative/superlative) – ke dikgato tsa ho bapisa, mme di fumanwa boholo makgething mohl. "*moholo, moholwanyane, moholo haholo"*

Ditema tsa diketsahalo tsa nnete tsa bophelo (Authentic Texts) – ke ditema tse amang diketsahalo tsa nnete tsa bophelo ba ka mehla, tseo e seng tsa dingolwa mme di sebediswa thutong ya puo ho ithuta le ho ruta, tse kang diatikele tsa dimakasine le dikoranta, ditaba tse rekotilweng radiyong le thelevisheneng, dipapatso, dileibole tsa dihlahiswa, dibroutjhara tse babatsang kgwebo, diforomo tsa mmuso, mehlala ya mangolo a nnete

Ditema tse bohwang – tema ya setshwantsho kapa e tshwantshisitsweng/e takilweng e ka tadingwang mme e nehelana ka molaetsa (mohl. ditshwantsho tsa filimi, dinepe, tse tshwantshisitsweng tsa khomputha, dikhathunu, ditshwantsho, dimotlolo, tse takilweng, tse pentilweng)

Ditema tsa kgokahano – ditema tsa dikgokahano tsa ka mehla (mohl. mangolo, metsotso ya kopano, diraporoto, difekse)

Dipuisano tsa moifo/phanele (panel discussion) - sehlotshwana sa batho se kopane ho tshohla sehlooho se itseng le ho arabela dipotso mabapi le sehlooho seo

Dilitheresi (literacies) – mefuta e fapaneng ya dilitheresi, mohl. tsebo ya bohlokolotsi ba puo, boitemohelo ditemeng tse bohwang, ditema tsa dikerafiki (tse tshwantshisitsweng), khomputara, tsa dikgokahano, tsa setso le phedisano

Dikgokahano tsa mefutafuta (multi-media) – mefutafuta e batsi yeo ditema di ka hlahang ka yona tse kang ditema tse ngotsweng, tse bohwang, tse mamelwang, dividiyo, jj.

Ditemoso tse ditemeng (context clues) – hona ke lewa le sebediswang ho fumana moelelo wa lentswe leo ebang le 'thata' ho utlwisiseha ka ho sebedisa mantswe a le potapotileng. Lewa lena la ho bala le ka rutwa mmoho le tlotlontswe

Ditlamorao/sephetho (Effect) (sheba hape sesosa) – ditholwana kapa ditlamorao tsa ketsahalo kapa maemo.

Dipuisano (tsa moifo/phanele/panel discussions) - sehlotshwana sa batho se kopane ho tshohla sehlooho se itseng le ho arabela dipotso mabapi le sehlooho seo.

Fonto – mofuta le boholo ba ditlhaku tse sebediswang ha ho ngolwa, ha ho tlanywa kapa ho hatiswa (mohl. 12pt (boholo) Times New Roman (mofuta wa ditlhaku)

Foramo (Forum) – puisano ya sehlotshwana kapa ngangisano ya foramo e ka sebediswa kgahlano le dikolo tse ding, kapa ka phaposing ya ho ruta ka ho arola baithuti dihlotshwana tsa ba bane, moo e leng hore e mong le e mong o tla bua ka karolo e itseng ya sehlooho se le seng. Moahlodi o tla etsa qeto ya hore ke sehlopha sefe se hlotseng

Ho kadima/ (Maadingwa) : ke tshebetso yeo ho yona puo e adimang mantswe ho tswa puong e nngwe. Mantswe ana a bitswa maadingwa kapa melata

Hlakisa (clarify) – ho hlalosa tema kapa ho hlahisa moelelo wa yona ka tsela e utlwisisehang ka ho phethahala.

Hlaola diphoso (editing) – ke tshebetso ya ho ngola mekgwaritso e mengatanyana ha ho ngolwa tema, ho kenyeleditswe le ho lokisa diphoso tsa thutapuo, tsa matshwao a puo le tsa mopeleto, le ho lekodisisa tema ho bona hore e na le kgokahano ya mehopolo le momahano ya sebopeho. Mesebetsing ya ba dikgokahano ho tshebetso ena e kenyelletsa ho bopa, ho kgetha le ho nehelana ka tema hara buka.

Ho akanya (Infer) - moelelo kapa ho fumana moelelo o mong o itseng ka taba e buuwang, le ho akanya ditlamorao/ tshusumetso

Ho bapisa (analogy) - 1. Ho batla ho tshwana nthong tse bonahalang eka di fapane.

2. Ho fuputsa 'ho tshwana' nthong tse hlahellang eke di fapane, tsela ya ho hlalosa kapa ho hlakisa empa ho se bopaki. Hlokomela hore o se akanye ka tsela e fosahetseng. Ho lokela hore ho be le nyalano e phethahetseng pakeng tsa ntho e hlaloswang/hlakiswang le kakanyo e etswang

Ho etsa diqeto (drawing conclusions) – hona ke lewa la ho bala le sebediswang ka mora tshebetso ya ho bala. Ho etsa diqeto ho bolela hore moithuti o sebedisa temoso e fumanwang temeng e ngotsweng kapa e bohwang ho utlwisisa ho hong ho sa bolelwang ka ho otloloha temeng. Matitjhere a sebedisa lewa lena ka ho botsa dipotso tse amang le ditaba tse balwang. Ebe he baithuti ba tla arabela ka ho ntsha mehopolo ya bona, menahano kapa dintlha tse itshetlehileng ditabeng tseo ba di badileng

Ho nahana ka boiqapelo (creative thinking) – ke tshebetso ya ho nahana ka dikgopolo kapa maemo ka tsela ya ho qapa le e sa tlwaelehang ka sepheo sa ho di utlwisisa hantle le ho arabela ka tsela e ntjha e bopang/hahisang, baithuti ba nahana ka boiqapelo dithutong kaofela ha ba nahanisisa, ba qapa, ba lokisa kapa ba ntlafatsa lereo kapa sehlahiswa

Ho mamela ka mafolofolo (active listening) – Ha motho a ikenya dieteng tsa sebui mme a mamela seo sebui se se buang ka tlhoko; ke hona ho mamela ka tsebe tse lethwethwe

Ho tadima ditaba ka lehlakoreng le le leng (stereotyping) – mohopolo o tiileng (hangata wa mehleng ya pele, mme o bile o na le tshekamelo) wa hore motho o lokela ho ba le seabo sefe na.

puisanong – ke melao e laolang ho tsamaya ha moqoqo pakeng tsa batho e dumellang ba bang ho hlahisa mehopolo ya bona, ho pheta hape ho hlakisa moelelo, ho kena dipakeng ka sepheo sa ho kgutlisetsa puisano motjheng o nepahetseng, ho botsa bakeng sa ho hlakisetswa

Jakone (Jargon) – puo e ikgethang e sebediswang maemong a itseng a ikgethang a kgwebo, mesebetsi e itseng kapa lekala le itseng la thuto. Re ka bua ka jakone ya lefapha la bophelo bo botle, ya tsa dipapadi, ya lefapha la tsa thuto, ya sesole, sepolesa; (mohl. basebedisi ba dikhomputara ba rata ho bua ka 'CPU', 'RAM' jj.) ; jakone e tla be e sebediswa ka tsela e fosahetseng, e kotsi ha e sebediswa ho lahlehisa bamamedi/babadi dipuisanong kapa kgokahanong e itseng.

Kakanyo (Inferring) – ke ho akanya ka tsela e utlwahalang e nang le moelelo, o tshetlehileng hodima dintlha kapa bopaki mme o sebedisa tsebo yeo o nang le yona ho thusa mmadi ho utlwisisa moelelo o tebileng wa tema. .. o ka kwetlisa baithuti ho akanya ka ho qotsa polelo temeng. Ebe o re baithuti ba bolele moelelo o totobetseng wa tema mmoho le moelelo o akantsweng.

Kakanyo (lelatodi = otlolohile) – ho hong ho sisinngwang kapa ho hlahiswang temeng, empa ka tsela e sa otlolohang.

Kananelo ya botle (Aesthetic) - 1. Ho ela hloko botle le bohlokolotsi ba puo mme ka hoo, o be sedi le ho ananela makgabane a fuperweng ke ditema ao re phelang le wona ka dinako tsohle.

2. Motho ya sedi bohlokolotsing ba puo ke motho ya ananelang botle ba bonono bofe le bofe. Lentswe la English le sothofaditsweng, “Aesthetike” le bolela botle bo fumanwang mosebetsing wa bonono. Motho a ka boledisa ka botle ba bonono mosebetsing o itseng, kapa wa etsa qeto e thehilweng hodima bonono.

Karaburetso (imagery) – mantswe, dipolelwana le dipolelo tse bopang ditshwantsho tse itseng ka mohopolong, jwalo ka tshwantshiso, papiso, mothofatso, jj.

Kenyelletso ya bohle – ke ntlhatheo e tiisang hore baithuti bohle ba lokela ho fumantshwa thuto, ho sa natswe mekgwa ya bona ya ho ithuta, boitshetleho le bokgoni ba bona

Kganyetsano/Tarakanyo *(Anthithesis*) – Ke tshebediso ya dipolelo kapa dipolelwana tse hanyetsanang, mehopolo e atameleneng e a hanyetsana. Mohlala: (se) hloho ke sang aparo di benya?

Kgatello (stress) (lentsweng kapa polelong) – ho toboketsa kapa ho neha matla senoko se lentsweng kapa polelong

Kgetho ya mantswe (word choice) : Kgetho ya mantswe a itseng ho ena le a mang ka sepheo se itseng. Mohl. bakeng sa lentswe ‘lla’ mongodi a ka kgetha ho sebedisa mantswe ‘bokolla’ ‘hihitsa’, ‘hlaba sa mmokotsane’, jj. Kgetho ya mantswe ao mongodi a a sebedisang e hlahisa setaele le sehalo sa hae, mme mantswe ao a na le tshusumetso ho mmadi mabapi le tsela yeo ka yona a tla arabela seo mongodi a buang ka sona

Kgohlano (conflict) – ke twantshano kapa qwaketsano e bang teng pakeng tsa dibapadi tse pedi kapa pakeng tsa batho ba babedi le maemo/tikoloho yeo ba leng ho yona. Kgohlano dingolweng e ka hlahiswa hape ke ditabatabelo tse kgahlanong kapa makgabane a ka kelellong ya sebapadi. Kgohlano ke motheo wa dipale tsa dingolwa; e bopa poloto. Ho na le mefuta ena e mene ya kgohlano eo re kopanang le yona:

- Motho o lwantshana le motho e mong
- Motho o lwantshana le tlhaho
- Motho o lwantshana le setjhaba
- Motho o a itwantsha ka boyena

Mefuta e meraro ya pele e ka rehwa *kgohlano ya ka ntle*, ha wa ho qetela e le *kgohlano ya ka hare.*

Kgokahano (Coherence) – 1. ke kamano ya mehopolo e fuperweng ke tema yeo ka yona mehopolo e hokahanang ho etsa tema kapa seratswana e be ngatana e le nngwe

2. Koketso. E ka nna hape ya bolela bokgoni bo botle ba thutapuo ho nehelana ka moelelo, kapa sebopeho sa dipolelo ka tsela e phethahetseng. Tshebediso ya thutapuo ka tsela e kopakopaneng e ka hlahisa dipolelo tse lobokaneng.

Kharikhetjha (Caricature) – 1. tlhahiso (e ngotsweng kapa e bohuwang) ya mophetwa ka tsela e feteleditsweng haholo (pheteletso), moo ebang ho nyatsuwa kapa ho nyefolwa semelo kapa botho ba hae.

Ditshwantsho le botaki bo etswang ke bataki ba dikhathunu dikoranteng hangata ba etsa ka sepheo sa ho fetelletsa sebopeho sa seo hore ba tle ba bontshe boswaswi kapa phoqo

Kobiso (sarcasm) – ke polelo kapa sehalo sa lentswe se kang e a phoqa kapa e hloka nnete, mme e sebediswa ho nyatsa kapa ho nyefola kapa ho etsa e mong setshehisa

Lebotsi (rhetorical question) – ke potso e botswang eseng hakaalo ka sepheo sa ho fumana karabo, empa e le ho toboketsa kapa ho fihlella sephetho se itseng (mohl. 'na wena ha o hloke tjhelete?)

Leeme (Bias) – ke mokgwa kapa tlwaelo ya ho rata kapa ho sekamela lehlakoreng le itseng, e ka ba ho ho tshehetsa motho, ntho, mohopolo kapa tjhadimo e itseng, mme sena se sitisa ho etsa kahlolo e nepahetseng.

Leetsisa (onomatopoeia) – medumo ya mantswe a kgwephetsa meelelo ya wona, kapa ka modumo wa lentswe, re kgona ho akanya hore lentswe leo le bolelang. Mohlala: Ho thwathwaretsa ha letolo; A hihitsa habohloko ka ntle ho lebaka.

Lekola (Evaluate) – ho bopa mehopolo, ho etsa kahlolo mme o fihlele dikgopolo tse itseng mabapi le taba e itseng.

Lekopanyi – ke lentswe le sebediswang ho kopanya dipolelo, dipolelwana kapa mantswe a mabedi kapa ho feta.

Lentswe le phetang/tjhadimo (narrative voice/point of view) – lentswe la motho ya phetang pale (mohl. ho ka etswa phaphang pakeng tsa motho wa pele – 'Ke' yeo hangata e leng yena mopheti paleng, kapa motho wa boraro yeo mopheti a mmitsang 'o', kapa 'ba')

Litheresi (sheba hape dilitheresi) – 1. Ke ho kgona ho fumana, ho tsamaisa le ho sebedisa tlhahisoleseding ka maikemisetso a fapaneng, tlasa maemo a fapaneng, le ho ngola ka merero e fapaneng; bokgoni ba ho utlwisisa ditema, ho fa motho bokgoni ba ho etsa moelelo ka tsa lefatshe le mo potapotileng. 2. Bokgoni ba ho bala le ho ngola

Lelatodi (Antonym) – lentswe le nang le moelelo o fapaneng le lentswe le itseng le tobilweng, (mohl. 'botle' le 'bobe').

Letso – lentswe le bopilweng ka le leng kapa ho tswa kutung mme hangata le botjwa ka ho hlomathisa sehlongwapele kapa sehlongwanthao (mohl. banana > bananananyana)

Lewa (strategy) – tshebetso e itseng e latelwang, kapa sebopeho se itseng se sebediswang ho thulana le qaka.

Loketseng (appropriacy) – ha ntho efe feela kapa puo e loketswe ke ho amoheleha maemong ao e sebedisitsweng ho wona Mohlala: (tumediso ya, 'dumela Monghadi Mokoena', e loketse maemo a ofisi mosebetsing ho ena le, 'helele thakantona' yeo o e sebedisang ho dumedisa metswalle)

Mahlalosonngwe (sinonime) (e latolana le **anthonime**) – lentswe le nang le mohopolo o tshwanang kapa o batlang o tshwana le wa lentswe le leng puong e le nngwe. Mohlala, *nonne, hakotse; shahlile, sefonthwane,* jj.

Maemo (context) – kamehla tema e sebediswa le ho hlahiswa maemong a itseng; maemo ana a kenyelleditse tikoloho ya tema ka bohaufi le bophara, ho kenngwa dintlha tse kang boitshetlelo ho tsa phedisano, setso le dipolotiki; lereo lena le ka sebediswa hape ho bolela se tlang ka pele kapa ka morao ho lentswe kapa tema, mme se bohlokwa haholo moelelong wa lona/yona.

Maikutlo temeng (mood) – ke maemo kapa maikutlo a fuperweng ke ditema tse ngotsweng; a bontsha maikutlo kapa boemo boo kelello e leng ho bona ba baphetwa; hape ke maikutlo temeng a tliswang ke pono, kutlo le ditema tse fapaneng tsa dikgokahano tsa mefutafuta.

Mantswetlhaloso (Caption) – mantswe kapa polelwana tse fumanwang ka hodimo ho tema, atikele, setshwantsho, senepe, jj. (tema efe kapa efe feela).

Meelelomengata (ambiquity) – ke meelelo ya lentswe e mmedi kapa ho feta e hlahellang lentsweng ho ya ka kgetho le tshebediso ya lona. Meelelo ena ka bobedi ha e lwantshane empa e kgohlela hantle tikolohong eo lentswe le sebedisitsweng ho yona

(Mohlala: Jwale ke lla sa mmokotsane, ke a tsetsela ke a hihitsa, …)

Mefuta ya ditema (Genre) – ke mefuta kapa dihlopha tseo ditema (hammoho le tsa dingolwa) di arolwang ka tsona, mohlala, . *Padi/Pale, Terama/Tshwantshiso, Dithothokiso, lengolo la kgwebo, lengolo la setswalle, jj.*

Melao ya ho ba le seabo dipuisanong – ke melao e laolang ho tsamaya ha moqoqo pakeng tsa batho e dumellang ba bang ho hlahisa mehopolo ya bona, ho pheta hape ho hlakisa moelelo, ho kena dipakeng ka sepheo sa ho kgutlisetsa puisano motjheng o nepahetseng, ho botsa bakeng sa ho hlakisetswa

Melao ya puo (language conventions) – mekgwa (ditlwaelo) e amohelehileng kapa melao e laolang tshebediso ya puo. Ditlwaelo tse ding di thusa ho fana ka moelelo (mohl. melao ya thutapuo, matshwao a puo, botlanyi, ditlhaku tse kgolo) ; tse ding di thusa ka nehelano ya dikahare (mohl. dikahare, sebopeho ka kakaretso, dihlooho, difutunoutsu, ditjhate, manane, ditshwantsho, papetla ya dikahare) ; mme tse ding di bontsha paterone ya puo e seng e fetohile molao (mohl. ditumediso, moqoqonyana o sa reng letho, jj.)

Metswakotswako ya dipuo (language varieties) – 1. metswakotswako ena e hlaha ha ho etswa

diphetoho tse itseng tsa tlotlontswe, sebopeho le/kapa qapodiso; metswakotswakomena e fapana hape ho tloha sebakeng kapa naheng e nngwe ho isa ho e nngwe

Mmapa wa monahano (mind map) – ke tsela ya ho sebedisa setshwantsho kapa maboloko, jj. moo ho totobatswang dihloohwana kapa dintlha tsa sehlooho tseo ho tla buuwa kapa ho tla ngolwa ka tsona

Moelelo o akantsweng (lelatodi = moelelo o totobetseng) – moelelo o fumanwang temeng empa o sa hlahelle ka tsela e totobetseng

Moelelo o patehileng (connotative/denotative meaning)

Moelelo o totobetseng (denotative meaning) (sheba hape moelelo o patehileng) – ke moelelo wa sethato wa lentswe kapa moelelo o otlolohileng, o bonahalang ntle le bothata ba letho

Moelelo o totobetseng (explicit) (ho fapana le o patehileng, **implicit**) – moelelo o hlahellang ka ho hlaka, ho se bothata ba ho o utlwisisa kapa ho o fumana

Mookotaba (theme) – mohopolo kapa mehopolo ya sehlooho temeng; tema e ka nna ya ba le mookotaba e mmalwa mme yona e ka nna ya hlaha e sa totobala hakaalo.

Momahano (cohesion) – ho hokahanya dipolelo kapa diratswana ka dihokahanyi tsa thutapuo tse kang tshebediso ya matshwao a puo, makopanyi, maemedi kapa phetapheto.

Morethetho (rhythm) – paterone ya medumo e hatellwang le e kgutsitseng e tlisang ho kang ‘pinanyana’ thothokisong.

Mothipoloho (Denoucement) : ke diketsahalo (sengolweng) tse hlahang ka mora sehlohlolo tse lebisang bokgutlong – moo ntwa e ya moriting, mme kgotso e ba teng kapa moo kgohlano e nyehlang teng.

Mothofatso (personification) – ke ha ntho e sa pheleng e nehwa semelo sa motho

Okola (skim) – ho bala tema o e okola feela ka hodimo o sa kene botebong ba yona (mohl. ho okola lehlasedinyana la ditaba o di otla dihlohong feela)

Palenyana ya bophelo/Anekedouto (Anecdote) – phetelo ya diketsahalo tse itseng tse nyenyane tse phetwang ka sepheo sa ho nehelana ka tlhahisoleseding, ho thabisa, ho swaswa/qabola, ho phoqa kapa ho hlahisa semelo.

Papiso (simile) – ho bapisa ntho e itseng le e nngwe; papisong ena ho sebediswa mantswe a kang 'ba', 'sa', 'jwalo ka'

Phokotso (redundancy) – ke tshebediso ya mantswe kapa dipolelo tseo ho tsona leha ho ntshitswe ho hong, moelelo ha o fetohe, mohl. Thabo ke kabelwamanong, bakeng sa Thabo ke ngwanemotona kabelwamanong

Paronime (paronym) – ke lentswe le bopilweng ka molata (leadingwa)

Pebofatso/Pebolo –lentswe kapa polelo e bonolo e emelang kgopolo kapa lentswe kapa polelo e batlang e le matla haholo/e otlolohile haholo, ebile e ke e a hlaba jk Ntate o ne a itjelletse maobane.

Phediso (Amination) – theknike ya ho sebedisa lethathama la ditshwantsho tse kgutsitseng ho bopa mohopolo wa motsamao, kapa eka di a phela; ka mantswe a mang, dintho tse se nang bophelo di a 'phediswa'.

Pheta hape (restating) - ho pheta/bua/bolela/tjho hape ke lewa le mmadi a le sebedisang ha a pheta hape kapa a kgutsufatsa moelelo wa tema kapa kgaolo, mme a etsa hoo ka ho bua feela kapa ka ho ngola

Pheteletso (hyperbole) – ho feteletsa ntho ka boomo, ho feta kamoo e leng ka teng ; (mohl. ho hlalosa ntho ho fetisa kamoo e hlileng e leng ka teng: tjhelete ya ka e kaa ka lehlabathe la lewatle).

Phetelo (narration) – ho pheta kapa ho bua o lokodisa diketsahalo tse hokahaneng, ho ya ka tsela yeo di etsahetseng ka yona di latelana.

Phoqo – "ho bua ntho e itseng, athe moelelo ke osele; moelelo wa se buuwang o fapane le seo se buuwang" Phoqo e hlahella ditemeng ka ditsela tse fapaneng

Polelwana (Clause) – ke polelo e sa ikemelang ka boyona, e hlokang tse ding hore e phethahale. Mohlala: "Monna ya neng a apere hempe e kgubedu o balehile. " Polelo ya sehlooho (polelwanakutu) ke "Monna o balehile" Mantswe ana "ya neng a apere hempe e kgubedu" ke polelwana. Ha e ya ikemela ka boyona, le ha leetsi le le teng ka botlalo. Dipolelwana di hlahiswa ke makopanyi (leha, empa, kahoo, jj) kapa mahokanyi. Lekopanyi kapa lehokanyi le hokela polelwana ho karolo e itseng ya polelo ya sehlooho (polelwanakutu)

Poloto (plot) – kgokahano le tatelano ya diketsahalo tsa sehlooho temeng; poloto ha e bolele feela tatelano ya diketsahalo, empa e supa hape le tsela yeo diketsahalo di amanang ka yona, sesosa le sephetho sa tsona

Puo e fehlang maikutlo (Emotive language) – ke puo e hlahisang maikutlo a matla haholo ho motho.

Puo e seng molaong/e seng ya semmuso (colloquialism) – ke puo yeo hangata e sebediswang moqoqong o tlwaelehileng, empa e sa sebediswe mme e sa amohelehe puong ya semmuso

Puo e susumetsang/hlohlelletsang (manipulative language) – ke puo ya bokgeleke kapa boqhetseke e kang e a hatella kapa e kgothomelletsang motho nthong kapa lehlakoreng le itseng, mohl. puo ya papatso, thekiso ya dintho, puo ya boradipolotiki

Puo ya bonono le bokgabo (ho fapana le **puo ya setlwaedi**) – mantswe kapa dipolelwana tse sebedisitsweng ka tsela yeo e seng ya tlwaelo ho hlahisa sephetho se lebelletsweng; ditema tsa dingolwa hangata di sebedisa puo e matla ya bonono (mohl. tshwantshiso, mothofatso, papiso)

Puo ya Lapeng (tadima hape le Puo ya Tlatsetso) – puo ya pele yeo bana ba ithutang yona ka ho e bua lapeng habo hae; puo yeo re nahanang ka yona.

Puo ya tlatsetso - (tadima hape Puo ya Lapeng) – puo yeo ho ithutwang yona e tlatselletsa puong ya lapeng.

Puo ya tikoloho/dayalekte (Dialect) – 1. ke mofuta wa puo e sebediswang ke setjhabana se itseng, puo yena e na le ho arohana ho itseng ka mantswe, sebopeho le qapodiso ha e bapiswa le boholo ba puo yona yeo ka kakaretso

2. dipuo tsena ke tsa tikoloho e itseng mme hangata ho na le mabaka a nalane a entseng hore di be teng. Ho a kgonahala hore motho a tsebe ho arohanya puo ya tikoloho le puo ya semmuso e amohelehileng. Ditsebi tsa dipuo di bua feela ka mefutafuta ya dipuo; ha di etse kahlolo efe le ha e le efe dipuong tsena tsa tikoloho.

Qala le ho ntshetsapele (Initiate) – ho qala ho hong ho tla tswela pele (mohl. ho qala moqoqo dipuisanong)

Qatsohiso – (Foregrounding) (lelatodi = boitshetlehong) – lentswe lena ha le sebediswa ka setlwaedi jwalo ka ha e le jwalo le bolela ho behwa ha ntho ka pele kapa ho ya pele foreimeng moo le hlahellang ka ho hlaka; ha le sebediswa ka puo ya bonono le bolela ho matlafatsa kapa ho tsepamisa mohopolo ntlheng e le nngwe e itseng, ho feta tse ding kaofela.

Raeme (rhyme) – mantswe kapa mela e qetellang ka medumo e tshwanang thothokisong.

Rejistara (register) – tshebediso ya mantswe a fapaneng, setaele, dikarolo tsa puo, modumo wa lentswe le sehalo tlasa maemo a fapaneng (mohl. ditokomane tsa semmuso di ngotswe ka rejistara ya semmuso, ha lengolo la setswalle lona le ngolwa ka rejistara e iketlileng, e seng ya semmuso)

Sehalo – boleng le tlhahiso ya lentswe/tema ka mokgwa o bontshang maikutlo a matla. Temeng e ngotsweng sehalo se hlahiswa ke *mantswe a bontshang tjhadimo ya mongodi*. Filiming sehalo se ka hlahiswa ke mmino kapa dihlahiswa tse bonwang.

Sekapoloto – ketsahalo ya tlatselletso e tsamayang mmoho le poloto ya sehlooho ya tshwantshiso kapa padi.

Seleng/slang – puo e seng ya semmuso e sebediswang hangata ke sehlotshwana se itseng sa batho, jwalo ka batjha, mohlala ha ba sebedisa mantswe a kang ‘cool’ le ‘sharp’; phapano pakeng tsa puo ya kamehla le slang ke hore slang ha se eso ka se amohelwa e le puo e ka buuwang meqoqong kapa dipuisanong, athe puo ya kamehla (mohl. ‘Ha se moo he!’) yona e batla e amohelehile.

Setaele – tsela e itseng e ikgethang yeo mongodi a hlophisang mantswe ka sepheo sa ho fihlela sephetho se itseng. Hantlentle setaele se kopanya mohopolo o hlahiswang le botho ba bongodi. Tlhophiso ena e kenyelletsa kgetho ya mantswe ya mongodi, le dintlha tse kang bolelele le sebopeho sa dipolelo, sehalo le tshebediso ya phoqo kapa kobiso

Simbolo (symbol) – ke letshwao le sebediswang ho emela ho hong ho itseng (tho

Sehlohlolo (climax) – ke seng sa matshwao a moralo dingolweng. Ke ketsahalo e hodimodimo ho diketsahalo tsohle, e hohelang, e thabisa ebile e na le tshusumetso e matla maikutlong a mmadi. Hangata ke moo kgohlano e fihlang tsullung, ho senyehile, ho dubehile ho le mahleke ruri.

Mantswetlhaloso (Caption) – mantswe a tsamaelanang le setshwantsho a ngotsweng ka sepheo sa ho se hlalosa kapa e ka ba mantswe a sebediswang sekreeneng sa thelevishene ho hlalosa ho itseng.

Sephetho se sa lebellwang terameng (Dramatic irony) –

Sesosa le sephetho (cause and effect) –

Setshwantsho se kelellong (image) – setshwantsho se etswang mohopolong kapa kelellong.

Tekanyetso (assessment) – tekanyetso ke tshebetso ya semmuso kapa yeo e seng ya semmuso yeo botitjhere ba lekanyetsang mosebetsi wa ho ruta le ho ithuta ka yona – ho fumana tlaleho e bontshang tshebetso

Tekanyetso e Etswang Sekolong (TES) – ke tekanyetso e ralwang le ho ngodiswa ke botitjhere sekolong ha ba batla ho fumana tlaleho e itshetlehileng hodima ho ruta (ha bona) le ho ithuta (ha baithuti).

Tema (text) – ke mofuta ofe kapa ofe (puo e bopilweng ka tlhophiso ya mantswe, mme e bua ka ho itseng) o reretsweng ho balwa, ho bohuwa, ho mamelwa kapa ho buuwa, mme ho na le mefuta ena ya ditema:

- tema ya kutlwisiso – e sebedisetswa ho lekanyetsa bokgoni ba ho bala kapa ba ho mamela
- tema e bohuwang – tema e sebedisetswang lekanyetsa bokgoni ba ho boha jk setshwantsho
- tema ya molomo – tema e buuwang kapa e phetlwang ka molomo bakeng sa ho mamelwa.
- tema e ngolwang – tema e hlahiswang ke baithuti jk. meqoqo kapa tema tsa kgokahano, jj

Temoho ya puo e hlokolotsi – ke tshekatsheko ya mareo/dipolelo, jj. ho batla hore na moelelo o bopilwe jwang, ka kutlwisiso ya dikamano tsa matla tse teng ka hare le ho potoloha dipuo; e matlafatsa moithuti hore a se hlohlelletse le ka tsela efe feela, mme a sebedise puo ka tsela e sedi.

Tlaleho/raporoto (report) - (ya semmuso le e seng ya semmuso) ho nehelana ka ditaba tse etsahetseng ketsahalong e itseng, mohl. kotsi ya mmileng.

Tlamahanya (synthesise) – ke ho kopanya mehopolo kapa dintlha tse tswang mehloding e fapaneng; kgutsufatso e hlakileng ya mehopolo ena e kopantsweng.

Tlhahiso le kgolo ya baphethwa (Characterization) – dingolweng, ke tsela yeo dibapadi kapa baphetwa ba hlahiswang ka yona, le kgolo (phetoho ya semelo sa bona) ha diketsahalo di ntse di tswela pele.

Tlhahiso ya lentswe (voice projection) – ho eketsa modumo, le ho hlaka lentsweng, mmoho le qapodiso e phethahetseng ha o bua le baamohedi ba ditaba.

Tlodisa tema mahlo (scan) – ho mathisa mahlo temeng ka sepheo sa ho fumana tlhahisoleseding e itseng (mohl. ho tlodisa mahlo tema mahlo bukeng ya dinomoro tsa mehala ha o batla lebitso kapa nomoro).

Tomatso/ho soma (Verbal irony) – ke phoqo e hlahellang ha sebui se bua polelo yeo moelelo wa yona o fapaneng ho hang le seo a se buang. Hangata mofuta ona wa tomatso o hlahella mahlong a mmadi e le ho soma kapa ho nyefola ho totobetseng.

Tshebediso ya dikarolotsa mmele (Gesture) – ke motsamao wa sefahleho kapa wa mmele o hlahisang molaetsa o itseng (mohl. ho tsikinya hlooho = *tjhe* kapa ho kebisa hlooho hannyane = *E, ho sosobanya sefahleho*).

Tshwantshiso (metaphor) – ke tshwantshisa se seng se itseng ka se tshwanang le sona – kapa ho hlalosa ntho e nngwe ka ho e tshwantshisa le e tshwanang le yona ho tadimile se seng se itseng (matshwao kapa semelo) se tshwanang le (mohl. Thuto ke lefa leo o ke keng wa le amohuwa; ngwanana eo ke tswere.)